

TÜRK KLASİKLERİ-ÖYKÜ

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Küçük Şeyler

SAMI PAŞAZADE SEZAI

T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 3690
AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 2512

**GENEL YAYIN YÖNETMENİ VE EDİTÖR
Doç.Dr. Gökhan Tunç**

OSMANLI HARFLERINDEN LATİN HARFLERİNE ÇEVİRİ VE SÖZLÜK

Yrd.Doç.Dr. Halit Biltekin

Yrd.Doç.Dr. Ebru Özgün

Ars.Gör. Buğra Oğuzhan Uluvüz

GÖRSEL TASARIM EKİBİ

KOORDİNATÖRÜ

Doç.Dr. Halit Turgay Ünalan

İLLÜSTRASYON VE KAPAK TASARIMI

Öğr.Gör. Cemalettin Yıldız

GRAFİK TASARIM

Uzm. Dilek Erdoğan Aydın

DİZGİ VE GRAFİK UYGULAMA

Uzm. Dilek Erdoğan Aydın

Arş.Gör. Gizem Yıldız

Kader Abpak Arul

Gözde Soysever

Ars Gör. Emin Bakan

TÜRK KLASİKLERİ - ÖYKÜ

CİP-Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi

Sami Pasazade Sezai 1860-1936

Küçük Seyler

İ.E. 2. II. Tunc Gökhan III. Dizi: Anadolu Üniversitesi

Acıköğretim Fakültesi Yayınları; no. 2512

PL 254 S3 K8 2018

ISBN: 978-975-06-2294-6

2018 3

İÇİNDEKİLER

Bu Büyük Adam Kimdir? **1**

Hiç **7**

Kediler **19**

İki Yüz Elli Kuruşa Bir Asır **31**

Düğün **41**

Bir Kitabe-i Seng-i Mezar **69**

Arlezyalı **73**

Pandomima **81**

BU BÜYÜK ADAM KİMDİR?

O zaman itiyat etmiştim¹. Pederimin yüz kişiye ikametgah olan konağında tertip edilmiş derslerimizi bitirdikten sonra akşam üzeri ekser Taş Kasap'tan Beyazıt'a kadar yayan gidip gelirdim. Bu mukannen² olan akşam azimet³ ve avdetinde⁴, daima bir adama tesadüf ederim ki kayıtsızlıktan⁵ uzamiş saçları geniş nasiyesinin⁶ üzerine dökülkerek, tefekkürat-ı amika⁷ içinde dalgın dalgın attığı adımlarıyla ikide bir de sendeler ve düşmemek için hemen kendini toplardı. Bir kere kendi kendime “Bu, büyük adam kimdir?” diye sordum. Bu zannım⁸, bu suâlim sebepsiz değildi. Çünkü bu adamın her hâl ve tavrusunu günlerde Fransızca hocamızdan okuduğum “Büyük Adamların Hayatı” unvanlı kitabın tarifat⁹ ve tavsifatına¹⁰ tamamıyla mutabık buluyordum. Ekseriyet üzere Laleli Yokuşu'ndan istidlâlimce¹¹ ya bir ihtira-ı fenni¹² ya bir bedia-i edebî¹³ velhasıl¹⁴ bir maksad-ı aliye¹⁵ matuf¹⁶ ve man-sup¹⁷ olan gözlerini göge dikerek o geniş nasiye-i irfanı¹⁸ semadan aldığı bir ziya¹⁹ ile münevver²⁰ göründüğü hâlde Aksaray'a doğru inerdi. İlм-i

¹ i’riyâd: alışkanlık.

² mukannen: alışkanlık hâline getirilmiş.

³ azîmet: yola koyulma, gidiş.

⁴ avdet: geri gelme, dönme.

⁵ kayıtsızlık (kayıd’ dan): ilgisizlik.

⁶ nâsiye: alın.

⁷ tefekkürât-ı amîka: derin düşünceler.

⁸ zann: kuşku, şüphe.

⁹ ta’rifât: tarifler, açıklamalar.

¹⁰ tâvsîfât: nitelendirmeler.

¹¹ istidlâl: çıkarım.

¹² ihtirâ’-ı fennî: bilimsel buluş.

¹³ bedî’-a-i edebî: edebî eser.

¹⁴ ve’l-hâsil: kısacası.

¹⁵ maksad-ı âlfî: yüce amaç.

¹⁶ ma’tûf: yöneltilmiş.

¹⁷ mansûb: dikilmiş.

¹⁸ nâsiye-i irfan: bilgelik alını.

¹⁹ ziyâ: aşk.

²⁰ münevver: aydınlatılmış, nurlandırılmış.

kiyafetin²¹ ehemmiyeti²² inkar olunamaz. Bir allamenin²³ hakayık-ı²⁴ eşya-ya²⁵ bakışıyla bir şairin kainata nazarı²⁶ bir midir? Evvelkinin cüst-cuy-ı hakayıkka²⁷ mansup olan nazarında bir küçük iğbirar²⁸, bir büyük sükunet²⁹ göründüğü gibi ikincisinin bir hayal-i bi-misal-i behiştîye³⁰ matuf çesman-ı bi-kararında³¹ bir hüzün bir istirap mevcut ve meşhut³² değil midir? İlkisi de ihtiyar³³ olmuş bir şairle bir allameye ilm-i kiyafet nokta-i nazarından³⁴ bakalım. Allamenin ser-i sefidî³⁵ hiçbir hararete³⁶ karşı erimez karlarla mestur³⁷ bir dağ başı gibi hissiz, soğuk, büyük görünmez mi? Şairlerinki ise sisler dumanlar içinde kalmış şevahik-i cibali³⁸ andırmaz mı?.. İşte çocukluğunmda böyle muhakeme³⁹ ediyordum!

Bu büyük adamın gözleri cazibe-i kemalat⁴⁰ ile o kadar illiyin-nazar⁴¹ idi ki bir kere etrafındaki koskanın⁴² sütcü, tüntüci dükkânlarına, bir kere önündeki Aksaray'ın sokaklarına baktığını, başına bir döndürüp bir kimseye bir kere selam verdiğiğini görmedim.

Viktor Hugo mu? Jan Jak Ruso mu? Mesele burada.

²¹ ilm-i kiyâfet: insanın fizikî yapısından karakter çıkarma ilmi.

²² hemmîyet: önem.

²³ allâme: çok bilen, bilgili.

²⁴ hakâyık: hakikatler.

²⁵ eşyâ: mec. varlıklar, yaratılmışlar.

²⁶ nazar: bakış.

²⁷ cüst-cûy-ı hakâyık: gerçekleri arama tarama, araştırma.

²⁸ iğbirât: gürçenme, darılma.

²⁹ sükûnet: sessizlik.

³⁰ hayâl-i bi-misâl-i behiştî: cennete ait eşsiz hayal.

³¹ çesmân-ı bi-karâr: kararsız gözler.

³² meşhûd: görülmüş.

³³ ihtiyâr: yaşılı.

³⁴ nokta-i nazar: bakış açısı, görüş.

³⁵ ser-i sefid: beyaz saçlı kafa.

³⁶ harâret: sıcaklık.

³⁷ mestûr: örtülmüş, kaplamış.

³⁸ şevâhik-i cibâl: dağ tepeleri.

³⁹ muhâkeme: değerlendirme, yorumlama.

⁴⁰ căzibe-i kemâlât: eksiksiz güzellik, çekicilik.

⁴¹ illiyin-nazar: mec, gözü yükseklerde olan (kişi).

⁴² koska: şekerci dükkânlarının bulunduğu sokak.

Yavaş yavaş Jan Jak Ruso olduğuna hükmetmeye başladım. Zira hiç bir adama selam verdiğini hiçbir adamlı konuştugunu görmediğim bu allame-i merdüm-güriz⁴³, ekser tramvay yolunun üstünden geçen çingiraklı kömürcü develerinin arkasından ser-nüma-yı huşmendi⁴⁴ olurdu.

Bala-yı sereş zi-huşmendi // Mi-taft sitare-i bülendi⁴⁵

Belki o günlerdeki deve takibi itiyadı, tarih-i tabiiye⁴⁶ dair bir fikr-i tedkik⁴⁷ ve telife⁴⁸ müstenit⁴⁹ idi. Asar-ı tabiatın⁵⁰ mezarı olan ateşli sahraların⁵¹ bu seyyah-ı bi-kararı⁵², badiye-nişinanın⁵³ kum álemleri içinde bu yar-ı cefakarı⁵⁴, kendisine mahsus bir tavr-ı mani-dar⁵⁵ ile ara sıra o uzun boynunu çevirerek bu büyük adamı meşmul-i nazar-ı dikkat ederdi⁵⁶.

Bir gün Laleli'de bir çok halkın tecemmu⁵⁷ ettiğini ve aralarında birinin bağıriп çağırduğunu işitince kalabalığın içine sokuldum.

Ortada kemal-i şiddet ve hiddetle⁵⁸ tahaşşud-i kıymet-na-şinasandan⁵⁹ feryat eden meğer bizim allame imiş! Büyük adamların hiddeti de büyük olur. Ne ulviyyet⁶⁰, ne ulviyyet! Bu zaman-ı hiddetinde⁶¹ heyecana gelen

⁴³ 'allâme-i merdüm-güriz: insandan kaçan bilgin.

⁴⁴ ser-nümâ-yı hûşmendi (olmak): akıllı başını göstermek.

⁴⁵ aklılıktan onun başı yücelerde dir (ve) yükselerde olan yıldızı (baht yıldızı) parlıyor.

⁴⁶ tabî': doğal.

⁴⁷ tedkik: detaylı, incedeninceye araştırma.

⁴⁸ te'lif: araştırma.

⁴⁹ müstenid: dayanan, dayanmakta olan.

⁵⁰ âsâr-ı tabî'at: doğanın eserleri.

⁵¹ sahrâ: çöl.

⁵² seyyâh-ı bi-karâr: kararsız gezgin.

⁵³ bâdiye-nişânâ: çölde oturanlar, bedeviler.

⁵⁴ cefâkâr: zalim, eziyet eden.

⁵⁵ tavr-ı ma'nî-dâr: manalı tavır, davranış.

⁵⁶ meşmûl-i nazar-ı dikkat etmek: dikkat bakışıyla sarmak, dikkatlice bakmak.

⁵⁷ tecemmu': toplanma, bir araya gelme.

⁵⁸ kemâl-i şiddet ve hiddet: aşırı tepki ve öfke gösterme.

⁵⁹ tahaşşud-i kıymet-nâ-şinâsân: değer kıymet bilmeyenler topluluğu.

⁶⁰ ulviyyet: büyülüklük, ululuk.

⁶¹ zaman-ı hiddet: öfke anı.

umman-ı bi-payan⁶² gibi mehip⁶³, müdhiş, ali⁶⁴ bir hâl kesp etmişti⁶⁵. Etrafindakilere: “Adam olmaz, insaniyet bilmez cahiller... Benim buradan geçtiğimi görmüyor musunuz? Gelip kolumna dokunacak ne vardı? Meğer siz ne yaman cahiller imişsiniz?” diye feryat ediyordu. O kalabalığın içinde en ziyade muhatap ve muatab⁶⁶ olan bir herif: “Asıl kara cahil sensin!” demesin mi? O anda büyük adamın sabır ve ihtiyarı elinden giderek herifin boğazından yakaladı. Herif de allamenin yakasına sarıldı.

“U der-men (u) men der-u fütade
Halk ez-pey-i ma devan u handan
Engüşt-i taaccüb-i cihani
Ez-güft ü şenid-i ma be-dendant”⁶⁷.

Ben de halk ile beraber arkalarından gitmeğe başladım. Biraz yürüdüktün sonra hele ikisinin de arasını bularak marifeti⁶⁸ pençe-i cehaletten⁶⁹ kurtardılar.

Bu büyük adamın yırtılmış yakasını düzelterek, çamurlar içindeki fesini giyerek Aksaray'da karanlık sokaktaki hane-i ulum⁷⁰ aşiyanesine o perişan hâliyle girdiğini görmek gerçekten pek rikkat-engiz⁷¹ idi. Bu büyük adamın hâl-i infialinde⁷² gelen dehşetle kapısını kapayıp da kaybolduğu zaman dedim ki: Şairlerin, allamelerin en büyük eserleri hâl-i yes ve hid-detlerinde⁷³ yazdıklarıdır.

⁶² ummân-ı bî-pâyân: uçsuz bucaksız okyanus.

⁶³ mehbîb: heybetli, korkunç.

⁶⁴ âli: yüce, ulu.

⁶⁵ kesb (etmek): kazanmak, elde etmek.

⁶⁶ mu'âtab: azarlanmış, incitilmiş.

⁶⁷ “O benim üzerinde ben onun üzerinde yere düşmüş, insanlar, bizim peşimizden koşmakta ve gülümekte, bizim duyduğumuz ve söylediğimizden insanlar şaşkınlık parmağını ısırmakta”.

⁶⁸ ma'rîfet: bilgi. mecazen bilgili insan.

⁶⁹ pençe-i cehâlet: bilgisizliğin pençesi.

⁷⁰ hâne-i ulûm: bilimler evi.

⁷¹ rikkat-engiz: açıklı, acıncak bir durum.

⁷² infî'âl: can sıkıntısı, üzüntülü olma.

⁷³ hâl-i ye's ü hidder: öfke ve üzüntü hâli.

Viktor Hugo'nun bir eseri, Jan Jak Ruso'nun Emil'i öyle bir zamanında telif⁷⁴ edilmemiş miydi? Cehaletten şikayet eden bu adam kim bılır şimdi maarif⁷⁵ ve terbiye-i umumiyeye⁷⁶ dair ne büyük bir telif-i hikemi⁷⁷ ile meşgul olmaya başlamıştır. Niçin bu sokağın karanlığından bir şems-i marifet⁷⁸ tulu⁷⁹ etmesin? Bu iştigalat-ı mühimme⁸⁰ asar⁸¹ ve esbabından⁸² olmak gerektir ki kendisine bir çok zaman hiçbir yerde tesadüf edemedim. Eğer hafızam beni aldatmıyor ise yirmi gün sonra ta uzaktan bir tübüncü dükkânında, tübüncünün kendisine okumakta olduğu bir kâğıdı kemal-i itina ve dikkatle⁸³ dinlediğini görerek o tarafa doğru gidince büyük adam da dükkândan çıktı, tübüncüye "Bu büyük adama okuduğun kâğıt ne idi?" diye sordum. Tübünçünün verdiği şu cevap aradan seneler geçtiği hâlde hâlâ hatırlımdan çıkmaz.

"O büyük adam değil, orta boylu. Memleketinden aldığı mektupları her zaman bana okutur. Onun okuması yazması yoktur."

⁷⁴ te'lif: kitap, eser yazmak.

⁷⁵ ma'ârif: bilgiler, marifetler.

⁷⁶ terbiye-i umûmiyye: genel terbiye.

⁷⁷ te'lif-i hikemî: hikmetli, ibret alınacak bir eser.

⁷⁸ şems-i ma'rifet: bilgi güneşî.

⁷⁹ tulû': (güneş için) doğmak.

⁸⁰ iştigâlat-ı mühimme: önemli uğraşlar.

⁸¹ âsâr: izler, belirtiler.

⁸² esbab: sebpler.

⁸³ kemâl-i i'tinâ vü dikkat: tam bir önem ve dikkat.

hıç

Yirmi yaşında idi. Kaderin kendi say¹ ve gayretine terk ve teslim ettiği validesiyle hemşiresinin iaşesi² için, birbirlerinden evvel nail-i emel olmak³ sevda-yı harisanesiyle⁴ birbirlerini çiğneyerek meydan-ı menfaat⁵ tehacüm-nüma-yı tefevvuk olan⁶ insan akıntılarına girmiş, ağraz-ı beşeriyye-yeni⁷ iltica ettiği⁸ muzlim⁹ köselere kadar sokulmuş idi. Her akşam evine yorgun, bi-tab u takat¹⁰ –fakat vicdana teselliler verir bir vazife-i mukaddeseyi¹¹ ifa ettiği¹² için- mağrur olarak avdet¹³ ederdi. Tahammülünden hariç semereler¹⁴ vermeğe başlayan bir nihal-i nev-reside¹⁵ gibi, vaktinden evvel müfit¹⁶ olmak gayreyle duş-ı zaifine¹⁷ tahmil ettiği¹⁸ iaşe-i aile¹⁹ vazifesi- nin zir-i bar-ı meşakkunda²⁰ kırılmağa başladığı için; kendisinden an-be-an²¹ tebaüt²² etmekte olan nur-ı hayatın²³ uzaktan uzağa çehresine aks eden bir ziya-yı zaif ü hüzn-engizi²⁴, ara sıra tasavvurat-ı şairane²⁵ arasında meş-

¹ sa'y: çaba, gayret.

² i'âşe: geçim.

³ nâ'il-i emel olmak: istek ve arzularına ulaşmak.

⁴ sevdâ-yı harisâne: harışça sevda. tutkulucu arzu.

⁵ meydân-ı menfa'at: kazanç meydanı.

⁶ tehâcüm-nüma-yı tefevvuk olmak: üstünlük saldıruları göstermek.

⁷ ağraz-ı beşeriyye: insanların kötü niyeti.

⁸ ilticâ etmek: sıçınmak.

⁹ muzlim: karanlık.

¹⁰ bî-tâb u tâkat: güçsüz kuvvetler.

¹¹ vazife-i mukaddese: kutsal görev.

¹² ifâ etmek: yerine getirmek.

¹³ avdet: geri gelme, dönme.

¹⁴ semere: meyve.

¹⁵ nihâl-i nev-reside: yeni yetişmiş ağaç fidanı.

¹⁶ müfid: yararlı, faydalı.

¹⁷ dûş-ı za'if: zayıf omuz.

¹⁸ tahmil etmek: yüklemek.

¹⁹ i'âşe-i â'ile: aile geçimi, ev geçindirme.

²⁰ zîr-i bâr-ı meşâkk: meşakkatli, zorlu yükün altı.

²¹ an-be-an: yavaş yavaş.

²² tebâ'üd: uzaklaşma.

²³ nûr-ı hayatı: yaşam ışığı.

²⁴ ziyyâ-yı za'if ü hüzn-engiz: üzüntü artıcı, üzüntü koparan, zayıf (sönükk) ışık.

²⁵ tasavvurât-ı şâ'irâne: şairce düşünceler.

hut olan mahlukat-ı hayaliyyeye²⁶ münatif²⁷ ve mütefekkir gözleri, hayatın acılığını vaktinden evvel tatlığı için uçları aşağıya doğru sarkmış müteneffir²⁸ bir ağızı, garip ve hazin bir surette arz ve tenvir²⁹ ederdi. Mücadele-i hayat³⁰ içine zırhsız, silahsız yani zayıf bir bünye, hassas bir gönül, sevdalı bir ruh ile girmiştir. Bir gün dahil olduğu bu gir ü dar-ı menfaat³¹ arasında yaralanıp düşeceğinden endişenak³² idim.

Kendi mektepten çıktıığı hálde, tahsilinin, kabiliyetinin, madununda³³; zayıf hilkatinin³⁴ ma-fevkinde³⁵ olarak gündüzleri çamurlar, tahrirler içinde Rum tüccarına simsarlık³⁶, tekdirler³⁷ ve tazirlerle³⁸ mağazalarda yazıcılık, hatta ara sıra matbaalarda da amelelik etmekten, herkesin came-hab-ı istirahatına³⁹ çekildiği gece yarıları ta-be-sabah⁴⁰ tahta bir masanın önünde, bir mumum karşısında kendisine bir maksad-ı lutf u himayetle⁴¹ verilmiş (tapuları) doldurmaktan çekinmezdi. Bazen uğradığı müşkilat-ı tahammül-fersaya⁴² karşı, cerihasından⁴³ kanlar damlarken yine ayakta durmaya cebr-i nefş eden⁴⁴ bir asker gibi, kuvvet ve cesareti yavaş yavaş kendisinden ayrıldığı hálde metanet-i merdane⁴⁵ ve sebat-ı mağrura-

²⁶ mahlûkâr-ı hayâliyye: hayali varlıklar.

²⁷ mü'nâtif: dikilmiş (göz için).

²⁸ müteneffir: tiksinen, tiksinmiş.

²⁹ tenvîr: aydınlatma.

³⁰ mücâdele-i hayatı: yaşam mücadelesi.

³¹ gîr ü dâr-ı menfa'at: kazanç, menfaat savaşı.

³² endişenâk: endişeli, düşünceli.

³³ mâ-dûn: altında, aşağısı.

³⁴ hilkat: yaratılış, huy.

³⁵ mâ-fevk: üstü, üzeri.

³⁶ simsarlık: komisyonculuk, aracılık.

³⁷ tekdir: azarlama.

³⁸ ta'zîr: tehdit.

³⁹ câme-hâb-ı istirâhat: dinlenme yatağı.

⁴⁰ tâ-be-sabâh: sabaha kadar.

⁴¹ maksad-ı lutf u himâyet: koruma ve iyilik maksadı.

⁴² müşkilât-ı tahammül-fersâ: dayanılmaz güçlükler.

⁴³ cerîha: yara.

⁴⁴ cebr-i nefş etmek: nefşini ve kendini zorlamak.

⁴⁵ metânet-i merdâne: erkeğe yakışır dayanıklılık.

nesine⁴⁶ halel gelmezdi. Yirmi yaşında guşe-i inziva vü sükunete⁴⁷ çekilmiş bir validenin asayış-i bâlî⁴⁸ için çalışmak, saye-i mesaisinde⁴⁹ hemşiresini bahtiyar görmek, kırılmış cesaretine yeniden bir kuvvet, yorulmuş vücduna bir hayat-ı nev⁵⁰ bahş ederdi⁵¹. O günlerde validesi birdenbire hastalanmıştı.

Validesinin bir cüz-i vücdudu⁵² olduğu için azim⁵³ bir ıstırab içinde hastaya hekim getirmek, ilaç almak havayıcın⁵⁴ karşı mücessem⁵⁵ ve mücehhbez⁵⁶ bir fedakarlık kesilmişti. Bazen sakin⁵⁷ olduğu Aksaraydan ilaç yaptırırmak için yaya olarak Beyoğlu'na çıkar, şebabetin⁵⁸ saika-i necabet ü ulviyyetyle⁵⁹ ihtiyar validesine bir hayat-ı taze⁶⁰ getirmek için elinde şişeler olduğu hâlde, oralarda şevk u şetaret⁶¹ ve neşe ve meserretle⁶² seyr ve tenezzüh⁶³ eden gençlerin arasından geçerek yine yaya evine avdet ederdi. Mededkari-i tali⁶⁴ veya hut bahtiyarı-i tesadüfte⁶⁵ olarak bir iki ay içinde validesi tamamıyla iade-i sıhhat⁶⁶ etmiş ve o müddet zarfında kendinin de

⁴⁶ sebât-ı mağrûrâne: gurur duyulacak kararlılık.

⁴⁷ gûşे-i inzivâ vü sükûnet: dinginlik ve yalnızlık köşesi.

⁴⁸ âsâyış-i bâl: kalp huzuru.

⁴⁹ sâye-i mesâ’î: çalışmaların sayesi, çalışmaların katkısı.

⁵⁰ hayat-ı nev: yeni bir hayat.

⁵¹ bahş etmek: bağışlamak.

⁵² cüz’-i vücdûd: bedenin parçası.

⁵³ azîm: büyük.

⁵⁴ havayıcı: ihtiyaçlar, gereksinimler.

⁵⁵ mücessem: somut.

⁵⁶ mücehhbez: eksiksiz, tam.

⁵⁷ sâkin: oturan, bir mahallede oturan kişi.

⁵⁸ şebâbet: gençlik.

⁵⁹ sâ’ik-i necâbet ü ulviyyet: büyülük ve asilliğin yönlendirmesi.

⁶⁰ hayat-ı taze: yeni hayat; yeni yaşam.

⁶¹ şetâret: şenlik.

⁶² meserret: sevinç, mutluluk.

⁶³ seyr ve tenezzüh: gezip dolaşmak.

⁶⁴ mededkârî-i tâli’: talihin yaverliği.

⁶⁵ bahtiyârî-i tesâdüf: tesadüfen karşılaşılan iyi talih.

⁶⁶ i’âde-i sıhhat: sağlığına kavuşma.

mahsul-i mesaisi⁶⁷ birkaç kat daha tezayüt⁶⁸ ederek hekimlerin, bir yazı Boğaziçi'nde geçirmek hakkındaki tavsiye-i sıhhatlerini⁶⁹ icraya muvaffak olmuştu⁷⁰.

Boğaziçi'nde bulunduğu esnada bittabi sabahları İstanbul'a gider, aksamları geç vakit avdet ederdi. Esna-yı azimet ü avdetinde⁷¹ kesb-i aşinayı ettiği⁷² rüfeka-yı şebabetinin⁷³ revnak-bahş-ı bezm-i ülfeti⁷⁴ ve mübahase-i meftunanelerinin⁷⁵ yegane ser-maye-i şevk ü hayreti⁷⁶ olan “bir hüsn-i nazar-rübaya⁷⁷ kendisini tanıtmak için [1 Bilmem ki kızın Hristiyan olduğunu söylemeye hacet var mı?] edilen icbarı⁷⁸ kadınlara karşı bir hicap⁷⁹ ve ihtiraz-ı şarkı⁸⁰ ile reddetmek istemişse de ahbabı zuhur⁸¹ eden küçük bir firsattan iginam⁸² ile, bir gün takdim ettiler. Bu resm-i takdim⁸³ bir tebessüm-i müteveccihane⁸⁴ ile kabul olunmuş ve fakat bu tebessüm gözlerini kamaştırdığı cihetle kızın yüzüne dikkatle bakamamıştı. Bu ima-yı teveccüh⁸⁵, bu tebessüm-i dil-nüvâz⁸⁶, o mahzun hilkate ne kadar da dokunmuştı. O hassas gönlü, o sevdalı ruhu, şebabetin bu ilk şan-ı muzaffe-

⁶⁷ mahsûl-i mesâ'i: çabaların ürünü, gayretlerinin sonucu.

⁶⁸ tezâyüd: artma, artış.

⁶⁹ tavsiye-i sıhhat: sağlık öğütleri.

⁷⁰ muvaffak olmak: başarmak, başarılı olmak.

⁷¹ esnâ-yı azimet ü avdet: gidiş dönüş anı.

⁷² kesb-i aşinayı (etmek): aşinalık, tanışıklık kazanmak, aşina veya tanıdık gelecek kadar karşılaşma.

⁷³ rüfekâ-yı şebâbeti: gençlik arkadaşları.

⁷⁴ revnak-bahş-ı bezm-i ülfet: dostluk meclisinin süsleyicisi.

⁷⁵ mübahase-i meftûnâne: tutkulu sohbet.

⁷⁶ ser-mâye-i şevk ü hayret: şaşkınlık ve arzu kaynağı.

⁷⁷ hüsn-i nazar-rübâ: bakışları çeken güzellik.

⁷⁸ icbâr: zorlama.

⁷⁹ hicâb: utanma.

⁸⁰ ihtirâz-ı şarkî: doğuya özgü çekingenlik.

⁸¹ zuhûr: görünmek, ortaya çıkmak.

⁸² iginâm : firsattan faydalananmak, fırsatı ganimet bilmek.

⁸³ resm-i takdim: sunus (tanışma) töreni.

⁸⁴ tebessüm-i müteveccihâne: ilgi göstericesine gülümseme.

⁸⁵ imâ-yı teveccüh: ilgiliyi ima etmek, ilgisini göstermek.

⁸⁶ dil-nüvâz: gönül okşayıcı, gönle hoş gelen.

riyyetini⁸⁷ ne kadar neşe ve gurur ile alkışlamıştı.

Sabahı İstanbul'a azimet ve avdetinde yine bu tebessümlere, ruhun bu selamına, kalbin bu hitabına mazhar olmuştu. O günlerden sonra her nerede görse, her nerede tesadüf etse kendisine bu sevda-perver⁸⁸ tebessümle selam verdiğinden bütün hayatı bir tebessüm içinde inkişaf⁸⁹ ediyordu.

Yazın o uzun gündüzlerinde daha ziyade çalıştığı hâlde akşamları evine evvelki gibi bi-tab u takat⁹⁰ olarak değil büyük bir şevk ve neşe ile gelirdi. Yürürken koşar, söyleken güler, evvelleri geldiği zaman bir parça dinlenmek için üzerine düşüğü sandalyelerin hijbirisinde oturamaz, evin içinde muttasıl⁹¹ dolaşır dururdu. Çehresinde revnak-pezir⁹² olmak için zamanın en küçük müsaadesinde muntazır⁹³ olan reng-i taravet-i şebabet⁹⁴ görünmeye başladı. Yirmi yaşında iken, icaz-nüma-yı kudret⁹⁵ olan böyle bir tebessümün karşısında hiç bulunmadınız mı?

Ara sıra vapurda tesadüf ettiği zaman orada, o köşede, kendisine nurlar serpen saadet ve ikbâline garip bir havf⁹⁶ ve halecan⁹⁷ ile takarrup⁹⁸ edemeyerek sabah-ı zi-safa-yı nev-baharın⁹⁹ pembe sisleri içinde görünen tulu¹⁰⁰ gibi, bu gül rengindeki dudaklardan akseden tebessüme de uzaktan uzağa arz-ı hayret ü meftuniyyet¹⁰¹ ediyordu.

En süratli geçen bir arabanın içinde en kalabalık bir yerde, en ziya-

⁸⁷ muzafferiyet: üstünlük, mec. amacına ulaşma.

⁸⁸ sevdâ-perver: sevdalı.

⁸⁹ inkişâf: aşikar olma, görünme.

⁹⁰ bi-tâb u tâkat: güçsüz, kuvvetsız.

⁹¹ muttasıl: sürekli, durmadan.

⁹² revnak-pezir: süs verici, renklendirici.

⁹³ muntazır olmak: beklemek.

⁹⁴ reng-i tarâvet-i şebabet: gençlik canlılığının rengi.

⁹⁵ i'câz-nümâ-yı kudret: ilahî gücün; insanı, acze düşüren hallerini gösteren.

⁹⁶ havf: korku.

⁹⁷ halecan: kalp çarpıntısı, heyecan.

⁹⁸ takarrub: yakınlaşma.

⁹⁹ sabâh-ı zi-safâ-yı bahâr: baharın aydınlık sabahı.

¹⁰⁰ tulû': güneşin doğuşu.

¹⁰¹ arz-ı hayret ü meftuniyyet: şaşkınlık ve tutkunluk gösterme.

de tacil-i hareket¹⁰² edilmesi lazım bir mahalde yine kendisine bir tebessümle selam veriyordu. Oh! Bu tebessüm! Biçare gencin ümitsiz gecelerinde bir yar-ı gam-güsarı¹⁰³, ziyasız gündüzlerinde şule-i pertev-nisar¹⁰⁴ olduğundan evine her gece tecdid-i şevk ü kuvvet¹⁰⁵ ederek avdet¹⁰⁶ eyliyordu. Yalnız en son defa nail olduğu tebessümden dolayı bir istigrak-ı aşıkane¹⁰⁷ içinde kalmıştı. O gece sabaha kadar gözlerini bir kere bile kapatmadı... Artık bu kızı alacaktı! Validesinin rızasını istihsalden¹⁰⁸ emin olduğu gibi, kendine bu kadar müteveccih¹⁰⁹ ve mültefit¹¹⁰ kerimelerinin¹¹¹ arzu-yı kalbisine¹¹² onun valideyni¹¹³ de mümanaat etmeyeceklerini şüphesiz buluyordu. Her türlü müşkilata, her türlü mümanaata¹¹⁴ sine-şikafane¹¹⁵ mukavemetle çalışarak kendine bu kadar dil-dade¹¹⁶ olan haremme, Boğaziçi sevahil-i dil-rübásının¹¹⁷ en gizli bir köşesinde yahut nurani bir güneşin zir-i letafetinde¹¹⁸ şad¹¹⁹ ve hurrem¹²⁰ olan Adalar'ın en güzel bir cihetinde bir ev, bir aşiyane-i muhabbet¹²¹ bina edecek, haremme mahsus olmak üzere bin türlü çiçekler içinde kameriyeler¹²², menabir¹²³-i tuyur¹²⁴

¹⁰² ta'cıl-i hareket: hareketleri hızlandırmak.

¹⁰³ yâr-ı gam-güsâr: gam dağıtan dost, mec. dert ortağı.

¹⁰⁴ şu'le-i pertev-nisâr: ışıklar saçan alev.

¹⁰⁵ tecdîd-i şevk ü kuvvet: arzu ve kuvveti yenilemek.

¹⁰⁶ avdet: geri gelme, dönme.

¹⁰⁷ istigrâk-ı aşıkâne: aşıkça dalgınlık.

¹⁰⁸ istihsâl: almak, elde etmek.

¹⁰⁹ müteveccih: ilgi gösteren.

¹¹⁰ mültefit: ilgilenen, dostluk gösteren.

¹¹¹ kerîme: kız evlat.

¹¹² ârzû-yı kalbî: gönülden duyulan istek.

¹¹³ válideyn: anne, baba.

¹¹⁴ mümâna'at: engelleme.

¹¹⁵ sine-şikâfâne: göğsünü yırtarcasına.

¹¹⁶ dil-dâde: gönül veren, tutkun.

¹¹⁷ sevâhil-i dil-rübâ: gönül kapan, beğenilen sahiller.

¹¹⁸ zîr-i letâfet: (güneş için) parlaklığının altı.

¹¹⁹ şâd: sevinçli, mutlu.

¹²⁰ hurrem: sevinçli, mutlu.

¹²¹ aşiyâne-i muhabbet: aşk yuvası.

¹²² kameriyye: çardak.

¹²³ menâbir: mimberler.

¹²⁴ tuyûr: kuşlar.

olan ağaçlar arasında bahçeler yapacak, kendi bir tarafa çekilerek bedayı-i tabiatın¹²⁵ hepsinden güzel sevgilisinin hayat-bahş-ı kalb-i muhtazarı¹²⁶ olan kahkahalarını istima¹²⁷ edecek, bahr yüz görümlüğü olarak haremîne en güzel çiçeklerini, saz ve söz olarak kuşların en bülent ve ruh-pver¹²⁸ nagamatını¹²⁹ arz eyleyecek.

Uykusuzluğun verdiği bir hararetle yatağının içinde dönüyordu. Niçin? "Onunla" beraber Boğaci' nin kenarında dolaşmasın? Niçin? Zeminde semada ziya-nisar¹³⁰ olan kandillerin, kürelerin aks-i şuainı¹³¹ "onunla" o ab-ı hoş-cereyan-ı laciverdide¹³² seyr ü temaşa etmesin? Niçin? O ziyaları itfa¹³³ ve işal¹³⁴ eder gibi görünen serin bir poyraz rüzgârinin "onun" saçlarıyla oynadığını görerek mest-i ikbâl-i muhabbet¹³⁵ olmasın? Bak! İnlüyor! Bu leyle-i bi-habında¹³⁶ kulağına... yok ruhuna hafi¹³⁷ gayet hafi bir şeyler söyleyecek galiba... Oh! Çalışacak, çok çalışacak, saye-i sayinde¹³⁸ zengin olacak. Pencerenin yanında yapılmış olan yatağından başını kaldırdı. Elvan-ı¹³⁹ seher, semanın sath-ı laciverdisinde¹⁴⁰ her dakika rengini, yerini değiştirir birtakım rengarenk amudlar¹⁴¹ teşkil eylemişti. Ruhunu mest eden o tebessüm, dudakları gibi gül renginde olan bulutlar arasına yayılarak, karşı taraftaki dağları tezhip¹⁴² ediyor, yine o tebessüm semadan

¹²⁵ bedâyi'-i tabî'at: doğal güzellikler.

¹²⁶ hayatı-bahş-ı kalb-i muhtazar: hazır kalbin hayat vermesi.

¹²⁷ istimâ': işitme, duyma.

¹²⁸ rûh-pver: ruh besleyen, ruha huzur veren.

¹²⁹ nagamât: nağmeler.

¹³⁰ ziyyâ-nisâr: ışıklar saçan.

¹³¹ aks-i şu'â: ışık yansımıası.

¹³² ab-ı hoş-cereyan-ı lâciverdi: masmavi, güzelaklı su (mec. İstanbul Boğazı).

¹³³ itfa: söndürmek.

¹³⁴ iş'âl: alevlendirmek, ateşlemek.

¹³⁵ mest-i ikbâl-i muhabbet: aşk talihinin sarhoşu.

¹³⁶ leyle-i bi-hâb: uykusuz gece.

¹³⁷ hafi: gizli, saklı.

¹³⁸ sâye-i sa'y: çalışma sonucu, çalışması sayesi.

¹³⁹ elvân: renkler.

¹⁴⁰ sath-ı lâciverdi: lacivert yüzey.

¹⁴¹ amûd: direk, dikit.

¹⁴² tezhib: altın suyu ile yapılan süsleme.

süzülüp, denizin küçük dalgaları üzerinde, sevahili¹⁴³ sevdalar içinde bira-karak uzaklaşıyordu.

Bir müddet bu hâl-i istigrak u bi-huşi¹⁴⁴ içinde kaldıktan sonra kendini toplayarak, İstanbul'a inmişti. Akşam rüfeka-yı şebabetine¹⁴⁵ vapurda tesadüf etti. Onlara; hasetlerini tahrif eder korkusuyla bir şey açmamıştı. Hep birlikte yukarıya güverteye çıktıkları vakit kız yahut Tebessüm vali-desiyle beraber orada, bir kanepenin üzerinde oturuyorlardı. Ehibbasından¹⁴⁶ bir ikisi bila-perva¹⁴⁷ kızın yanına giderek konuşmakta iken diğerleri bunun da birlikte gelmesini icbar¹⁴⁸ ediyorlardı. İkbal ve saadetin esna-yı takarrubunda¹⁴⁹ verdiği bir havf ve heyecan ile onların yanına gidecek kadar vücudunda kuvvet bulamadığı gibi o nazar-rüba¹⁵⁰ tebessüme karşı gözleri kamaşarak düşeceğinden endişe ediyordu. Etrafindakilerin -hâline vakif oldukları cihetle- ettikleri rica-yı mübrimaneye¹⁵¹ karşı birkaç kere kalkıp yine oturdu. Setresini¹⁵² iliklemek, fesini düzeltmek istediyse de eli titrediği cihetle muvaffak olamadı¹⁵³. Hep bu harekatı kadınlara mahsus olan nazar-ı tecessüsden¹⁵⁴ geçmişti. Bir dakika sonra hep birlikte konuşmaya başladılar. Kız ara sıra kendisine de hitap ederek birçok suallere girişti. Paris'e gitmiş miydi? Londra'yı görmüş müydü? Operaları dinlememiş (vodvili)¹⁵⁵ alkışlamamış mıydı? Mutlak Bükreş'te çok oturmuştu! Çünkü hâl ve tavrı onu gösteriyordu. Bitmek bilmeyen bu türlü suallerden sonra kahkahalarla gülmeye başladı. Biçare genç kendisiyle eglendiğini anlaya-

¹⁴³ sevâhil: kıyılar, sahiller.

¹⁴⁴ bi-huşî: şuursuzluk, bilinçsizlik.

¹⁴⁵ rüfekâ-yı şebâbet: gençlik arkadaşları.

¹⁴⁶ chibbâ: dostlar.

¹⁴⁷ bîlâ-pervâ: çekinmeksizin, çekinmeden.

¹⁴⁸ icbâr: zorlama.

¹⁴⁹ esnâ-yı takarrub: yakınlaşma anı.

¹⁵⁰ nazar-rübâ: bakışı üzerine çeken.

¹⁵¹ mübrimâne: zorlarcasına, zorlayıcı.

¹⁵² setre: düz yakalı önü ilikli bir ceket türü.

¹⁵³ muvaffak olmak: başarmak, başarılı olmak.

¹⁵⁴ nazar-ı tecessüs: araştırma, inceleme bakışı.

¹⁵⁵ vodvil: toplumsal sorunları mizah bir tarzda eleştiren tiyatro türü.

rak ilk defa olmak üzere kızın yüzüne kemal-i dikkatle¹⁵⁶ baktı. Devr-i halalat¹⁵⁷ olan yirmi yaşıının en dehşetli bir sadmesi¹⁵⁸... meger kendisini bıkarar¹⁵⁹ eden bu tebessüm, kızın o küçük, o güzel ağzının bütün üst dudağı biraz kısa olduğundan neşet¹⁶⁰ ediyormuş.

Meğer o müsavat-perver¹⁶¹ tebessüm, kendisine değil, bütün âleme, bütün eşyaya ait imiş.

Yirmi yaşında olmadığımız hâlde bizler de ekser bahtiyarlığımızı tedkik etsek neticesi, bütün kainatın karşısında titrediği şu kelimeye münker¹⁶² olmaz mı? "Hiç!"

¹⁵⁶ kemâl-i dikkat: dikkatlice, pür-dikkat.

¹⁵⁷ devr-i hayâlat: hayaller çağrı.

¹⁵⁸ sadme: darbe, vuruş.

¹⁵⁹ bı-karâr etmek: kararsızlık yapmak, kendinden geçmek.

¹⁶⁰ neş'et: doğma, ortaya çıkma.

¹⁶¹ müsâvât-perver: ölçülü, dengeli.

¹⁶² müncer: sonuğlandırılmış, bitirilmiş.

KEDİLER

[*1Büyük Ada'da cereyan¹ etmiş bir vakanın istinsahıdır²*]

- Hanım! En son cevabını isterim. Ya ben, ya kediler?

- Kediler!

Bir kocanın meyusiyeti³, bir kadının hevesat-ı bi-sebatı⁴, muhabbetin çemenzar-ı safası⁵ üzerine temellerini nihal-i gülden⁶, heva-yı sevda-fezayı bi-karara⁷ karşı camlarını nurdan, esas-ı beytiyyesini⁸ tülden, bina ve tefriş ettiği⁹ saray-ı izdivacının¹⁰ inhidamı¹¹, hep bu birkaç kelimedenden ibaret olan mükâlemede¹² mündemic¹³ idi.

Kediler! Öyle mi? Demek ki otuz üç senelik bir refakat-i yek-vücdane¹⁴ neticesi, kelime-i muamma-yı izdivacın¹⁵ hâlli¹⁶, bu cevap oluyor. Otuz üç sene evvel izdivacın ilk aylarında ebediyyet-i muhabbete¹⁷, beka-yı sevdaya¹⁸ yeminler eden lisân-ı aşikaneden¹⁹, kendisinin kedilere her türlü mana ve meziyetten mahrum bir meyl-i keyfiyyeye²⁰ feda olunduğunu işitmek kıymet-i insaniyye²¹ ve haysiyyet-i ehliyyesini²² ihlal ve tehey-

1 cereyân: gerçekleşme, meydana gelme.

2 istinsâh: kopya, kopyalama.

3 me'yûsiyyet: ümitsizlik, üzgürülük.

4 hevesât-ı bi-sebat: geçici hevesler.

5 çemenzâr-ı safâ: mutluluk bahçesi.

6 nihâl-i gül: gül fidanı.

7 hevâ-yı sevdâ-fezâ-yı bî-karâr: kararsız, sevda artırın rüzgârı.

8 esâs-ı beytiyye: evin temeli.

9 tefriş etmek: dayanıp, döşetmek.

10 sarây-ı izdivâc: evlilik sarayı.

11 inhidâm: yüksılma, yerle bir olma.

12 mükâleme: konuşma.

13 mündemic: saklı, sarılmış.

14 refakat-i yek-vücdâne: tek vucut gibi olan birliktelik (evlilik).

15 kelime-i mu'ammâ-yı izdivâc: izdivâc (evlenme) bilmecesi (olan kelime).

16 hall: çözüm.

17 ebediyyet-i muhabbet: aşıkın sonsuzluğu (sonsuz aşk).

18 bekâ-yı sevdâ: sevdanın, aşıkın bekası, kalıcılığı (sonsuz sevda).

19 lisân-ı aşîkâne: aşıklara özgü bir dil.

20 meyl-i keyfi: keyfi bir eğilim, istek.

21 kıymet-i insâniyye: insanlık değeri.

22 haysiyyet-i ehliyye: erkeklik onuru.

yuc ettiğinden²³ artık bu hâle bir netice vermek karar-ı katisini²⁴ ittihaz²⁵ eylemişti. Zavallı koca! Hareminin mutasarrife²⁶ olduğu eve, celp ve cem²⁷ ettiği yirmi otuz kedinin tacizat ve tasdiyatından²⁸ artıkizar bizar olmuştu²⁹. Evin içinde sahibü'l-beytten³⁰ ziyade bir reviş-i amirane³¹ ile kuyruklarını kaldırıp bu bed-baht kocaya bir nazar-ı istihfâf u istihkar³² atf ederek dolanın bu kibirli hayvanat, kanepelerini istila etmiş, koltuk sandalyelerinde uyurlar, o senenin soğuk kişinda ısınmak için yakıldığı ateşin karşısında döşenirler, sofalarında odalarında samia-hıraş³³ sesleriyle kavga ederlerdi. Günden güne etvar-ı küstahanelerini³⁴ artırarak tekessür eden³⁵ kediler bu adama evinde bir cay-ı tevakkuf³⁶ bırakmamaya başladilar.

Bir sabah gayet erken uyanarak kendi âleminde bir kahvaltı etmek için küçük odasına çekildiği zaman, sokakta birtakım çocukların ağladığını işiterek pencereden dışarı baktı. Samia-i rikkatine³⁷ akseden kedilerin avaze-i mücadele ve müşatemeleri³⁸ olduğunu anlayınca, aldandığından dolayı kemal-i hiddetle³⁹ iskemlesine oturdu. İskemleye kuudunda⁴⁰ yüzünün iki nokta-i müntehası⁴¹ olan tepesiyle, çenesi geriye doğru çekik büyük ve biraz fırlak gözleriyle bir arayıcılık hâli kesb eden⁴² yüzünü iki tarafa döndü-

²³ teheyyüt etmek: harekere geçirmek.

²⁴ karâr-ı kat'ı: kesin karar.

²⁵ ittihâz eylemek: almak.

²⁶ mutasarrife: mal sahibi.

²⁷ celp ve cem' etmek: çağırırmak ve toplamak.

²⁸ tasdî'ât: baş ağrıtmalar.

²⁹ bîzâr olmak: bîkmak, usanmak.

³⁰ sâhibü'l-beyt: (erkek) ev sahibi.

³¹ reviş-i âmirâne: emr edercesine tarz, üslûp.

³² nazar-ı istihfâf u istihkâr: küçümseyerek ve hor görerek bakma.

³³ sâmi'a-hıraş: kulak tırmalayan.

³⁴ etvar-ı küstâhâne: küstahça davranışları.

³⁵ tekessür etmek: çoğalmak, artmak.

³⁶ cay-ı tevakkuf: durulacak yer, durma yeri.

³⁷ sâmi'a-i rikkat: merhamet, acıma kulağı.

³⁸ âvâze-i mücadèle vü müşâteme: atışma, tartışma ve mücadele sesi.

³⁹ kemâl-i hiddet: büyük bir öfkeyle.

⁴⁰ ku'ûd: oturma.

⁴¹ nokta-i müntehâ: son nokta.

⁴² kesb etmek: kazanmak, elde etmek.

rerek hayretle etrafına bakıyordu. Zira kedinin biri ekmeğini çalmış, diğeri de sütlü kahvesini içmiş, öteki de fincanını kırmıştı. Kendi kendine yes ve hayretle⁴³ “kime meram⁴⁴ anlatmalı! Bu kibirli, vefasız, nimet-na-şinas⁴⁵ hayvanatın kadınlar elbet tarafdarı olur. Zaten kedi kadındır” diyordu.

Bir günlük mahsul-i mesaisinin⁴⁶ böyle mahv ve heder olmasından teessürle⁴⁷ başını eline dayayarak pencerenin önünde oturdu. İşte orada duvarın altında kahvesini içen, ekmeğini çalan, fincanını kıran, kendini sabah keyfinden mahrum eden velhasıl evinde bütün rahat ve asayışını selb⁴⁸ eyleyen kediler, güneşe karşı abanos gibi mücellâ⁴⁹ siyah, kar gibi beyaz, sarı benekli, elvan-ı revnak-efzaları⁵⁰ ve her an ve saniye renkleri değişen çeşman-ı perteve-füruzanları⁵¹ nazarlarda bir kavs-i kuzah⁵² teşkil ettiği esnada ön ayaklarını ibtida⁵³ ağızlarına getirip nisvana⁵⁴ mahsus bir tavr-ı iş-ve-bazane⁵⁵ ile yüzlerini temyizleyerek safâ-yı hâtırla⁵⁶ sabah kahvaltısını hazm etmeyece ve öğle taamına⁵⁷ hazırlamakta idiler.

Sahibetü'l-beyt⁵⁸ tarafından kendisine tercih olunan bu hayvanat-ı müfterisenin⁵⁹ ahval-i la-kaydaneleri⁶⁰ hiddetine dokunarak sofaya çıktı. Orada, merdivenin orta basamaklarında bıyıkları, yüzü, başı, siyah leklere boyanmış beyazı görür görmez: “Kahvemi sen içtin! Fincanımı

⁴³ ye's ve hayret: üzüntü ve şaşkınlık.

⁴⁴ merâm: maksat.

⁴⁵ ni'met-nâ-şinas: nimet tanımadı, yediği lokmayı bilmez.

⁴⁶ mahsûl-i mesâ'î: çalışmasının karşılığı.

⁴⁷ te'essür: üzüntü.

⁴⁸ selb: ortadan kaldırmak, yok etmek.

⁴⁹ mücellâ: parlak, cıalanmış.

⁵⁰ elvân-ı revnak-efzâ: güzellik artırıcı renkler.

⁵¹ çeşmân-ı perteve-fürûzân: ışık saçan gözler.

⁵² kavs-i kuzah: gökkuşağı.

⁵³ ibtidâ: önce, ilk olarak.

⁵⁴ nisvân: kadınlar.

⁵⁵ tavr-ı iş-ve-bazâne: işveli tavır.

⁵⁶ safâ-yı hâtır: gönül rahatlığı.

⁵⁷ ta'âm: yemek.

⁵⁸ sahibetü'l-beyt: (bayan) ev sahibesi.

⁵⁹ hayvânât-ı müfterise: yırtıcı hayvanlar.

⁶⁰ ahvâl-i la-kaydâne: kayıtsızcasına, laubali durumlar.

sen kıldın! Öyle mi?” diyerek odasından bastonunu alıp ayaklarının ucuna basarak yavaş yavaş kedinin yanına sokuldu. Hazır eline fırsat geçmiş iken istediği gibi intikamını almak için vücutunun en can alacak yerini nişanladı. Bastonunu kaldırdı, kedi kimildiyor, kaçacak. Değneğini şiddetle üzerine indirir indirmez serî’ü’s-seyr⁶¹ olan bu afacan hemen sıçrayınca ayağı kayarak azim bir gürültü ile merdivenlerden aşağı yuvarlandı. Merdivenin altında kolunun sizlendiğinden şikayet ederken nim-i dîger-i mevcudiyeti⁶² olan karısı karşısına çıkarak “Hiç kediye öyle vurulur mu? Ya bir yeri kırılsayıdı.....” deyince zavallı herif şiddet ve hiddetle: “Ben sana şimdî gösteririm.” diyerek odasına çıktı. Haremi⁶³ de kendisini takip ederek kemal-i sükünet ü mülâyemete⁶⁴ diyordu ki ne yapacak ne yapacaksın? Ne yapabilirsin? Söyle de ben de anlayım!”

Bir camın arkasından görülen kıvılcım gibi renkli güzelliğinden aksehen bir damla yaşı cay-ı karar⁶⁵ olan büyük gözlerini; altmış senenin üzerinde nişanlar lekeler bırakarak geçtiği hareminin yüzüne atif ile “Ne mi yapabilirim! Hükumet-i mahalliyyeye⁶⁶ müracaat edeceğim. Senin kedileinden sirkat-i mekulat⁶⁷, gasb-ı emval⁶⁸, taarruz-ı mesken⁶⁹ davasına kalkıșacağım. Bakalım! O zaman bu hırsızların, bu haydutların bir tanesini burada görebilir misin?...”

Paltosunu şapkasını giydi. Kapıyı kıracak gibi şiddetle çekerek evden çıkıştı.

Kaymakam beyefendi meram anlamıyor! (Rossini) ahfad-ı kiramından⁷⁰ olan bu musikişinas İtalyali hurmet ve adalet ister. Bu bed-baht koca

⁶¹ serî’ü’s-seyr: hareketi hızlı, hızlı dolasan.

⁶² nim-i dîger-i mevcudiyet: varlığının diğer yarısı.

⁶³ harem: karı, eş.

⁶⁴ kemâl-i sükünet ü mülâyemet: tam bir yumuşaklık ve sakinlik.

⁶⁵ cay-ı karâr: bulunma yeri, duraklama yeri.

⁶⁶ hükûmet-i mahalliyye: kaymakamlık.

⁶⁷ sirkat-i me’kûlât: yiyecek hırsızlığı.

⁶⁸ gasb-ı emvâl: malı zorla alma.

⁶⁹ ta’arruz-ı mesken: haneye saldırısı (haneye tecavüz).

⁷⁰ ahfad-ı kirâm: saygınlar.

muhakemat-ı muhıkkane⁷¹ ve şikayet-i adalet-cuyanesini⁷² karşısındakinin zihnine vaz⁷³ ve ilka⁷⁴ için cimnastik yapar gibi ellerini kaldırarak bir acemi aktöre gibta-bahş⁷⁵ evza⁷⁶ ve harekat-ı mübalagakarane⁷⁷ ile ifham-ı hakikate⁷⁸ çalışiyorsa da mümkün olamayacağını anlayınca hiddetle Adalar Kaymakamı bey efendiye “Herkesin karısının kaşına, gözüne, yürüyüşüne, giyinişine, karışırınız da benimkinin şu münasebetsiz muhabbetine, şu muzırr⁷⁹ hayvanlarına niçin müdahaleyi reddediyorsunuz?” şikayeteti ile meyusane⁸⁰ evine avdet ediyordu⁸¹. Evine avdet ettiği zaman haremî nüzulün⁸² tehdidatından⁸³ dehşet-yab⁸⁴ olduğu için titremeğe başlamış altmış senelik başını salla-yarak ve naz ve işve ile bir gözünü süzerek mütebessimane⁸⁵ “Sen memnun ol ki ben kedileri seviyorum! Ya bunların yerine herifleri sevsem....” dedi. O büyük, o buruşmuş çehresinin sarkık yanaklısı hâl-i tebessümle⁸⁶ geriye doğru çekilerek hane-ı çeşmanının⁸⁷ gölgesi içinde kalan sönüük gözlerine gelen bir revnakla⁸⁸ der-miyan⁸⁹ ettiği bu muhakeme-i şuhane⁹⁰ kocasına hemen hak verdirecek kadar müncezip göründü⁹¹. O gece bir tavr-ı sitemkarane⁹²

⁷¹ muhâkemât-ı muhıkkâne: haklıca, hakka dikkat edercesine değerlendirmeler.

⁷² şikayet-i adalet-cûyâne: adalet istercesine yapılan şikayet.

⁷³ vaz: koymak, bırakmak.

⁷⁴ ilkâ: koymak, bırakmak.

⁷⁵ gibta-bahş: kıskandırıcı.

⁷⁶ evzâ': durumlar, hâller.

⁷⁷ harekât-ı mübâlagâkârane: abartılı aşırı hareketler.

⁷⁸ ifhâm-ı hakikat: gerçeği anlatmak.

⁷⁹ muzırr: üzgün olarak, üzgүnce.

⁸⁰ me'yüsâne: üzgün olarak, üzgүnce.

⁸¹ avdet etmek: geri gelme, dönme.

⁸² nüzül: inme, felç.

⁸³ tehdidât: tehditler.

⁸⁴ dehşet-yâb: dehşete kapılmış.

⁸⁵ mütebessimâne: gülümseyerek, gülümsercesine.

⁸⁶ hâl-i tebessüm: gülümseme hali.

⁸⁷ hâne-ı çeşmân: göz yuvaları.

⁸⁸ revnak: süs, canlılık.

⁸⁹ der-miyân etmek: araya almak, araya sıkıştırmak.

⁹⁰ muhâkeme-i şuhâne: şuhça, işveli değerlendirme.

⁹¹ müncezib görünmek: cazip görünmek.

⁹² tavr-ı sitemkârâne: haksızca, zalimce davranış.

ile hiçbir söz söylemeyerek yatağına girdi. Söz beynimizde⁹³.... Bu tebessüm, bu ima-yı muhabbet⁹⁴, bu işe, bu muamele-i nüvazişkarane⁹⁵ kocasının yes⁹⁶ ve hiddetini⁹⁷ hayliden hayli tadel ve teskin etmişti⁹⁸. Came-hab-ı aramına⁹⁹ çekilip de bir tarz-ı galibane¹⁰⁰ ile uzattığı ayaklarının acı acı tırmalandığını hissedince telaş ve halecan ile yorganını kaldırıp o büyük gözleriyle baktı. Kedi! Hem de sabah kahvesini içen beyaz kedi! Galiba” bu afacanlar iştirak-i emval ü iyal¹⁰¹ tarafdarı idiler ki biçarenin serir-i izdivacında¹⁰² da yerleri vardı. Hareminin mutasarrif olduğu bu evde kendine hiç cay-ı karar¹⁰³ bırakmayan kediler nihayetü'l-emr¹⁰⁴ haremini de elden almışlardı.

Gece yarısı verdiği bir karar-ı katı¹⁰⁵ üzerine sabahleyin erken kalkarak kendisine ait ne kadar eşyayı varsa bir sandığa vaz¹⁰⁶ ile aşağıdaki taşığa indirdi. Arkasına paltosunu, başına şapkasını giyerek iplerle bağladığı sandığın üstünde oturmuştu. İşte o zaman: “ya ben; ya kediler?” sualını irat etmiş ve “kediler” cevab-ı meyusanesini¹⁰⁷ almıştı.

El-veda! El-veda! Artık bir daha avdet etmemek üzere yola çıktı. Mahzun, mütefekkir¹⁰⁸, bir hâl ile küçülü, büyülü birtakım nisbetsiz evlerle dükkânların teşkil ettiği çarşidan geçiyordu. Sokağın ortasında ayakları çıplak, elbiselerinin yırtık yerlerinden tenleri görünür birtakım etfal-i sefaletin¹⁰⁹ haykışarak oynadıklarını dalgın dalgın seyr ettikten sonra galiba

⁹³ beyn: ara.

⁹⁴ İmâ-yı muhabbet: aşk imajı, aşk işaretî.

⁹⁵ mu'âmele-i nüvâzişkârâne: okşarcasına davranış, tavır.

⁹⁶ ye's: üzüntü, ümitsizlik.

⁹⁷ hiddet: öfke.

⁹⁸ tâhdîl ve teskin etmek: düzeltmek ve söndürmek, dindirmek, (öfkесini) azaltmak.

⁹⁹ câme-hâb-ı ârâm: dinlenme, huzur yatağı.

¹⁰⁰ tarz-ı gâlibâne: galipçe duruş, tarz.

¹⁰¹ iştirâk-i emval ü iyâl: mal ve eş ortaklıği.

¹⁰² serir-i izdivâc: evlilik tahtı.

¹⁰³ cây-ı karâr: durulacak yer.

¹⁰⁴ nihayetü'l-emr: işin sonu.

¹⁰⁵ karâr-ı kat': kesin karar.

¹⁰⁶ vaz: kaymak, bırakmak.

¹⁰⁷ cevâb-ı meyûsâne: üzülünlecek cevap.

¹⁰⁸ mütefekkir: düşünçeli.

¹⁰⁹ etfal-i sefalet: yoksulluğun çocukları.

tasadduk etmek¹¹⁰ niyyet-i aceze-perveranesiyle¹¹¹ ceplerini birer birer karıştırıp yine galiba hiçbir şey bulmadığından yoluna devam etti. Biraz ötedeki meyhanenin şark şairlerinin revnak-ı hayallerinden¹¹² işal edilmiş¹¹³ kandilin tenvir eylediği¹¹⁴ karanlık köşesinde bir “laterina¹¹⁵” bütün Ada halkını sarhoş etmekte idi. Sokakta meyhanede “laterina”nin etrafında birçok halk hep bir ağızdan Ada'nın sokaklarında tanin-endaz¹¹⁶, ictimagağlarında¹¹⁷ raks-aver¹¹⁸, nişanlı kızların lisانlarında sevgililerine yine bir hitab-ı muhabbet-perver¹¹⁹ olan

Corci, Corci, corcakimo

Nisahiro, pulakimo

şarkısını söylüyorlardı. Bulunduğu hâl-i yes¹²⁰ ü hüzne kahkaha-zen-i istihfâf¹²¹ oluyor gibi gelen bu şemasettin¹²² arasından geçerek (Cakomo) yolunu takip etmeye başlayınca manzara-i tabiatın¹²³ letafet¹²⁴ ve ulviyeti¹²⁵, o geceyi geçirmek için bir melce¹²⁶ taharrisiyle¹²⁷ bi-karar olarak her tarafa münatîf¹²⁸ nazarına şâsaa-pâş¹²⁹ oldu. Hava güzel, rüzgâr sakit¹³⁰, Marmara

¹¹⁰ tasadduk etmek: sadaka vermek.

¹¹¹ niyyet-i ‘aceze-perverâne: ácizlere yardım etme niyeti.

¹¹² revnak-ı hayâl: hayali süsler.

¹¹³ iş’âl edilmek: yakılmak.

¹¹⁴ tenvîr eylemek: aydınlatmak.

¹¹⁵ laterina: bir çalgı aleti.

¹¹⁶ tanîn-endâz: tınlamalar, yükselen.

¹¹⁷ ictîmâ’gâh: toplantı yeri.

¹¹⁸ raks-âver: dans eden, dansçı.

¹¹⁹ hitâb-ı muhabbet-perver: aşkı büyütten sesleniş, aşkı besleyen sesleniş.

¹²⁰ hâl-i yes ü hüzn: üzüntü ve keder hali.

¹²¹ kahkaha-zen-i istihfâf: küçümseyici kahkalar atan.

¹²² şemaset: şamata.

¹²³ manzara-i tabî’at: doğanın görüntüsü.

¹²⁴ letafet: güzellik.

¹²⁵ ulviyet: yücelik.

¹²⁶ melce’: sığınak.

¹²⁷ taharrî: arama, araştırma.

¹²⁸ münatîf: (bakış için) çevrilmiş, dikilmiş.

¹²⁹ şâ’sâ-a-pâş olmak: ışıklar saçmak.

¹³⁰ sakit: sessiz, durgun.

lacivert idi. Bir daha avdet etmeyecek¹³¹. Bu mukarrer¹³²! Otuz üç senelik rabita-i izdivac¹³³ kırılmış, artık yalnız başına kalmıştı. Şu yalnızlık mües-sir¹³⁴ değil mi? Otuz üç seneden sonra her yerde her şeye karşı yalnız! Bu vasi¹³⁵ denize, bu dur-a-dur¹³⁶ ufuklara karşı yapayalnız!

Hatta sema bile o lacivert gözleriyle kendisine şefkat ve merhametle bakıyordu.

Bir tarafı kırmalar¹³⁷ içinde kalmış mavi atlas gibi hafif surette mütemevvic¹³⁸ derya, diğer tarafı yeşil bir hamayıl¹³⁹ gibi yukarıdan aşağıya doğru sarkarak reng-i taravetlerini¹⁴⁰ her mevsimde muhafaza eden çali-larla çam ağaçlarının fasila verdiği¹⁴¹ bir yolu takip ediyordu. Tefekkürat-ı amika¹⁴² içinde kaybolmuş bir hâl ile biraz deniz kenarına doğru meyl edip önünde balık avlamak için bir kedinin sindiğini görünce hemen yolunu değiştirerek yokuş çıkışmağa başladı. Burgulu'ya vardığı zaman mahbube-i şarkı¹⁴³ olan güneş, sırmacılarını derya-yı bi-karar-ı safanın¹⁴⁴ üzerine dök-kerek nurani yollar, müzehhep izler, açtığı gibi karşı taraftaki uzaktan uza-ğrı görünen sudan ibaret ufukları da aşıkane surette tehyic ediyordu. Bir hayli zaman denizin verdiği hayret-i meftunane¹⁴⁵ içine dalıp gitmiş iken hakikatin dest-i hayal-şikesti¹⁴⁶ bütün vücudunu sarsarak kendisini bulunduğu hâl-i bi-huşiden¹⁴⁷ uyandırdı. Saat ilerilemiş, öğle takarrup etmişti.

¹³¹ avdet etmek: dönmek.

¹³² mukarrer: kararlaştırılmış.

¹³³ râbita-i izdivâc: evlilik bağı.

¹³⁴ mü’essir: etkili.

¹³⁵ väsi’: geniş.

¹³⁶ dûr-â-dûr: uzaktan uzağrı.

¹³⁷ kırmâ: kumaşı kıvrarak yapılan giysi süsü, pile.

¹³⁸ mütemevvic: dalgalı.

¹³⁹ hamâyıl: heykel.

¹⁴⁰ reng-i taravet: canlılık rengi, tazelik rengi.

¹⁴¹ fasila vermek: ara vermek.

¹⁴² tefekkürât-ı amika: derin düşünceler.

¹⁴³ mahbûbe-i şarkî: doğunun sevgilisi.

¹⁴⁴ deryâ-yı bi-karâr-ı safâ: huzurun kararsız denizi.

¹⁴⁵ hayret-i meftûnâne: tutkulucu şaşkınlık.

¹⁴⁶ dest-i hayal-şikest: hayal kırان (bitiren) el.

¹⁴⁷ hâl-i bi-hûşî: bilinçsizlik hali, durumu.

Evine bir daha avdet etmemek üzere verdiği karar, katı idi. Bu belli. Fakat öğle taamını nerede edecek? Akşam nereye gidecek? Geceyi nerede geçirecek? Bir hayat-ı müstakil¹⁴⁸, bir karar-ı katı parayla olur. Hâlbuki kendisinin sabah taamına¹⁴⁹ bile kifayet edecek parası yoktu. Hareminin¹⁵⁰ ihmaz¹⁵¹ ederek şimdi sofranın üzerine koyduğu sabah yemeğinin dumanı gözünde tütmeye başladı. Kenare-nişin-i teması¹⁵² olduğu denizin dalgaları yavaş yavaş sahile çarptıkça kendisine “git git, haremme git” diyordu. Ya kediler!.. bununla beraber hareminin “Sen memnun ol ki ben kedileri seviyorum. Ya bunların yerine erkekleri sevsem...!” sözü makul değil miydi?

Âlem-i tenhayide¹⁵³ hâl-i infiradı¹⁵⁴ artıran horozların sada-yı garibaneleri¹⁵⁵ bulunduğu yere aks ettikçe “git git, haremme git” diyordu. Kiliseler öğle vaktini ilan için çan çalmağa başladılar. O sükun ve sükunet içinde uzaktan uzağa aks eden çanlar hep bir ağızdan bir aheng-i muttaridle¹⁵⁶ “Git git, haremme git!” sözünü tekrar ediyorlardı.

Ayağa kalktı, geldiği yoldan yürümeye başladı.

Galiba verdiği karar-ı katiden nükul¹⁵⁷ etmişti. Çam ağaçlarının arasından peyda ve nihan olarak evine doğru süratle avdet ediyordu. Mütefakkir bir çehre, müteessir bir hâl ile evine giderek refikasına¹⁵⁸ hiçbir şey söylemeden doğru odasına çıktı. Minderin üzerine kapanıp da hîckîra hîckîra ağlamağa başlayınca, haremî kemal-i itina vü nezaketle¹⁵⁹ oda kapısını açarak “o kadar haykırarak ağlama, kedilerimi mi korkutacaksın” dedi.

¹⁴⁸ hayatı müstakill: tek başına yaşam.

¹⁴⁹ sabâh ta’âmi: sabah kahvaltısı.

¹⁵⁰ harem: (evli) kadın.

¹⁵¹ ihmâz: hazırlama.

¹⁵² kenâre-nişin-i temâşâ (olmak): izlemek için bir köşeye, kenara oturmak.

¹⁵³ âlem-i tenhayî: yalnızlık dünyası.

¹⁵⁴ hâl-i infirâd: yalnızlık hali.

¹⁵⁵ sadâ-yı garîbâne: garipçe ötüş,

¹⁵⁶ aheng-i muttarid: düzenli ezgi, ahenk.

¹⁵⁷ nükûl: sözden cayma.

¹⁵⁸ refîka: kadın yol arkadaşı, evlilikte kadın.

¹⁵⁹ kemâl-i i’tinâ vü nezâket: tam, eksiksiz incelik ve önem gösterme.

İKİ YÜZ ELLİ KURUŞA BİR ASIR

Zinet-saz-ı cihan¹ olan bahar-ı ruh-perver², her yerden ziyade Çamlıca Tepesi'nin eteklerini mal-a-mal-i ezhär³ eder. Çamlıca ise la-kaydane⁴ ve aşıkane surette bıraktığı uzun etekleriyle o mevsimde her tarafa rayihalar⁵, çiçekler saçar. Bu etek dolusu çiçekler, Çamlıca'nın o mevki-i sema-karıbin⁶ zemine hediyye-i bahariyyesidir⁷.

Evet! Dest-i sanatkari-i tabiatın⁸ güller, erguvanlar, laleler, yasemenlerle nakş ettiği bu yeşil damen-i letafeti⁹ şürk-güzarane¹⁰ ve bedayı-perestane¹¹ surette takbil¹² eden bir hiyaban-ı taraveti¹³ bir ormancı taniyacağınızda şüphem var.

Şu hakikati itiraf etmeliyiz ki bizler ekseriyet üzere en uzak bir yerde bulunan bir ailenin mahremiyet-i ahvaline vakif olduğumuz hâlde oturmağumuz yerin bir saat ötesini bilmeyiz.

Gerçek! İnsan Çamlıca Tepesi'nin o eteklerinde etrafa ihale-i nazar¹⁴ ettiği zaman Boğaziçi'nin iki taraftaki yeşil sevahili dolaşarak cereyan edip giden suları, en sevdalı halecanlardan, en kirli telakilerden¹⁵, en sakit¹⁶ rüzgârlardan, en rakik bulutlardan, en hafif renklerden, en büyük âlemlere kadar semada bulunan bilcümle bedayı-i kainatı¹⁷ irae¹⁸ eder.

¹ zînet-sâz-ı cihân (olmak): dünyayı süslemek.

² bahâr-ı rûh-perver: ruhu besleyen, ruha ferahlık veren bahar.

³ mâl-â-mâl-i ezhâr (etmek): çiçeklerle doldurmak.

⁴ lá-kaydâne: lakaytça, kayıtsızca.

⁵ râyiha: koku.

⁶ mevkî-i semâ-kârib: göge yakın yer, zirve.

⁷ hediye-i bahâriyye: bahar hediyesi.

⁸ dest-i san'atkârî-i tabî'at: doğanın sanatkârılık eli.

⁹ dâmen-i letâfet: güzellik eteği.

¹⁰ şürk-güzârâne: şürkedercesine.

¹¹ bedâyi'-perestâne: sanat eserlerine taparcasına.

¹² takbil: el, etek öpmek.

¹³ hîyâbân-ı tarâvet: iki tarafı ağaçlı ana yol.

¹⁴ ihâle-i nazar (ermek): bakışları yöneltmek.

¹⁵ telâkî: buluşma.

¹⁶ sâkit: sessiz.

¹⁷ bedâyi'-i kâ'inât: dünyanın güzellikleri.

¹⁸ irâ'e (etmek): göstermek.

Hafif bir mehtaplı gecede afak-ı laciverdide¹⁹ yüzen şeffaf beyaz bulutlar gibi Büyükdere önlerinde görünerek bir birini takip ile suların maviliği içinde sessiz sadasız takarrup eden yelkenler biraz yükseldikçe havaya kalb olan beyaz ıslimleriyle yolcu vapurları boğazın ortasından aşağıya doğru akar, arkalarında yine beyaz izler bırakarak geçen şirket vapurları iki taraf sevahiline yanaşıp yine ayrılır, kayıklar mevzun²⁰ endam-ı dil-rübâlarıyla²¹ âşikane surette cereyan edip gider. Hep bu harekat bir sükun ve sükünet içinde vuku bulur. Yalnız ara sıra esen rüzgâr bir kalb-i rakikten²² güzar eden bir hiss-i mü'essir²³ gibi bütün bu temaşa bir ihtaraz ve heyecan verir. İşte bu Boğaziçi, Çamlıca'nın (yılankavi²⁴) yapılmış bir nehridir.

Semadan dökülen şua²⁵ ise karşı taraftaki Marmara'nın yarısından büyük bir kısmını ihata ederek nazar, ziyanın cuşisini²⁶, sath-ı deryada²⁷ dalgalanmasını temaşa eder. Vakitler güzar edip de güneş gurub²⁸ etmeye başlayınca Marmara'da ufuklardan sevahile kadar pembe yollar hasıl olur. Ta karşı taraftaki ufuklarda gurub eden güneşin hizasına gelen gemiler al atlastan yelkenler açmış gibi görünür. İşte bu Marmara Çamlıca'nın bir lağıdır²⁹. Bu pembeliği havi olan bulutları semaya doğru sevk eden hafif bir rüzgâr bahsettiğim ormancığa dahil olarak bütün bir âlem-i zi-bal-i nağme-sazın³⁰ bin hava ve vezindeki ahenklerini bulunduğu yere semadan geliyor gibi döker.

¹⁹ afak-ı laciverdi: lacivert ufuklar.

²⁰ mevzun: ölçülü, düzgün.

²¹ endâm-ı dil-rübâ: gönül cezbeden boy.

²² kalb-i rakîk:ince, duygulu kalp.

²³ hiss-i mü'essir: etkili duyu.

²⁴ yılankavi: dolambaçlı.

²⁵ şu'â: ışık, ışın.

²⁶ cûşış: coşkunluk.

²⁷ sath-ı deryâ: denizin yüzeyi.

²⁸ gurûb: güneşin batışı.

²⁹ lak: göl.

³⁰ âlem-i zi-bâl-i nağme-sâz: ezgiler düzenleyen, kanatlı dünya.

Bu hıyaban-ı letafer³¹, sema-yı zi-safa-yı şarkın³² zir-i nuranisinde³³, şe-did³⁴ olduğu derecede medid³⁵ bir aşk ve muhabbet saikasıyla³⁶ altmış seneden beri na-kabil-i iftirak³⁷ bir surette birbirleriyle kucaklaşmış ağaçlardan vücuda gelmişti ki Çamlıca çayırlığının nihayetinden³⁸ başlayarak Bektaşı tekkesine kadar imtidâd³⁹ ederdi. Vakıa⁴⁰ bu ağaçların cümlesi sema-paye⁴¹ denilecek kadar yüksek olmadığı gibi bu ağaçlıkta nihayetsiz ormanlara mahsus vahşet-i ulviye⁴², ve birtakım serair-i amika⁴³ içinde kaybolup gitmiş letaif-i hafiye⁴⁴ mevcut değildi. Hatta bazı nisbetsiz⁴⁵ surette küçük ağaçları olduğu gibi seyrek yapraklıları da vardı. Hâlâ düşündükçe gözümün önüne gelir. Orada, o meşcerede⁴⁶ daha pek taze ağaçlardan birisinin teverrüm⁴⁷ ettiğini gördüm. Bu meşcerenin pür-zib ü fer⁴⁸ olduğu baharda o ince, o küçük ağacın dalları, yaprakları sarkarak, müteessir⁴⁹, mütefekkir⁵⁰ bir hâlde duruyordu. Sonraları en hafif rüzgâra karış titrer, damla damla akan gözyaşları gibi küçük küçük yaprakları yere dökülür oldu. Vücut-ı nazenini⁵¹ akşamların rutubetinden te-

³¹ hıyâbân-ı letâfet: iki tarafı ağaçlı güzel yol.

³² semâ-yı zî-safâ-yı şark: doğunun berrak gökyüzü.

³³ zîr-i nûrânî: parlayan alt.

³⁴ şedid: şiddetli.

³⁵ medîd: uzun.

³⁶ sâ’ika: sebep.

³⁷ nâ-kabil-i iftirâk: ayrılmaz.

³⁸ nihâyet: son.

³⁹ imtidâd: uzamak.

⁴⁰ vâkiâ: gerçi, her ne kadar.

⁴¹ semâ-pâye: gökyüzü derecesinde.

⁴² vahşet-i ‘ulvi: yüce issızlık.

⁴³ serâir-i ‘amîk: derin sırlar.

⁴⁴ letâif-i hafi: gizli lâtifeler.

⁴⁵ nisbetsiz: oransız.

⁴⁶ meşcere: ağaçlık, koru.

⁴⁷ teverrüm: verem olma.

⁴⁸ pür-zib ü fer: süslü ve parlak.

⁴⁹ müte’essir: hüzünlü, kederli.

⁵⁰ mütefekkir: düşünen.

⁵¹ vücûd-ı nazenîn: narin beden.

essür⁵² etmeye, reng ü bu-yı sabahın⁵³ şebnemlerinden⁵⁴ solup uçmaya başladı. Daima semadan⁵⁵ bir şey bekler gibi duran, ve günden güne sararıp solan bu güzel ağacın hâline bütün kâinat içinde yalnız seher⁵⁶, her sabah birkaç damla gözyası dökerdi.

Bir zaman mevid-i telakileri⁵⁷ olduğu hâlde artık kelebekler etrafında uçuşmaya, kuşlar ser-i sema-efserini⁵⁸ teşrif etmemeye başladılar. Müessir⁵⁹ şey! Dallarında ne yeşil bir yaprak, etrafında ne beyaz bir kelebek, üzerinde ne bir kuş! İşte bu hâl ile kuruyup bitti. Bununla beraber bu hıyabanda⁶⁰ fîkr-i şairaneye⁶¹ mirkat-i itila⁶² olacak kadar, meşe gibi şîmşîr gibi büyümesi devirlere muhtaç olan yüksek ağaçları vardı. Bazen bir karatavuk hıyanın medhalinden⁶³ girip ışlık çalarak bu yeşil kubbenin altından sürat-i tayeranıyla⁶⁴ geçerdi. Bazen gurub⁶⁵, bu meşcereye⁶⁶ aksedince ağaçların tepeleri ziyadar⁶⁷ bir yeşil, ortaları uçuk pembe, gökleri mai⁶⁸ görünürdü. Bazen şafak bu meşcereye nuranı⁶⁹ bir pencere yapar, o pencereden uçup gelen bir kuş kanatlarını ziya-yı nev-zuhura⁷⁰ karşı sallayarak, o esnada hâl-i heyecanda⁷¹ bulunan kalbe, zalâm-ı şübühat⁷² arasında uzaktan uzağa ha-

⁵² te'essür: içlenme, acı, keder duyma.

⁵³ reng ü bû-yı sabâh: sabahın kokusu ve rengi.

⁵⁴ şebnem: çiy.

⁵⁵ semâ: gökyüzü.

⁵⁶ seher: tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit.

⁵⁷ mev'id-i telâki: buluşma için söz verilen yer.

⁵⁸ ser-i semâ-efser: tacı gökyüzünde olan baş, gökyüzüne yükselen baş.

⁵⁹ mü'essir: tesir yapan, iz bırakan.

⁶⁰ hîyâbân: iki tarafı ağaçlı yol.

⁶¹ fîkr-i şairâne: şairce düşünce.

⁶² mîrkât-i i'tilâ: yükselme merdiveni, derecesi.

⁶³ medhal: kapı, başlangıç, giriş.

⁶⁴ sù'rât-i tayerân: uçmanın hızı.

⁶⁵ gûrûb: bir gök cisminin batıda görünmez olması, batması.

⁶⁶ meşcere: ağaçlık, koru.

⁶⁷ ziyyâdâr: parlak, ışıklı.

⁶⁸ mai: mavî.

⁶⁹ nûrânî: nurlu, ışıklı.

⁷⁰ ziyyâ-yı nev-zuhûr: yeni görünen ışık.

⁷¹ hâl-i heyecân: coşkunluk hâli.

⁷² zalâm-ı şübühat: şüphelerin karanlığı.

tırladığı bilmem hangi âlem-i nuraniden⁷³ dem⁷⁴ vururdu. Bir bülbülün, nûcum-ı zahirenin⁷⁵ ta ufuklara kadar dokunduğu bir şeb-i ahter-darda⁷⁶, siyah nokta kadar küçük gözlerini sema-yı bi-intihâ-yı laciverdiye⁷⁷ çevirerek icra ettiği nagamati⁷⁸ o bülend ve ruh-perver sadası⁷⁹ kalbimde yuva yaptığı için hâlâ gözlerimi kapayıp dinlesem, bir harabeden yükselen avaz-ı hazin⁸⁰ ve müessir⁸¹ gibi kulaklarımı aks-endaz⁸² olur, bazen benden uzaklaşarak kâh galeyanda, kâh fasila⁸³ vererek deruni⁸⁴ bir sada⁸⁵ ile öter, o sada, gecenin sükütunu⁸⁶ içinde uzaktan bir havz-ı şeffafa⁸⁷ damlayan su gibi, damla damla ruhumun içine döküldüğünü hissetmiştim. O gece tabe-sabah⁸⁸ gözlerimi bir dakika bile yummadım.

Bir gece birkaç ahbabımla beraber o hiyabanın⁸⁹ medhalinden geçi- yorduk. Gece gayet parlak bir mehtabla⁹⁰ münevverdi⁹¹. Ayın ziyasi⁹², karşı taraftaki ufuklarda, o saatte derin bir uykuya dalmış gibi görünen ve tülden bir yorgan gibi gayet hafif ve şeffaf bir sisle mestür⁹³ olan İstanbul'u irae⁹⁴ ediyor, suların üzerinde çırpınıyor, dur-a-dur⁹⁵ ufuklarda bi-tab-ı muhab-

⁷³ ‘âlem-i nûrânî: nurlu âlem.

⁷⁴ dem vurmak: bir şeyden söz etmek, konu açmak.

⁷⁵ nûcûm-ı zâhire: parlak yıldızlar.

⁷⁶ şeb-i ahter-dâr: yıldızlı gece.

⁷⁷ semâ-yı bi-intihâ-yı lâciverdî: lâcivert sonsuz gökyüzü.

⁷⁸ nagamât: ahenkler, ezgiler.

⁷⁹ bülend ve rûh-perver sadâ: yüksek ve ruhu besleyen ses.

⁸⁰ âvâz-ı hazin: hüzünlü ses.

⁸¹ mü'essir: tesir yapan.

⁸² ‘aks-endâz: çarpıp atan.

⁸³ fasila: aralık, ara.

⁸⁴ derûnî: içten, gönülden.

⁸⁵ sadâ: ses.

⁸⁶ sükût: susma, söz söylemememe.

⁸⁷ havz-ı şeffâf: saydam havuz.

⁸⁸ tâ-be-sabâh: sabaha kadar.

⁸⁹ hiyâbân: iki tarafı ağaçlı yol.

⁹⁰ mech-tâb: ayışıği.

⁹¹ münevver: aydınlatılmış, ışıklı.

⁹² ziyâ': ışık.

⁹³ mestür: örtülü, kapalı.

⁹⁴ irâe: gösterme, tayin etme.

⁹⁵ dûrâ-dûr: uzaktan uzağa.

bet⁹⁶ olarak semanın⁹⁷ mai gözlerini öpüyor, kuşlarla naz ü niyaz⁹⁸ ediyor, hafif bir rüzgâr ile ihtizaz⁹⁹ eden ağaçların yapraklarından meşcerenin içine damlıyordu. O esnada etrafımızda bir ses işittiğim. Bu ses bir asırın güzar¹⁰⁰ ettiği yoldan uzaklaşıp gidiyordu: Kemal-i dikkatle¹⁰¹ dinledik...

Gönlümü duçar¹⁰² eden bu hâle hep

Kara kaşlım kara gözlümdür sebep

Ettiğim ah ü figana¹⁰³ ruz ü şeb¹⁰⁴

Kara kaşlım kara gözlümdür sebep

Hemen her tarafta gizli gizli sevdalar işal¹⁰⁵ eden bu nurani¹⁰⁶ gecenin sükûn¹⁰⁷ ve süküneti¹⁰⁸ içinden zuhur¹⁰⁹ edip gelen bu sada¹¹⁰ yanında bulunan gençlerden bir ikisine hayli dokunmuş olmalıdır ki kemal-i tehâlükle¹¹¹ “Nereye gidiyorsun? Biraz buraya gelmez misin?” diye bağırdılar. Hemen yanımıza geldi. Kara kaşlardan kara gözlerden feryâd ü figân¹¹² eden bu adam, ak saçlı ak sakallı bir pir-i sefid-ser¹¹³ idi. O dakikada benim büyük Sadi'min:

Ey sim-ten siyah gisu

⁹⁶ bî-tâb-ı muhabbet: sevgi yorgunu.

⁹⁷ semâ: gökyüzü .

⁹⁸ nâz ü niyaz: istemeyerek, yalvarıp yakararak.

⁹⁹ ihtizâz: sallanma.

¹⁰⁰ güzâr: geçme, geçiş.

¹⁰¹ kemâl-i dikkat: dikkatin son derecesi.

¹⁰² duçâr: tutulmuş, uğramış, yakalanmış.

¹⁰³ ah ü figân: ağlayıp inleme.

¹⁰⁴ rûz ü şeb: gece ve gündüz.

¹⁰⁵ iş'âl: tutuşturma.

¹⁰⁶ nûrânî: nurlu, ışıklı.

¹⁰⁷ sükûn: durgunluk, hareketsizlik.

¹⁰⁸ sükünet: dinginlik.

¹⁰⁹ zuhûr: görünme, meydana çıkma.

¹¹⁰ sadâ: ses.

¹¹¹ kemâl-i tehâlük: can atmanın son derecesi.

¹¹² feryâd ü figân: bağırip inleme.

¹¹³ pîr-i sefid-ser: ak saçlı ihtiyar.

Ez fikr serem sepid kerdi¹¹⁴

Beyit-i aşık-anesini¹¹⁵ hatırladım. Ayın ziyasına¹¹⁶ karşı gelen bu beyaz sakala, saçlara baktıkça muhabbetten, mehtabdan¹¹⁷ ağarmış gibi görünüyordu. Müridi olduğu Bektaşı tekkesine gidiyormuş. Arkasında bir zenbil¹¹⁸; zenbilin içinde -kimse duymasın- bir şişe de rakıcıtı vardı. Etrafındaki erbab-ı asaletin¹¹⁹ kendisine gülerek verdiği mecidiyeleri korkarak alıyordu. Paralarını sayarak ve şarkısına devam ederek bizden tebaüd¹²⁰ edip gitti. O esnada memleketimden üç sene gaybubet¹²¹ ettim. Londra'da bulunduğum o senelerde bazen mahşer-i medeniyetin¹²² dağdağasından¹²³ bi-tab¹²⁴ olarak otuz beş saatten beri sönmeyen lambamın ziya-yı hazını¹²⁵ altında sabahı özleyen âmâ gibi, o nuranı Çamlıca'yı o yeşil hıyanı¹²⁶ düşünürdü. Uzun bir müddet iftiraktan¹²⁷ sonra yine Çamlıca'ya avdet¹²⁸ ettim. O günlerde herhangi bahçenin içinden, herhangi araziden geçsem, her cihette¹²⁹ hükm-ferma-yı tahrîb¹³⁰ olan dehşetli bir balta sesiyle yürekler dayanma surette acı acı feryatlar ederek birtakım ağaçların yere yıkıldığını görüyordum. Suver-i bedayı-i tabiat¹³¹ arasında endam-ı dil-rübâlarıyla¹³²

¹¹⁴ “Ey gümüş tenli ve siyah saçlı (sevgili), seni düşünmekten saçlarım ağardı.”

¹¹⁵ beyit-i aşık-âne: aşıkça beyit.

¹¹⁶ ziyyâ': ışık.

¹¹⁷ mech-câb: ayışığı.

¹¹⁸ zenbil: öteberi taşımakta, koymakta kullanılan örme, yassı sepet, meyve sepeti.

¹¹⁹ erbâb-ı asâlet: asalet sahipleri.

¹²⁰ tebâ'üd: uzaklaşma, birbirinden uzak düşme.

¹²¹ gaybubet: kaybolma, yokluk.

¹²² mahşer-i medeniyet: uygurlık kalabalığı.

¹²³ dağdağa: gürültü.

¹²⁴ bî-tâb: yorgun.

¹²⁵ ziyyâ-yı hazîn: hüzünlü ışık.

¹²⁶ hıyâbân: iki tarafı ağaçlı yol.

¹²⁷ iftirâk: ayrılma, dağılma.

¹²⁸ ‘avdet: geri gelme, dönme.

¹²⁹ cihet: yan, taraf.

¹³⁰ hükm-fermâ-yı tahrîb: yıkıp bozmanın hükmü yürürlükte olan.

¹³¹ suver-i bedâyi'-i tabiat: doğa güzelliğinin suretleri.

¹³² endâm-ı dil-rübâ: gönüll alan boy.

temayüz ederek¹³³ bir âlem-i zi-balîn¹³⁴ kâinata karşı ettiler feryada, gökten zemine dökülen aheng-i ilâhiye¹³⁵ minber ve mehbît¹³⁶ olan ağaçları o sene katliam ediyorlardı. Bu avâze-i inhidâm¹³⁷ arasından mahzun mahzun geçerek her yerde zîb-i hayâlîm¹³⁸ olan hîyâbanımıma doğru takarrüb¹³⁹ ettim. Ne göreyim? O güzel hîyâban, her türlü hûzn ü elemiyle¹⁴⁰ bir be-yâban¹⁴¹ olmuş. Vakit vakit esen bir rûzgârin kaldırdığı gubâr-ı yes-efza¹⁴², içinden haşerât-ı muzirre¹⁴³ yağar toprak renginde bir bulut şeklini almıştı.

Ne bir ağaç! Ne bir kuş! Şurada, burada kalıp kurumuş bazı ağaç kökleriyle orası bir Afrika mezâristânına¹⁴⁴ dönmüştü. Her şeyi solduran, her şeyi çürütlen temmuzun o ateşin¹⁴⁵ güneşî, yoluñ kenarında kalmış bazı çâllârları, yanından çıkan yeşillik gibi yakmış, ötede beride yağmurdan bîriken sular ise kurtlandığı için taaffün¹⁴⁶ ediyordu.

Yoldan yürümeye başladım. Güneşin zemine dokunan ateşin bir hayt-ı şua¹⁴⁷ içinde, nihâyetsız bir sürat, yorulmak bilmez bir hareketle yukarıya aşağıya çıkışın inen bin türlü sinekler ağıza gözlerine giriyor. Başımin üzerinde kaynayan bu güneş de her tarafı kavuruyor. Ayağımın altından ise kertenkeleler kaçışıyorlardı. Oradan geçen bir bağıçya “Buraya ne olmuş” diye sordum. Yüzüme biraz hayretle baktıktan sonra: “Buranın sahibi bu ağaçları iki yüz elli kuruşa Üsküdar oduncularına sattı” cevabını verdi.

¹³³ temâyüz: yükselme.

¹³⁴ âlem-i zi-bâl: kanatlı âlem.

¹³⁵ aheng-i ilâhi: Tanrısal düzen.

¹³⁶ mehbît: inecel yer.

¹³⁷ âvâze-i inhidâm: yükselmanın yüksek sesi.

¹³⁸ zîb-i hayâl: hayâlin süsü.

¹³⁹ takarrüb: yaklaşma.

¹⁴⁰ hûzn ü elem: gam ve keder.

¹⁴¹ beyâbân: kır, çöl.

¹⁴² gubâr-ı ye's-efzâ: kederi artıran toz.

¹⁴³ haşerât-ı muzirre: zararlı böcekler.

¹⁴⁴ mezâr-istân: mezarlık.

¹⁴⁵ ateşin: ateşten, ateşli, canlı.

¹⁴⁶ ta'affün: çürüyüp kokma, leş kokma.

¹⁴⁷ hayt-üs-şua': günışin iplik gibi görünen işinları.

DÜĞÜN

- Hele şükür yetiştirene..! Bugün düğün dernek.. Çok da uzadı kardeş.
Bir sene tamam¹ bir sene nikâh sürdü. Bizim Behçet Bey sabırlıdır.

- Gelin hanımın ismi ne?

- Sitare Hanım!

- Güzel mi?

Neresi güzel ben de bilmem. Renk desen yok. Kaş dersen düşük. Boy desen meydan süpürgesi.

Böyledir de niçin bu kadar ayıla bayıla aldı.

(Başparmağıyla para sayar gibi işaret ederek) Bu var bu! Şimdi güzellik kim arıyor?

(Kapıya kadar gidip etrafi mütecessisane² dinledikten sonra:

Öteki nasıl?

(Sesini yavaşlatarak) Fena. Pek fena... (Tavrını değiştirerek) Âlem dügünlü meşgul! Nene lâzım oraları sorarsın. Herkesin tasası sana mı düşmüştür.

Yoook! Bir erkek için hastalana, bir herife varmak için para verenlere acırıım da onun için yoksa.

Bu muhavere³, uzun boyunlarının yarısını birer beyaz boyun bağıyla setretmiş⁴, başlarındaki küçük hotozlarına⁵ birer mor sümbül takmış, uzun mai⁶ hırkali, pembe entarili iki soygun⁷ arasında cereyan⁸ ediyordu. İlkisi de içinde bulundukları düğün evine gelmek üzere olan misafirleri istikbal⁹ için sofaya çıktılar.

¹ tamâm: tamam, tam, eksiksiz.

² mütecessis-âne: gizli şeyleri öğrenmeye çalışarak, meraklı.

³ muhâvere: karşılıklı konuşma.

⁴ setr: örtme, kapama, gizleme.

⁵ hotoz: kadınların kendi saçlarından veya yemeni vesaire ile yaptıkları baş süs ve kisvesi.

⁶ mâyî: mavî.

⁷ soygun: bir düğün vesair cemiyetlere hizmet etmek için ağır esvabını çıkarıp hafif kıyafete girmiş hizmetçi kadın.

⁸ cereyân: geçme.

⁹ istikbâl: birini karşılama.

Sultan Ahmet Meydanı'nın arka taraflarında olan bu büyük, bu eski ev, o sabah pencerelerini bahar güneşinin şuaına¹⁰, kaplarını muhabbet'e¹¹ karşı açmıştı. Birçok senelerden beri ilk defa tamir görerek kism-ı haricisi¹² kırmızı bir aşı boyasına boyandığı ve dahilindeki odalar, duvarlar bütün sıvandığı hâlde, düzgün¹³ sürmüş bir kocakarı gibi yine kaplamalarındaki çatlaklar, buruşuklar, duvarlarındaki inhinalar¹⁴, çukurlar, tamamıyla set-re dilememiş¹⁵ ve bununla beraber üzerinden mürur¹⁶ eden senelerin zir-i pay-ı tahribinde¹⁷ inhinaya başlamış. Sofalarına genç kızların uzun etekleri dokunacağı, kış rüzgârlarının iniltisinden başka bir ses işitmeyen ıssız duvarlarına gençlerin kahkahaları aksedeceği ve bahçeye nazır¹⁸ olan bir kösesi de bu gece şebabete¹⁹ hacle-i visal²⁰ olacağdı cihetle²¹, ortasında bulunduğu meydanda kanatlarını açarak, ihtiyarlara mahsus bir neşe ve gurur ile gelin güveyi bekliyor gibi duruyordu. Şimdi, yarıma saate kadar, birçok zamandan beri netice-i hayat²² olan gubar-ı hüzn-aludun²³ istila-yı elimine²⁴ teslim edilerek metruk²⁵ bir hâlde bırakılmış odalarının kapılalarını istikbali, muhabbeti okşayan güzel eller açacak... Mana-yı bülend-i tabiat²⁶ olan güzel cehreler her biri bir tarafa atılmış yastıklarına dayanacak... Rengi solmuş dösemelerinin üzerine rengârenk atlas elbiseler birer puşide-i letafet²⁷ olacak...

¹⁰ şuâ: işin.

¹¹ muhabbet: sevgi.

¹² kism-ı hârici: dış kısmı.

¹³ düzgün: kadınların yüzlerine sürdükleri ak ve kızıl.

¹⁴ inhinâ': eğilme.

¹⁵ setr: örtme, kapama, gizleme.

¹⁶ mürûr: geçip gitme.

¹⁷ zîr-i pây-ı tahrib: harap etme ayağının altı.

¹⁸ nâzır: bakan.

¹⁹ şebâbet: gençlik.

²⁰ hacle-i visâl: gelin odası.

²¹ cihet: yan, taraf.

²² netice-i hayatı: hayatın sonu.

²³ gubâr-ı hüzn-âlûd: hüzünlü toz.

²⁴ istilâ'-yi elîm: acıklı yayılma.

²⁵ metruk: terk edilmiş.

²⁶ mânâ-yı bülend-i tabiat: doğanın yüce anlamı.

²⁷ pûşide-i letafet: güzellik örtüsü.

Bulunduğu o yüksek mevki-i mümtazdan²⁸, etrafındaki küçük evlere doğru mütenezzilane²⁹ biraz eğilerek, yarım saatte kadar her tarafa aks-endaz³⁰ letafet³¹ olacak bir saz ü suz-ı dil-nüvazı³² istima³³ eylemelerine müsaade ediyor gibi görünüyordu. Hatta her gün kapısını kıracak gibi vuran, merdivenlerinden yıkacak gibi çıkan mahalle bekçisi Kurt Haso bile o gün başına kırmızı yemenisini sarmış, ayağına abadan yeni poturunu³⁴, arkasına yine abadan yeni saltanı³⁵ giymiş, kemâl-i hürmet³⁶ ve nezakette sokak kapısının önünde küçük hasır iskemlesinin üstünde, hilaf-ı itiyadı³⁷ olarak gelen geçene mütebessimane³⁸ atf-ı nazarla³⁹, gelin arabalarına intizar⁴⁰ ediyordu.

Biraz sonra seyirciler kapılardan muhacemeye⁴¹ ibtidar⁴² edip evin her tarafını istila ettikleri gibi zavallı bekçi de kırmızı yemenili büyük ayakkabıyla sevincinden, telaşından çekinerek üzerinden geçtiği birkaç sokak köpeğinin feryad ü figanı⁴³ arasında, harem dairesine doğru koşarak bütün mahallede mucib-i iştihar ü iftiharı⁴⁴ olan sada-yı bülendiyle⁴⁵ tebşir-i kudum⁴⁶ edince, evin içinde bir halecan⁴⁷ hasıl⁴⁸ olarak herkes kapılara doğru

²⁸ mevkî-i mümtâz: seçkin yer.

²⁹ mütenezzil-âne: alçalana yaraşır yolda.

³⁰ aks-endâz: çarpıp duran.

³¹ letâfet: güzellik.

³² saz ü suz-ı dil-nüvâz: gönül okşayan yakan çalgı.

³³ istimâ?: dinleme.

³⁴ potur: kuşunda kırmaları çok, bacakları sıkı kisve.

³⁵ salta: gemicilerin giydikleri bir tür kısa ceket.

³⁶ kemâl-i hürmet: hürmetin son derecesi.

³⁷ hilâf-ı i'tiyâd: alışmanın ziddi.

³⁸ mütebessimane: gülümseyerek.

³⁹ 'atf-ı nazar: bakma.

⁴⁰ intizâr: bekleme.

⁴¹ muhâceme: hücum etme, saldırma.

⁴² ibtidâr: bir işe süratle başlama.

⁴³ feryâd ü figân: bağırıp çağırma.

⁴⁴ mücib-i iştihâr ü iftihâr: meşhur olma ve ögünme sebebi.

⁴⁵ sadâ-yı bülend: yüksek ses.

⁴⁶ tebşir-i kudûm: uzak yoldan gelmenin müjdesi.

⁴⁷ halecân: çarpıntı, titreme.

⁴⁸ hâsil: olan, çıkan.

koşmaya başladılar. Tekmil⁴⁹ mahalleye bir hatt-ı müteharrik⁵⁰ çeken arabaların evin avlusuna girdiğinden beş dakika sonra idi ki, gelin ve güvey niha-yetsiz derecede mütenevvi⁵¹, mütelevvin⁵² elbise ve kıyafetleriyle merdivenlerden gelin odasına kadar tesadüf eden yerleri, sofaları birkaç sıra olarak işgal eyleyen davetlilerle seyircilerin, bu iki gencin şan-ı galibiyet ü muhabbetlerini⁵³ alkışlayan “Maşallah... kırk bir kere müşallah” nidaları arasından geçiyorlardı. Merdivenlerden gelin hanımı sürüklər gibi çıkan bu genç, güzel damat bey kadınlarında en ziyade tahrif-i tahsin⁵⁴ eden uzun boyu, kemikli geniş omuzları, bi'l-husus⁵⁵ muntazam ve yirmi beş yaşına göre biraz çokça ve uçları maşa ile yukarıya doğru kaldırılmış olan siyah büyüklerini nazar-ı takdiri⁵⁶ cezbediyorduysa da galiba ettiği izdivacın muhasebe-i menfaati⁵⁷ ile biraz ziyadecə meşguliyetinden olmalıdır ki, dalgın bir tavır ile merdivenlerden önüne bakarak çıktıyordu; yalnız ara sıra başını kaldırarak, kadınlar hakkında tahlir⁵⁸ ile memzuc⁵⁹ kin ve garaz⁶⁰ besleyen kalbinin mana-yı hiyanetini⁶¹ ifade eden gözleriyle, etrafında mestur⁶² olarak bulunan nisvanı⁶³ pamal-ı nazar-ı istihkar⁶⁴ ederdi. O dakikada memnun ve bahtiyar olmaktan ziyade hadid⁶⁵ ve sitize-cu⁶⁶ görünüyordu. İtimad⁶⁷ ediniz bana, bu tabiatlarda, her türlü teessürat⁶⁸ hatta muhabbet bile bir

⁴⁹ tekmil: tam, eksiksiz, bütün.

⁵⁰ hatt-ı müteharrik: hareket eden çizgi.

⁵¹ mütenevvi: türlü, çeşitli.

⁵² mütelevvin: renkli.

⁵³ şan-ı galibiyet ü muhabbet: sevginin ve üstünlüğün şanı.

⁵⁴ tahrif-i tahsin: takdir uyandırma.

⁵⁵ bi'l-husus: özellikle.

⁵⁶ nazar-ı takdîr: kıymet biçme bakışı.

⁵⁷ muhâsebe-i menfaat: çıkar muhâsebesi.

⁵⁸ tahlir: hakaret etme, hor görme.

⁵⁹ memzûc: karışık.

⁶⁰ garaz: hedef, gaye.

⁶¹ ma'nâ-yı hiyânet: hainliğin iç yüzü.

⁶² mestûr: örtülü, kapalı.

⁶³ nisvan: kadınlar.

⁶⁴ pâ-mâl-i nazar-ı istihkâr: hor görme bakışının ayakları altında çiğnenmiş.

⁶⁵ hadid: öfkeli, şiddetli.

⁶⁶ sitize-cû: kavga arayan, kavgacı.

⁶⁷ i'timâd: dayanma, güvenme.

⁶⁸ te'essürât: üzüntüler.

kin ve adavettir⁶⁹. Kolundaki uzun boylu, endamına büyük bir nakısa⁷⁰ verecek surette dar ve uçları yukarıya doğru kalkık omuzlu gelin hanımın giydiği elbise, Türklerin sanayi-i nefiseden⁷¹ addolunacak⁷² kadar güzel o iki etekli sevb-i latiflerini⁷³ alafrangaya mezç⁷⁴ ve izdivaciyla mor atlastan gayet uzun etekli, ve korsajından başlayarak ta eteklerine kadar olan bütün kumaş, maşriktan⁷⁵ garba⁷⁶ akseden ziya-yı nev-zuhur-ı nehariyi⁷⁷ andırır surette uzun yollu sirmalarla işlenmiş idi.

Genç kızlarda maksad-ı izdivacın⁷⁸ birincilerinden biri olan gelinlik elbiselerinin ve etrafındaki alkışların verdiği bir hiss-i gurur ü bahtiyarı⁷⁹ içinde hüsn ü şebabetinin⁸⁰ istinad-gâhi⁸¹ addettiği⁸² kocasına dayanarak, nefsinde her türlü teessürat⁸³ ve infialatın⁸⁴ medid⁸⁵ ve şedid⁸⁶ olduğunu gösterir surette biraz derin, ve biraz birbirine yakın ve bir saniyede her tarafa münatîf⁸⁷, o anda ise neşe ve sürurundan⁸⁸ nim-mest⁸⁹ olan parlak siyah gözleriyle tebessüm ediyordu. Yüzüne taktiği al tülden duvağı, esmer çehresine hiyanet ediyorsa da, güldüğü zaman bütün çehresi ve bi'l-husus⁹⁰

⁶⁹ 'adâvet: düşmanlık.

⁷⁰ nâkîsa: eksik, kusurlu.

⁷¹ sanâyi'-i nefise: güzel sanatlar.

⁷² 'add: sayma, sayılma, itibar etme.

⁷³ sevb-i lâtif: güzel, hoş elbise.

⁷⁴ mezc: katma, karıştırma.

⁷⁵ müşrik: doğu.

⁷⁶ garb: batı.

⁷⁷ ziyyâ-yı nev-zuhûr-ı nehârî: gündüzün yeni ortaya çıkan ışığı.

⁷⁸ maksad-ı izdivâc: evlenme amacı.

⁷⁹ hiss-i gurûr ü bahtiyârî: gurur ve mutluluk duygusu.

⁸⁰ hüsn ü şebâbet: güzellik ve gençlik.

⁸¹ istinâd-gâh: dayanacak, sıginacak yer.

⁸² add etmek: saymak.

⁸³ te'essürât: üzüntüler.

⁸⁴ infî'âlât: coşkunluklar.

⁸⁵ medîd: uzun.

⁸⁶ şedîd: şiddetli.

⁸⁷ mü'nâtif: sapan, meyillenen.

⁸⁸ sürûr: sevinç.

⁸⁹ nîm-mest: sarhoşça.

⁹⁰ bi'l-husûs: özellikle.

o hâlde parlak dişlerini gösteren güzel ağızı, gayet nerm ü nazenin⁹¹, latif⁹² ve manidar bir suret kesb⁹³ ediyordu.

Kalabalığın en ziyade toplandığı yerden uzakça bir köşedeki minde-rin üzerinde ayakta duran iki yaşlı kadın fevkalade meserretlerden⁹⁴ hasıl⁹⁵ olma bir hayret içinde, ağızları biraz açılmış, koltuğu seyrediyorlardı. Kısa saçlarını toplayan küçük hotozlarının⁹⁶ etrafına elmaslı iğneler, kulaklarına uzun Felemenk⁹⁷ küpler takmış, bütün çehreleri bir tebessüm hâlinde olduğu için nûr-ı sürur⁹⁸ içinde kalmıştı. Bu iki kadın meserret ve memnu-niyetleriyle, o kadar izdiham arasında temayüz⁹⁹ ederek herkesin nazar-ı dikkatini¹⁰⁰ celb ediyorlardı¹⁰¹.

Bu iki hanım gelin ve güveyin validesi idi. Bir tanesi bizde erkek evladı olan validelere mahsus gurur ile, diğer bir rikkat ü şefkat-i maderane¹⁰² ile, mahdumunun¹⁰³ saika-i kuvvet ü galibiyet¹⁰⁴ sayesinde heyet-i ictimaiyyeye¹⁰⁵ duhulünü¹⁰⁶, kerime-i ber-güzidesinin¹⁰⁷ âlem-i hakiki¹⁰⁸ üzerinde attığı ilk adımlarıyla rehberi-i hayatı¹⁰⁹ olan kocasını bahtiyarane¹¹⁰ ve

⁹¹ nerm ü nâzenin: yumuşak ve narin.

⁹² lâtîf: hoş.

⁹³ kesb: çalışıp kazanma.

⁹⁴ meserret: sevinç, şenlik.

⁹⁵ hâsîl: olan, çıkan.

⁹⁶ hotoz: kadınların kendi saçlarından veya yemeni vesaire ile yaptıkları baş süs ve kisvesi.

⁹⁷ Felemenk: Almanya'nın kuzey-batısında küçük bir ülke.

⁹⁸ nûr-ı sürûr: sevincin aydınlığı.

⁹⁹ temâyüz: yükselseme, üstün olma.

¹⁰⁰ nazar-ı dikkat: dikkatli bakma.

¹⁰¹ celb: çekme, çekiş.

¹⁰² rikkat ü şefkat-i mâder-âne: anaca şefkat ve acıma.

¹⁰³ mahdûm: oğul, evlat.

¹⁰⁴ sâika-i kuvvet ü galibiyet: kuvvet ve üstünlüğe sevk eden.

¹⁰⁵ heyet-i ictimâiyye: toplantı heyeti.

¹⁰⁶ duhûl: içine girme.

¹⁰⁷ kerîme-i ber-güzide: seçkin kız.

¹⁰⁸ 'âlem-i hakiki: gerçek dünya.

¹⁰⁹ reh-berî-i hayatı: yaşam kılavuzu.

¹¹⁰ bahtiyâr-âne: bahtlı, talihli.

masumane¹¹¹ surette takibini, ikisi de ömr-i güzeşelerinin¹¹² kol kola ve-
rerek avdetini¹¹³, yahut saha-i maziden¹¹⁴ istikbalin güzarını¹¹⁵, birtakım
hissiyat-ı mühimme¹¹⁶ içinde temaşa¹¹⁷ ediyorlardı.

Behçet Bey gelin hanımı köşesine ikad¹¹⁸ ederek, orada her cinsten
mürekkep¹¹⁹ izdihamın enzar-ı mütecessisane vü muahaze-karanesine¹²⁰
karşı vaz ü teşhir¹²¹ eyledikten sonra kalabaklıın arasından bin müşkilat¹²²
içinde selamlığa¹²³ çıkmıştı.

Sitare Hanım, ta akşamada kadar yüzlerce gözlerin tedkikat-ı müteces-
sisane¹²⁴ ve muayene-i muahaze-karanesine¹²⁵ terk ü vaz¹²⁶ edildiği cihetle,
hüsnlere¹²⁷ pek ziyade emniyetleri olmayan ve çehrelerindeki kusurlara
kendileri de vakıf bulunan kadınlara mahsus bir ıztırab-ı asabi¹²⁸ içinde
kalmıştı. Yüzündeki tebessüm rengiyle beraber uçup gitmiş ve bu ıztırab-ı
şedidin¹²⁹ tesiratından¹³⁰ olarak yüzü ağlar gibi bir hâl kesb etmişti¹³¹. Kal-
biyle hem-aheng-i halecan¹³² olanlarındaki saat çaldıkça ıztırabı teza-

¹¹¹ mâ'sûmâne: masumcasına.

¹¹² ömr-i güzeşte: geçmiş ömrür.

¹¹³ 'avder: geri gelme.

¹¹⁴ saha-i mazı: geçmiş alan.

¹¹⁵ güzâr: geçme.

¹¹⁶ hissiyât-ı mühimme: ehemmiyetli duygular.

¹¹⁷ temâşâ: seyretme.

¹¹⁸ ik'âd: oturtma.

¹¹⁹ mürekkeb: meydana gelme.

¹²⁰ enzâr-ı mütecessis-âne vü muâheze-kârâne: meraklı ve azarlarcasına bakışlar .

¹²¹ vaz' ü teşhir: koyma ve gösterme.

¹²² müşkilât: güçlükler.

¹²³ selâmlık: büyük konaklarda misafirlere ayrılan daire.

¹²⁴ tedkîkât-ı mütecessis-âne: merakla incelemeler.

¹²⁵ muâyene-i muâheze-kârâne: azarlarcasına gözden geçirme.

¹²⁶ terk ü vaz': koyma ve bırakma.

¹²⁷ hüsн: güzellik.

¹²⁸ ıztırâb-ı asabî: sinirli elem.

¹²⁹ ıztırâb-ı şedîd: şiddetli elem.

¹³⁰ te'sîrât: etkiler.

¹³¹ kesb: çalışıp kazanma.

¹³² hem-âheng-i halecan: çarpıntıının uyumu.

yüd¹³³ ve teşeddüd¹³⁴ ediyordu.

Zira üzerine matuf¹³⁵ ve mansub¹³⁶ olarak, ayağından başlayıp başında aram¹³⁷ eden, yüzünün en küçük çizgilerine, en mahfi¹³⁸ kusurlarına ayrı ayrı isabet eyleyen nazarlarda¹³⁹ nevakîs-culuk¹⁴⁰, taharri-i kusur¹⁴¹, haset gibi birtakım manalar hissediyordu.

-Gelin güzel mi?

-Güzellik ona kalmış! Görmüyor musunuz, ne kadar esmer. Kaşları da ne kadar düşük. Yalnız gözlerini beğendim.

-Gözleri sizin gözlerinize ne kadar benzıyor!

Diğer tarafta:

-Gelin güzel değil ama esvabına¹⁴² bayıldım. Mor atlas üzerine sırma işleme ne kadar yaraşıyor.

-Bundan daha güzel gelinlik esvabı olmaz. Fakat “Belim ince görünüşün” diye korsesini ne kadar sıkmış! Baksanız a. Rahat nefes alamıyor.

-Kardeş! Kendi belin gibi ariyorsan onu hiç kimsede bulamazsun,

Diğer köşede:

-Darısı başına. Gelin hanım niçin böyle ağlar gibi duruyor. Sanki... ne kadar sevinse layık. Bence güvey gelinden daha güzel.

-Niçin? Bence zawallı gelin hanım da güzel.. Güveyin bir odalığı varmış. Sahih¹⁴³ mi?

¹³³ tezâyûd: sıkışma, çoğalma.

¹³⁴ teşeddüd: şiddetlenme.

¹³⁵ ma'tûf: eğilmiş.

¹³⁶ mansûb: konmuş, dikilmiş.

¹³⁷ ârâm: karar kılma.

¹³⁸ mahfi: gizli.

¹³⁹ nazar: bakma, bakış.

¹⁴⁰ nevâkîs-culuk: kusur arayıcılık.

¹⁴¹ taharrî-i kusûr: kusur araştırma.

¹⁴² esvâb: giyecek şeyler.

¹⁴³ sahîh: gerçek.

-Benim de kulağıma öyle bir şey çalındı. Çıkarmış mı? Satmış mı öyle bir şeyler diyorlardı ama bilmem.

-Ben hastalanmış. Yatağa düşmüş diye işittim. Gelin duymasın diye bütün ev halkı pek telaş ediyorlarmiş.

Her köşede, her tarafta muhavereeler¹⁴⁴, mükalemeler¹⁴⁵, mülatafalar¹⁴⁶, muahbezeler¹⁴⁷, germiyet¹⁴⁸ kesb¹⁴⁹ etmiştir. Bu cihetle sesler birbirine karışarak yavaş yavaş yükselmeye, sofalarda odalarda gidip gelenlerin ve süratle aşağıya inip çıkanların ayak patırtılarına bir cihette¹⁵⁰ nağme-saz¹⁵¹ olan çalğı sadaları da inzimam¹⁵² ederek bütün evde bir hayat-ı galeyan-engiz¹⁵³ hükm-ferma¹⁵⁴ olmaya başladı.

Âdâtımızın¹⁵⁵ devr-i inkılâbında¹⁵⁶ bulunduğumuz cihetle usul-i müttehazaya¹⁵⁷ muhalif¹⁵⁸ olarak davetlilerin geceye alikonulacağına dair sabahdan beri deveran¹⁵⁹ eden bir rivayet akşam üzeri kesb-i hakikat¹⁶⁰ ettiğinden evin her tarafında birer birer mumlar, avizeler, lambalar işal¹⁶¹ edildi.

Genç çehrelerdeki en mestur¹⁶² çizgileri, en görünmez lekeleri, en hafi¹⁶³ kusurları teşhir etmekle, en parlak renkleri bozmaya çalışmakla me-

¹⁴⁴ muhavere: karşılıklı konuşma.

¹⁴⁵ mükemmel: antlaşma.

¹⁴⁶ mülâtafa: şakalaşma.

¹⁴⁷ muâheze: azarlama.

¹⁴⁸ germiyet: sıcaklık.

¹⁴⁹ kesb: çalışıp kazanma.

¹⁵⁰ cihet: yan.

¹⁵¹ nağme-sâz: şarkı söyleyen.

¹⁵² inzîmâm: katılma.

¹⁵³ hayat-ı galeyan-engiz: coşku yaratan hayat.

¹⁵⁴ hükm-fermâ: hükmü yürürlükte olan.

¹⁵⁵ âdât: adetler, gelenekler.

¹⁵⁶ devr-i inkılâb: değişme dönemi.

¹⁵⁷ usûl-i müttehaza: tutulan kaideler.

¹⁵⁸ muhâlif: aykırılık gösteren.

¹⁵⁹ deverân: dönüp dolaşma.

¹⁶⁰ kesb-i hakikat: doğruluk kazanma.

¹⁶¹ iş'âl: tutuşturma.

¹⁶² mestûr: örtülü, kapalı.

¹⁶³ hafi: gizli.

luf¹⁶⁴ olan güneşin o cuşan¹⁶⁵, o hasud¹⁶⁶, o maayib-cu¹⁶⁷ ziyası¹⁶⁸ sönüp de avizelerin hafif şuleleri¹⁶⁹ güzel yüzlerde mütehassirane¹⁷⁰ ihtizaza¹⁷¹, siyah saçlarda aşıkâne¹⁷² mülatafaya¹⁷³, intihab-ı elvanda¹⁷⁴ müsellem¹⁷⁵ olan hüsn-i tabiatları¹⁷⁶ mübalağaya meyyal¹⁷⁷ şarklıların¹⁷⁸ o rengarenk atlas elbiselerinin üzerinde dalgalanmaya başlamasıyla düğün büsbütün bir başka letafet ve taravet¹⁷⁹ iktisab¹⁸⁰ etti.

Saat gece yarısına takarrüb¹⁸¹ edip de en güzide¹⁸² hanende¹⁸³ ve sazen-delerden¹⁸⁴ müntahab¹⁸⁵ çalgı takımı bir şevk-ı sanat-perveraneye¹⁸⁶, neşeler bir revnak-ı huş-rübaya¹⁸⁷, bütün düğün bir tavr-ı serbestaneye¹⁸⁸ döküldüğü zaman idi ki al canfesten bir etekli entari giymiş, bir kırmızı kurdele ile bağladığı saçlarını arkasına dökmüş, bir cariye merdivenlerden inerek alt katta evin hâli¹⁸⁹ bir köşesine doğru gidiyordu. Yalnız, giderken ara sıra du-

¹⁶⁴ me'lûf: alışmış, huy edinmiş.

¹⁶⁵ cûşân: coşkun, coşan.

¹⁶⁶ hasûd: kıskanç.

¹⁶⁷ maâyib-cû: kusurlar arama.

¹⁶⁸ ziyâ: ışık.

¹⁶⁹ şu'le: ateş, alev.

¹⁷⁰ mütehassir-âne: özleyerek.

¹⁷¹ ihtizâz: titreme.

¹⁷² 'âşık-âne: aşıkça.

¹⁷³ mülâtafa: şakalaşma.

¹⁷⁴ intihâb-ı elvân: renklerin seçilmesi.

¹⁷⁵ müsellem: verilmiş.

¹⁷⁶ hüsn-i tabiat: doğanın güzelliği.

¹⁷⁷ meyyâl: çok meyîl eden.

¹⁷⁸ şarklı: doğulu.

¹⁷⁹ tarâvet: tazelik.

¹⁸⁰ iktisâb: kazanma, edinme.

¹⁸¹ takarrüb: yaklaşma.

¹⁸² güzide: seçkin.

¹⁸³ hânende: şarkıcı.

¹⁸⁴ sâzende: çalgıcı.

¹⁸⁵ müntahâb: seçkin.

¹⁸⁶ şevk-ı san'at-perver-âne: sanatı besleyene yakışır şevk.

¹⁸⁷ revnâk-ı huş-rübâ: akıl kapan parlaklık.

¹⁸⁸ tavr-ı ser-bestâne: serbestçe tavır.

¹⁸⁹ hâli: tenha, boş.

rarak bir arslanın önünden kaçan ahu¹⁹⁰ gibi havf u halecanından¹⁹¹, dökülmüş saçlarının içindeki başını çevirerek o güzel siyah gözleriyle arkasına bakıyordu. Müntehasında¹⁹² bir oda olan uzunca bir yola girdi. Halecanını teskine çalışır bir tavır ile elini kalbinin üzerine koyarak etrafını dinledi. Düğünün gürültüsü buraya uzaktan uzağa aksediyordu. Arkasını duvara dayayarak tavana yakın bir tepe penceresinden o güzel kızı tecessüs¹⁹³ etmek için gizli gizli giren ayın şuaına¹⁹⁴ karşı asabi bir hálde bulunan vücutunu ısıtıyordu. Azıcık sonra, eski konaklarda hálâ mevcut olan bu uzunca yolun müntehasındaki odanın kilitli kapısını yavaş yavaş vurdu. Cevap yok. Evvelkinden daha hızlıca vurdu. Yine ses yok. Biraz dinledikten sonra daha hızlıca vurunca içерiden bir titrek ses “Kimdir o” diye sordu. “Hanım nine benim! Kapıyı açar mısın” deyince bir ihtiyar kadın seccadesinden kalkarak elindeki tesbihî başındaki örtüsüyle oda kapısını yavaşça açtı. Kapısı açılan bu oda, zenginliğin sefalete terk ettiği bir kuşe-i nisyân¹⁹⁵ olduğu cihetle¹⁹⁶, pek mutazam olmayan bahçeye nazır küçük pencerelerinin önüne kayıtsızlıkla atılmış uzun bir minderin uçları rutubetten çürümüş ve yine o rutubetin tesiriyle duvarlarındaki sivalarda büyük siyah lekeler hasıl¹⁹⁷ olmuş idi. Odaya girince sağ tarafında bir yatak, yatağın içinde yastığın üzerine perişan surette dökülmüş sarı saçların arasında reng-i adem¹⁹⁸ olan donukluğu, hayatı birkaç saniye reh-güzárından¹⁹⁹ tehir²⁰⁰ edecek kadar müthiş, müessir²⁰¹ bir çehre-i nev-civâni²⁰² görünüyordu. Bir başka

¹⁹⁰ áhû: ceylan.

¹⁹¹ havf u halecân: korku ve çarpıntı.

¹⁹² müntehâ: son.

¹⁹³ tecessüs: yoklama, araştırma.

¹⁹⁴ şua: işin.

¹⁹⁵ kûşe-i nisyân: unutma kölesi.

¹⁹⁶ cihet: yan, taraf.

¹⁹⁷ hâsil: olan, çıkan.

¹⁹⁸ reng-i adem: yokluk rengi.

¹⁹⁹ reh-güzâr: geçit, geçecek yol.

²⁰⁰ te'hîr: geciktirme.

²⁰¹ mü'essir: tesir yapan.

²⁰² çehre-i nev-civâni: tazelik, gençlik yüzü.

âleme münatif²⁰³ olmuş gibi mailiği²⁰⁴ üst kapaklarının içinde kaybolarak, yalnız beyazları görünen gözleri, afak-ı dur-a-durda²⁰⁵ gurub²⁰⁶ eden iki necm-i tevem²⁰⁷ ki üzünlər sevdalar içinde sönüyordu. Yanaklarının renginde olan dudaklarının aralığından dışları, şakaklarındaki ve boynundaki gayet ince derisinden mai damarları seçiliyordu. Ölümün getirdiği bazı hâller bütün tenasübünü²⁰⁸ ihlal ile cehresinde dehşetli bir tezat hâsil eylediği ve cereyan-ı hayatın²⁰⁹ sekte-dar²¹⁰ olduğu cihetlerde de toprağın renk ve tesiri göründüğü gibi, ağır bir koku, gündüzün hararetiyle toplanıp gecenin serinliğiyle intişa²¹¹ başlayan rutubete karışarak odanın içinde hafif surette tebahhur²¹² ediyordu. Zira anası²¹³ bozulmaya başlamıştı.

Ölüm yatağında yatan on sekiz yaşındaki bu genç kız bundan üç dört sene evvel sırmâ saçları, pembe teni, mai gözleriyle bahar gibi taze, kuşlar gibi şen idi. Vukuat-ı âleme²¹⁴ karşı kapıları kapanmış, ve etrafından geçen asırın nûfuzuna mani olmak üzere azim²¹⁵ duvarlar çekilmiş bir haremde büyüdüğü için hayat-ı hakikinin²¹⁶ hiçbir hâline vakıf değildi. Çiçekleri sever, kelebeklerin arkasından koşar, bahçeye nazır olan odasının pencesini açarak sabahları şarkı söyley. Merdivenlerin ikişer basamağını birden atlayarak aşağıya iner, evde küçükten beri nazlı büyüdüğü için intiha-yı sabavetle²¹⁷ ibtidâ-yı şebabetin²¹⁸ arasında, iki cihetten²¹⁹ esen rûzgâr or-

²⁰³ mün'atîf: meyillenen, bir yana yönelen.

²⁰⁴ mâtîlik: mavilik.

²⁰⁵ âfâk-ı dûrâ-dûr: uzak ufuklar.

²⁰⁶ gurûb: bir gök cisminin batıda görünmez olması, batması.

²⁰⁷ necm-i tev'em: ikiz yıldız.

²⁰⁸ tenâsüb: uyuma, uygunluk.

²⁰⁹ cereyân-ı hayatı: yaşamın geçmesi.

²¹⁰ sekte-dâr: sekteye uğramış, bozulmuş.

²¹¹ intişâr: yayılma, dağılma.

²¹² tebahhur: büğulanma.

²¹³ anâsîr: elemanlar, öğeler.

²¹⁴ vukuât-ı âlem: dünyanın olayları.

²¹⁵ azîm: büyük, ulu.

²¹⁶ hayatı hakikî: gerçek hayat.

²¹⁷ intihâ'-yı sabâvet: çocukluğun sona ermesi.

²¹⁸ ibtidâ-yı şebabet: gençliğin başlangıcı.

²¹⁹ cihet: yön.

tasında kalmış kırlangıçlar gibi heva-yı heves-i masumanesine²²⁰ tabi olarak hiffet²²¹ ve sürat ile konağın her odasına, bahçenin her tarafına ve her köşesine, girer çıkar, yürüür koşardı. Sıhhatte olan çocukların o sinnine²²² mahsus olarak hayat kuvvet ve revnakiyle²²³ icra-yı hükm²²⁴ ediyordu. Gül rengindeki dudaklarını hemen daimi surette tenvir²²⁵ ederek bazen o pembe nuri²²⁶ gözlerinin mailigine²²⁷ kadar sirayet ettiren tebessümü, en küçük bir şeyle mümted²²⁸ kahkahalara tahavvül²²⁹ ederdi.

Bununla beraber pek büyük kabahatleri vardı. Sinnine göre çok güzel, bulunduğu mevkie göre çok nazik, bil-husus²³⁰ hayat-ı insanının²³¹ ne demek olduğunu ve bugün kendisine verilen müsaade-i hürriyet-perverane²³², edilen lutf-ı ali-cenabane²³³, esassız bir eğlence, sebatsız²³⁴ bir heves olduğu için yarın şiddet ve tahkir-i zalimaneye²³⁵ tahavvül²³⁶ edeceğini bilmiyordu. Çiçekleri çok sever, kelebeklerin arkasına çok düşer, hele o muhataraları²³⁷ tebessüm dudaklarını öpmeyi hiç terk etmezdi. Gayet erken kalktığı bir sabah bahçede koşup dururken haşin, kuvvetli iki kol omuzlarından tutarak birisi kendisini öpmüşü. Birdenbire içine düştüğü bu kapandan kurtulmak için çalıştığı sırada havf²³⁸ ü hayretle başını çevirdi. Behçet Bey!

²²⁰ hevâ-yı heves-i ma'sûm-âne: masumcasına heves ve istek.

²²¹ hiffet: hafiflik.

²²² sinn: yaşı.

²²³ revnâk: parlaklık.

²²⁴ icrâ'-yı hükm: hükmü yerine getirme.

²²⁵ tenvîr: aydınlatma.

²²⁶ nûrî: nura ait, nur ile ilgili.

²²⁷ mâlik: mavilik.

²²⁸ mümtedd: uzayan, uzanan.

²²⁹ tahavvül: dönme, değişim.

²³⁰ bi'l-husûs: özellikle.

²³¹ hayat-ı insânî: insanca hayat.

²³² müsâade-i hürriyet-pver-ané: hürriyet sevenin izni.

²³³ lûtâf-ı âlî-cenâb-âne: yüce gönüllülükle iyilik.

²³⁴ sebatsız: yerinde durmama.

²³⁵ tahkir-i zâlim-âne: zulümle yapılan hakaret.

²³⁶ tahavvül: değişim, dönme.

²³⁷ muhâtaralı: tchlikeli.

²³⁸ havf: korku.

O kollarından daha haşin, daha kuvvetli bir sada²³⁹ amirane²⁴⁰ bir surette “Rahat dur! Seviyorum seni” demişti. O esnada esen bir rüzgâr gisuyı zer-tarını²⁴¹ kulaklarına doğru dağıtarak bu muhataralı, bu mühlik²⁴² sözü işitmeye mani olmak istiyordu. Fakat maksadına vasil²⁴³ olmak için her maniayı²⁴⁴ pamal-i istihkar²⁴⁵ eden tabiat yanı başında. Bu genç beyin şiddet ve kuvveti Dilsitan’ı ferman-ı tabiatı²⁴⁶ ram²⁴⁷ eylemişti. Alaka mı etmişti? Hayır! Bir kuvvet-i muhakkiraneyi²⁴⁸, ve bir şiddet-i amiraneyi²⁴⁹ muhtevi²⁵⁰ olan bu sada, kendisine şimdiye kadar işittiği güzel seslerden, kuşların nağmelerinden daha latif²⁵¹ ve hafif gelerek hissettiği azim²⁵² bir noksanın ikmalini²⁵³, muhtaç olduğu bir şefkat ve himayetin²⁵⁴ vücutunu vaad ve temin ettiği cihetle, yanıtında rahim²⁵⁵ bir hamî²⁵⁶, bir birader mi? Yahut güzel bir bey mi bulunduğu kalbine katı karar veremiyordu. Aradan ancak iki üç gün geçti. Dilsitan artık genç bir kız, bi-haber²⁵⁷ bir çocuk, kimsesiz bir halâyık²⁵⁸ değil Behçet Bey'in odalığı idi. O dakikada genç zihni gıda-yı ruhanisi²⁵⁹ olan hayalat-ı şebabete²⁶⁰ başlayarak mesut

²³⁹ sadâ: ses.

²⁴⁰ âmir-âne: emrederek.

²⁴¹ gîsû-yı zer-târı: altın ile işlenmiş uzun saç.

²⁴² mühlik: öldürücü.

²⁴³ vâsil: ulaşan, erişen.

²⁴⁴ mânia: engel, özür, zorluk.

²⁴⁵ pâ-mâl-i istihkâr: aşağılamayı ayaklar altına alan.

²⁴⁶ fermân-ı tabât: tabiatın emri.

²⁴⁷ râm: boyun eğen.

²⁴⁸ kuvvet-i muhakkir-âne: hor görürcesine güç.

²⁴⁹ şiddet-i âmir-âne: emredercesine şiddet.

²⁵⁰ muhtevi: içine alan, kavrayan.

²⁵¹ lâtif: yumuşak, hoş, nazik.

²⁵² azîm: büyük, ulu.

²⁵³ ikmâl: tamamlama, bitirme.

²⁵⁴ himâyet: koruma, korunma.

²⁵⁵ rahîm: merhametli, koruyan.

²⁵⁶ hâmî: himaye eden, koruyucu.

²⁵⁷ bi-haber: habersiz.

²⁵⁸ halâyık: satın alınan kadın hizmetçi.

²⁵⁹ gıda-yı rûhânî: ruha ait gıda.

²⁶⁰ hayâlât-ı şebâbet: gençlik hayalleri.

bir hâli, emin bir istikbali, ateşin²⁶¹ bir sevdayı küçicük ayaklarının altında buluyordu.

Eğer Dilsitan'ın muamelat-ı insaniye²⁶² ve hayat-ı hakikiye²⁶³ biraz vukufu²⁶⁴ olsaydı tarik-i ömründe²⁶⁵ birdenbire karşısına çakarak reh-zenlik²⁶⁶ eden her türlü letafet²⁶⁷ ve ulviyetiyle²⁶⁸ muhabbet değil, her türlü şiddet ve hakaretiyle şehvet olduğunu anladı. Evet! Bunun acizlere karşı şedid²⁶⁹ ve müthiş idi. Şiddeti o derecelerde idi ki aksamları geldiği zaman bütün ev eşyasıyla beraber titrer idi. Konağın gayet büyük, gayet eski üst kat sofasında dehsetle dolaştığı zaman, büyük ahşap evlerde daima görüldüğü gibi, etraftaki odalar sallanır, odalarda mevzu olan kanepeler titrer, bazen en küçük bir hiddetle veya evin haricinde kemal-i meskenet ü mezelletle²⁷⁰ istida²⁷¹ ettiği bir emel ve arzusunun adem-i husulünden²⁷² gelen yes²⁷³ ile sandalyeleri şuraya buraya atarak kırardı.

Dilsitan daha iki haftalık hayatı olan bu muhabbete, bu münasebet-i nev-peydaya²⁷⁴ karşı ezildiğini, ve kalbinde gurur-ı şebabete²⁷⁵, ve emniyet-i hüsnüne²⁷⁶, haysiyet-i nisvaniyesine²⁷⁷, bais²⁷⁸ olan birtakım rabitaların²⁷⁹ kırıldığını hissediyordu. Mesela Behçet Bey Dilsitan'a bağırıp da iştittire-

²⁶¹ ateşin: ateşli.

²⁶² muâmelât-ı insânî: insanca davranışlar.

²⁶³ hayat-ı hakîkî: gerçek yaşam.

²⁶⁴ vukûf: bilme, anlamla.

²⁶⁵ tarîk-i ömr: ömrün yolu.

²⁶⁶ reh-zen: yol kesen.

²⁶⁷ letâfet: güzellik.

²⁶⁸ 'ulviyyet: yücelek, büyülüklük.

²⁶⁹ şedid: sert.

²⁷⁰ kemâl-i meskenet ü mezelle: beceriksizliğin ve alçaklığın son derecesi.

²⁷¹ istid'a: yalvararak isteme.

²⁷² adem-i husûl: üreme yokluğu.

²⁷³ ye's: ümitsizlik, elem, keder.

²⁷⁴ münâsebet-i nev-peydâ: yeni ortaya çıkan yakınlık.

²⁷⁵ gurûr-ı şebâbet: gençliğin gururu.

²⁷⁶ emniyyet-i hüsn: güzelliğin güveni.

²⁷⁷ haysiyet-i nisvâniyye: kadınlık onuru.

²⁷⁸ bais: sebep olan, gönderen.

²⁷⁹ râbita: bağ, ilgi.

mediği zaman “Seni çağırıyorum. Kulağın sağır mı? Eşek!” der ve bazen geç geldiği geceler oda kapısının önünde bi-tab-ı iztirab²⁸⁰ olarak habide²⁸¹ bulduğu Dilsitan’ı ayağının ucuya iterek uyandırırıdı. Bir kere iyi süpürülmediğini göstermek için Dilsitan’ın kulağından tutarak esvablarının²⁸² yanına götürdü. Dilsitan bu muamele-i zalimanenin²⁸³ latife²⁸⁴ veya hâlifetin ciddi mi olduğunu anlamak için Behçet Bey'in gözlerinin içine nasb-ı nigah²⁸⁵ etti. O katil bakışlı gözlerinin bebeğini daha büyük, daha siyah gördü. Uçuşumdan derin, matemden hazin bulduğu bu büyük siyah gözler o dakikada Dilsitan’ın bütün hüviyet-i insaniyesini²⁸⁶ ta esasından lerze-nak²⁸⁷ etti.

Ah kadınlar! Anlaşılmaz bir muamma. Bazen vahşet ve şiddetin zayıf nevazıslarına²⁸⁸, aciz lütuflara tercih ederler.

Bir uçurumun içine düşerken etrafında tesadüf eden eşhası²⁸⁹, eşyayı kucaklayanlar gibi, bütün cemiyet içinde hiçbir mededresi²⁹⁰, hiçbir penahı²⁹¹ olmayan Dilsitan da haysiyet-i nisvaniye ve insaniyesinin²⁹² tenezzül ettiğini gördükçe Behçet Bey'e büsbütün sarılarak sevmeye başlamıştı.

Sevmeye başlamıştı. En acı hakaika²⁹³ karşı yine genç zihinleri terk etmeyen hayalat-ı şebabet²⁹⁴ hükm-ferma²⁹⁵ olmaya ibtidâr²⁹⁶ ederek: Behçet Bey'i bu kadar hadid ve şedid²⁹⁷ eden belki muhabbet idi..?

²⁸⁰ bî-tâb-ı iztirâb: acıdan yorgun düşme.

²⁸¹ hâbide: uyumuş, uykuya dalmış.

²⁸² esvâb: giyimler.

²⁸³ müâmele-i zâlim-âne: zulümle yapılan davranış.

²⁸⁴ latife: şaka.

²⁸⁵ nasb-ı nigâh: göz dikme.

²⁸⁶ hüviyet-i insâniye: insanların aslı.

²⁸⁷ lerze-nâk: titreyen.

²⁸⁸ nevâziş: gönül alma, iltifat.

²⁸⁹ eşhâs: kişiler.

²⁹⁰ meded-res: yardımçı.

²⁹¹ penâh: siğınacak yer.

²⁹² haysiyet-i nisvâniye ve insâniye: kadınlığın ve insanlığın onuru.

²⁹³ hakâik: gerçekler.

²⁹⁴ hayâlât-ı şebâbet: gençlik hayâlleri.

²⁹⁵ hükm-fermâ: hükmü yürürlükte olma.

²⁹⁶ ibtidâr: bir işe süratle başlama.

²⁹⁷ hadid ve şedid: öfkeli ve şiddetli.

Kıskançlık..! En sakin mizaçları bile tehyic²⁹⁸ eden o dahiye-i muhabbet²⁹⁹! Belki kendisinin hırpalanmasına, ezilmesine sebep bu idi. Bak kemal-i muhabbetle³⁰⁰ dışisinin yanında duran arslan vahşi, güzel, yırtıcı, ulvi³⁰¹ değil midir?

Burası doğru. Zira bu alçak, Dilsitan'a kadın değil dişi muamelesi ediyordu.

Bu şiddetlere, bu tahlirlere³⁰², bir mutavaat-ı muhabbet-karane³⁰³ ile sabır ve tahammülü altı ayı geçiyordu ki beyinin etvarında³⁰⁴, evin hâlinde, herkesin muamelesinde, bir hazırlık, bir tebeddül³⁰⁵ görmeye başlamıştı. Evin bazı yerlerinde hasırlar değişiyor, divarlar³⁰⁶ sıvanıyor, evin halkı Behçet Bey'in karar verilmiş nikâh cemiyetinden muttasıl³⁰⁷ bahsedip duruyordu. Dilsitan o geceler sabaha kadar hiç uyumuyordu.

Bak. Kalbi muhakemat-ı muhabbetinde³⁰⁸ haklı değil miydi? Behçet Bey'i bu kadar hadid³⁰⁹, bu kadar muhakkar³¹⁰ eden kendi ilham ettiği sevdanın kuvvet ve şiddeti olduğu şimdî sabit olmadı mı? Şimdîye kadar odalığı idî. Bundan sonra haremî...! Tahkir³¹¹ ve tenzil³¹² ile başlayan muhabbet bugün kendisini bir kürsi-i alül-al-i aşka³¹³ isad³¹⁴ ediyor.

Bu nikâh.! Aşk ve muhabbet.. O küçük, o mahzun, o sevdalı kalbi bu muvaffakiyeti³¹⁵, bu galibiyeti için kendi kendine bir iyâd-ı nuranur³¹⁶ icra eyliyordu.

²⁹⁸ tehyic: coşturma.

²⁹⁹ dahiye-i muhabbet: sevgi felaketi.

³⁰⁰ kemâl-i muhabbet: sevginin son derecesi.

³⁰¹ ulvi: yüce.

³⁰² tâhkîr: hakaret etme, hor görme.

³⁰³ mutâvaat-ı muhabbet-kârâne: sevgiyi gösteren, muhabbetli itaat.

³⁰⁴ etvâr: hâl ve hareketler.

³⁰⁵ tebeddül: değişme.

³⁰⁶ dîvâr: duvar.

³⁰⁷ muttasıl: aralıksız, hiç durmadan.

³⁰⁸ muhâkemât-ı muhabbet: sevgi hükümleri.

³⁰⁹ hadid: öfkeli.

³¹⁰ muhakkâr: hakarete uğramış.

³¹¹ tâhkîr: hakaret etme.

³¹² tenzîl: aşağı düşürme.

³¹³ kürsi-i âlü'l-âl-i aşk: aşkin en yüce tahtı.

³¹⁴ is'âd: yükseltme, yukarı çıkarma.

³¹⁵ muvaffakiyet: amaca ulaşma, başarma.

³¹⁶ 'iyâd-ı nûr-â-nûr: işiltılı bir bayram.

Dilsitan birtakım hayalat-ı latifelerin³¹⁷ aguş-ı nüvazişkaranesinde³¹⁸ bi-hab ü tab³¹⁹ olarak geçirdiği bu gecelerin bir sabahı arkadaşlarının toplandığı odaya girmiştir. Bir büyük daire teşkil ederek orada toplanan kızlar nikâh cemiyetine yetiştirmek için dikiş dikiyorlar ve bazen hepsi birden söze başlayarak hey şeyden, her türlü intizam-ı muhavereden³²⁰ arı olarak³²¹ bahsetmekleri gibi ara sıra birbirlerine tire³²² makalarını atarak şakalaşıyorlardı.

-Aman kardeş, ne tembelsin! Hâlâ bir çarşafın kenarını bastıramamışın.

-Babamın adı Hıdır, elimden gelen budur.

-Kız göster bakayım dikişini.! A.. Bütün ters dikmişin. Şimdi hepsini sök. Yeniden başla da o vakit gözünü açmamayı öğren.

-Maşallah Cevrifelek Kalfa sana. Bu kadar iğne ardını iki günde bitirdi.

-Bey'imin mürvvet gününde çalışmayaçağım da ne günü çalışmacağım. Bunun iki katı olsa yine dikerim.

(Odanın bir köşesinde sağ elinin üstünü tutarak içini çeve çeve ağlayan bir kız hitaben) Kız ne ağlıyorsun? Dayak yemekle kıyamet mi kopar? Efendin değil mi? O seni terbiye için döver.

-(Ağlayarak) Evet efendim. Yastık yüzünü yanlış teyelledin³²³ diye adamın eline bu kadar iğne batırılır mı baksana. Elim nasıl şitti... Vakıa³²⁴ batırılan iğne biraz ziyadçe girdiğinden elinin üzerinde bir iltihap hasıl etmişti³²⁵. Şu kadar var ki küçük elinin üzerinden çıkan kan damlalarını gözyaşları temizliyordu.

-Dilsitan Kalfa! Sen niçin nikâhlık esbabını dikmiyorsun? Nikâha topu topu bir hafta kaldı. Sonra yetişiremezsin!

³¹⁷ hayâlât-ı latîfe: güzel hayaller.

³¹⁸ âğuş-ı nüvâzişkârâne: okşayıcı kucak, seven kucak.

³¹⁹ bî-hâb ü tâb: uykusuz ve hâlsiz.

³²⁰ intizâm-ı muhâvere: karşılıklı konuşma düzeni.

³²¹ ‘ârı olmak: bir şeyden yoksun olmak, -sız olmak.

³²² tire: ip.

³²³ teyellemek: iki parçayı seyre dikişle elde dikmek.

³²⁴ vâkıa: gerçekten de, gerçi.

³²⁵ hâsîl etmek: meydana getirmek.

- (Dilsitan mahcup bir tavır ile) Bana nikâh için şimdiye kadar kimse bir şey söylemedi. Bir iki gündür yalnız sizlerden isittim.

O aralık, odanın içinde bulunan kızların hepsi birden gülüşmeye başlamışlardı. Odanın bir tarafında başını eğerek dikiş ile meşgul olup şimdiye kadar hiçbir söz söylemeyen geniş ve anık³²⁶ yanakları, çıkış alı, küçük ve çekik gözleriyle Tatar cinsine mensubiyetini irae eden³²⁷ bir halayık³²⁸ başını kaldırarak müntakimane³²⁹ ve cengizpesendane³³⁰ bir nazarla Dilsitan'a bakıyordu.

- Dilsitan Kalfa, sen bizim gelin hanımı görmedin mi? Ben hanımla beraber komşunun düğününde gördüm. Ne güzel ne güzel. Behçet Bey yaşmaklı görmüş hep böyle bayılıyormuş.

-.....

- Bey pek de zenginmiş. Onun ismi ne idi kuzum?

- Setri Hanım

Bu söz üzerine bütün halayıklar dikişlerini bırakarak kahkahalarla gülmeye başladılar.

- Kız hiç öyle isim olur mu? Senin de dilin dönmez ki.... Sitare Hanım!

- Yetişin! Aman yetişin! Dilsitan'a bir şeyler oluyor. Evet Dilsitan'a bir şeyler oluyordu. Odanın içinde gülerek, eğlenerek söylenen bir söz, bir kelime, nazik vücutunun en hassas bir cihetine³³¹ saplanmış hançer hükümnü aldığı cihetle³³² oturduğu yerde, arka üstü düşerek kalbinin heyecanı³³³ duyulmaz, nabzının darabatı³³⁴ bulunmaz bir hâle gelmişti.

Odanın içinde her ağızdan maksatlı maksatsız karma karışık suret-

³²⁶ anık: zayıf, ciliz.

³²⁷ irâe etmek: göstermek.

³²⁸ halayık: hizmetçi.

³²⁹ müntakim-âne: öç alırcasına.

³³⁰ cengiz-pesendâne: Cengiz'e benzer şekilde.

³³¹ cihet: yan, taraf.

³³² cihetle: sebebiyle.

³³³ halecân: heyecan.

³³⁴ darabât: nabız atışları.

te çıkan sözlerden hasıl olan³³⁵ gürültüler, şakalar, eğlenceler-güllüşmeler, birdenbire bitmiş ve köşede elini tutarak ağlayan küçük kız da susmuştu. Hiçbir şeyden müteessir olmak³³⁶, hiçbir şeyi vazife etmek istemeyen şevk ve şetaret³³⁷, orada, korkunç rengi, müessir³³⁸ çehresi ile hasırın üzerinde arka üstü yatan o hayat-ı hakikiye³³⁹, o mecruhe-i kalbe³⁴⁰ nasb-ı nigah³⁴¹ ile sükunet-yab olarak³⁴² düşünmeye başlamıştı. Dilsitan bayıldığı zaman oda-nın ilk hâli işte bu idi. Sonra telaş ve endişe ile içine yatırdıkları yatağınnın etrafında kemal-i sükunetle³⁴³ dolan bir hekim: ‘Bir şey değil. Sinir hâli. (isterisizm³⁴⁴)’ diyor. Bütün geceler ve bahusus³⁴⁵ bundan birkaç gün ev-velki geceler, en dil-nüvaz³⁴⁶ hayalat-ı şebabetin³⁴⁷ ziyaret ettiği yatağınnın içinde üç günden beri esir-i alam ve ıztırap³⁴⁸ olduğu hâlde Behçet Bey bir kere, bir kere başucuna gelip kendisini sormamıştı. Üç dört gün zarfında büsbütün ayağa kalkarak gayet uçuk bir renk ile evin içinde dolaştığı za-man arkadaşlarından birine gayet zayıf bir sesle: “Artık büsbütün iyileştim. Bir şeyim kalmadı. Nikâh için olan işleri hep ben göreceğim. Düğünde gelin hanımı ben ağırlayacağım” diyor.

Üç dört günden beri o nazik bünyesini ta esasından sarsan en şiddetli bir buhran-ı asabi³⁴⁹ içinden çıkarak kendisini bir rüyadan uyanmış gibi görüyordu. Bütün ümitler, arzular, sevdalar, şiddetler, Behçet Bey, hepsi vücutu olmayan birer hayal idi.. Bundan sonra bulunduğu mevkije göre hareket ederek vazifesinden hizmetinden başka bir şey düşünmeyeceğine

³³⁵ hâsil olmak: meydana gelmek.

³³⁶ müte'essir olmak: üzülmüş olmak.

³³⁷ şevk ve şetaret: heves ve sevinç.

³³⁸ mû'essir: dokunaklı, içe işleyen.

³³⁹ hayat-ı hakikiye: gerçek hayat.

³⁴⁰ mecrûhe-i kalb: gönül yarası.

³⁴¹ nasb-ı nigâh: gözünü dikerek bakma.

³⁴² sükûnet-yâb olmak: sessizleşerek; sakin bir şekilde.

³⁴³ kemâl-i sükûnet: oldukça sessiz bir şekilde.

³⁴⁴ isterisizm: hysteri.

³⁴⁵ bâ-husus: özellikle, hele.

³⁴⁶ dil-nüvâz: gönül okşayıcı.

³⁴⁷ hayâlât-ı şebâbet: gençlik hayalleri.

³⁴⁸ esir-i âlâm ve ıztırâb: üzüntü ve ızdırapların esiri.

³⁴⁹ buhrân-ı 'asabı: sinir krizi.

azim ve niyet etti.

Ah ‘isterisizim’ ‘isterisizim’ o düşman-ı ‘azm u niyet³⁵⁰, o mugfil-i ezhân³⁵¹, o müşevvik-i evham³⁵², o muhterî-i ehval³⁵³, o muhavvîl-i her-hâl³⁵⁴, o muharrib-i kuvvet³⁵⁵, biçare Dilsitan’ı bitiriyordu. Bazen yanlış bir fikir, şiddetli bir arzu, sebepsiz bir korku, hiddetli bir söz sertçe esen bir rüzgâr, bayılmasına sebep oluyordu. Bununla beraber ‘nikâh için olan işleri hep ben göreceğim’ sözünü alkışlanacak bir metanet ve süratle icraya³⁵⁶ çalışıyordu.

Nikâha üç gün kaldığı hâlde, çehresindeki ölü rengi, dudaklarında teşrih-i tebessümyle³⁵⁷ herkesin dikişini dikiyor, her hizmete yetişmek için evin içinde koşarak, biçtiği esvabı acelesinden parçalar, yukarıdan kahve istenildiğini duyuncu elindeki işi bırakarak hemen yetişmek için merdivenlerden çıkışken kahve fincanlarını düşürüp kırar, sonra da dinlenmek için oturduğu köşede dört beş dakika kadar kendisini zapt edemeyecek surette kahkahalarla gülerdi.

Mutlak, mutlak cemiyette bulunmak hizmet etmek istiyordu. Sabah-leyin erken kalkıp vech-i bi-renginin³⁵⁸ ifşa etmek istediği mana-yı alam ve ıztırabi³⁵⁹ bir dereceye kadar tadil ve tagyir eder³⁶⁰ ümidiyle bir etekli pembe canfesten³⁶¹ elbiselerini giyerek ve sırmâ saçlarını arkasına bırakarak, kesb ettiği³⁶² o hüsn-i rikkat-aver³⁶³ ile cemiyete beraber gitmek için evin alt katında hanımlarını bekliyordu. Kendisini görmek istemedikleri hâlde,

³⁵⁰ düşman-ı ‘azm u niyet: niyet ve kararlılık düşmanı.

³⁵¹ mugfil-i ezhân: zihinleri gaflete uğratan.

³⁵² müşevvik-i evhâm: kuruntu ve üzüntülerini arttıran.

³⁵³ muhterî-i ehvâl: korkular meydana getiren.

³⁵⁴ muhavvîl-i her-hâl: hâl ve durumları değiştiren.

³⁵⁵ muharrib-i kuvvet: gücü tüketen.

³⁵⁶ icrâ’: yapma, yerine getirme.

³⁵⁷ teşrih-i tebessüm: tebessümün yüzeye yayılması.

³⁵⁸ vech-i bî-reng: renksiz, solgun çehre.

³⁵⁹ ma’nâ-yı âlâm ve ıztırâb: üzüntü ve eziyetler ifadesi.

³⁶⁰ ta’âlîl ve tagyîr etmek: değiştirmek.

³⁶¹ cânfes: ipeklî kumaş.

³⁶² kesb etmek: elde etmek, kazanmak.

³⁶³ hüsn-i rikkat-âver: merhamet uyandıran güzellik.

o müessir³⁶⁴ güzelliğiyle ettiği istirham-ı musırrane³⁶⁵ üzerine arzu-yı elimine³⁶⁶ nail olarak akibet nikâh cemiyetine bulunmuştu. Hiçbir mecburiyeti olmadığı ve vazifesinin tamamıyla haricinde bulunduğu hâlde evin içinde her hizmeti kendi görmek her tarafa kendi yetişmek istiyordu. Nikâh kıydıktan ve misafirlere şerbetler dağıtıldıktan sonra cemiyette nağme-saz olan³⁶⁷ çalığı dinlemek üzere oradaki kafesin arkasında gizlice bir köşeye oturmuştu. O günlerde her şeyi şiddetli bir hâlde ifrat bir surette³⁶⁸ hissediyordu. Can kulağıyla dinlediği çalgıların mızrabı, sazların tellerinden ziyade revabit-ı kalbiyesine³⁶⁹ dokunduğundan heyecanlar³⁷⁰ içinde kalyordu. Sazendelerin³⁷¹ arasında bulunan bir hanendenin³⁷² seda-yı dılrbâsını³⁷³ galiba o gün gayet hafi³⁷⁴ bir hüzn-i sevdâvi³⁷⁵ teheyüp ediyordu³⁷⁶ ki bir fiskiye gibi yüksele yüksele muhayyerin³⁷⁷ en tiz perdesine kadar çıkan sesi sonra çağlayanlar gibi bir üzüm ve letafet ile Dilsitan'ın ruhunun içine dökülüyordu o esnada sazlarla hem-aheng-i itila³⁷⁸ olan bu müessir³⁷⁹, bu merhametsiz seda:

Kimseler gelmez senin feryad-ı ateş-barına³⁸⁰

³⁶⁴ müessir: dokunaklı, içe işleyen.

³⁶⁵ istirhâm-ı musırrâne: ısrarlı bir şekilde isteme, yalvarma.

³⁶⁶ arzû-yı elîm: üzüntü veren istek.

³⁶⁷ nağme-sâz olan: çalınmakta olan.

³⁶⁸ ifrât bir sürette: aşırı derecede.

³⁶⁹ revâbit-ı kalbiye: gönül bağlarıyla.

³⁷⁰ halecân: heyecan.

³⁷¹ sâzende: çalgıcı.

³⁷² hâñende: şarkıcı.

³⁷³ sedâ-yı dılrbâ: gönül alan ses.

³⁷⁴ hafi: gizli, saklı.

³⁷⁵ hüzn-i sevdâvi: sevda hüznü.

³⁷⁶ teheyüp etmek: heyecanlanma.

³⁷⁷ muhayyer: eski bir Türk müziği makamı.

³⁷⁸ sazlarla hem-aheng-i i'tilâ olan: sazlarla beraber ahenkle yükselen.

³⁷⁹ müessir: dokunaklı, içe işleyen.

³⁸⁰ feryâd-ı âteş-bâr: ateşli feryat.

Yandın ey biçare dil³⁸¹ yandın melamet³⁸² narına³⁸³

şarkısını söyleken Dilsitan bulunduğu yerde hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Bu gözyaşları cemiyetin aheng-i şevk ve zevkine³⁸⁴ halel verir³⁸⁵ telaşıyla Dilsitan'ı o anda aşağı indirerek bir araba ile eve naklettiler. Eve gittikten birkaç gün sonra yine eski hâl-i la-kaydisinde³⁸⁶ devam etmeye başlamıştı. Hatta ara sıra hiç sebebi olmadığı hâlde neşelenir, gülerdi. Fakat bu neşe-i alilaneyi³⁸⁷ müteakip başının döndüğünden, biraz ziyadece gülerse göğsünün ağrısından şikayet ederdi.

Aradan günler, haftalar, aylar güzar edip³⁸⁸ gittiği hâlde bir kere, her türlü tesadüften ihtaraz eden³⁸⁹ Behçet Bey'e rast gelerek başını kaldırıp yüzüne bakmadığı cihetle³⁹⁰, kendisine etrafından geçer bir gölge, bir hayal-i zulmani³⁹¹ gibi görünümüştü. Diğer bir defasında o büyük sofanın bir tarafından siyah setresi siyah pantolonu ile geçen Behçet Bey'i görerek yanındakine 'Bu siyah adam kimdir?' diye sormuştu.

Yaz tamamıyla nihayete ermişti ki ormanların en iç taraflarından fenab olan³⁹² mevsim-i hayatın³⁹³ son nefesi denilecek surette derin bir inilti ile zuhur ederek şimalden³⁹⁴ getirdiği bürudeti³⁹⁵, üzerinden dökülüp gelen Karadeniz'in rutubetine mezc³⁹⁶ ile ağaçların yapraklarını döken, geceleri

³⁸¹ dil: gönül.

³⁸² melâmet: aşağılanma, rezil olma.

³⁸³ nâr: ateş.

³⁸⁴ aheng-i şevk ve zevk: keyif ve neşenin ahengi.

³⁸⁵ halel vermek: bozmak.

³⁸⁶ hâl-i lá-kaydî: ilgisiz, alâkasız bir hâl.

³⁸⁷ neşe-i alilané: hastalıklı neşe.

³⁸⁸ güzâr etmek: geçmek.

³⁸⁹ ihtarâz etmek: çekinen, kaçınan.

³⁹⁰ cihetle: sebeple.

³⁹¹ hayâl-i zulmânî: karanlık bir hayal.

³⁹² fenâ-yâb olmak: tükenmek, yok olmak.

³⁹³ mevsim-i hayatı: hayatın mevsimi.

³⁹⁴ şîmâl: kuzey.

³⁹⁵ bürûdet: soğukluk.

³⁹⁶ mezc: karışmak.

altından geçtiği uçuk renkli semanın, hilaliyle ahteranının³⁹⁷ ziyalarına³⁹⁸ ihtizazlar³⁹⁹ veren, ve yazın o uzun gündüzlerinin nur-ı süruru⁴⁰⁰ içinde uçu-şan kuşları küme küme ekalim-i mutedileyeye⁴⁰¹ doğru sevk eden sonbaharın o soğuk, o müessir o müteneffiz⁴⁰² rüzgârları esmeye başlayınca Dilsitan da vücutunda büyük bir zaaf hissiyle kesik kesik öksürüyordu.

Gençlere ve bilhusus⁴⁰³ Dilsitan'ın mensup olduğu kavme musallat olan bir maraz-ı mühlik-i şebab⁴⁰⁴ istila ve terakkisi⁴⁰⁵ için her esbabı⁴⁰⁶ amade bulduğu⁴⁰⁷ bu vücutta az müddette çok ilerleyerek öksürük ziyadeleşiyor⁴⁰⁸ ve akşamları gelen nöbet bir gecede asarı⁴⁰⁹ görülecek surette biçareyi eritiyordu. Her sabah daha renksiz, daha mecalsiz kalkıyordu. Üst dudağının arasından görünen beyaz dişleri çehresine bir hâl-i tebessim⁴¹⁰ verdiği gibi sarı saçları, o donuk beyaz cemal-i mütebessimin⁴¹¹ üzerine, mehtap vurmuş bir gölün kenarındaki salkım söğüt gibi döküller, ara sıra uçları gözyaşlarıyla ıslanıyor, o çesm-i laciverdisinin⁴¹² rengi bile uçarak semai⁴¹³ mavi bakışıyla daima düşü-nüyordu. Kendisini bu hâle koyan sonbahara benzemişti.

O senenin şedid ve medid⁴¹⁴ mevsim-i şitâ⁴¹⁵ hükmferma olmaya⁴¹⁶

³⁹⁷ ahterân: yıldızlar.

³⁹⁸ ziyâ: ışık, parıltı.

³⁹⁹ ihtizâz: titreyiş.

⁴⁰⁰ nûr-ı sürûr: sevinç ışığı.

⁴⁰¹ ekâlim-i mu'tedileyeye: yumuşak, ıliman iklimler.

⁴⁰² müteneffiz: etkili, nüfuzlu.

⁴⁰³ bi'l-husus: özellikle.

⁴⁰⁴ maraz-ı mühlik-i şebâbet: gençliği helak eden hastalık.

⁴⁰⁵ istilâ ve terakkî: yayılma ve ilerleme.

⁴⁰⁶ esbab: sebepler.

⁴⁰⁷ âmâde bulmak: hazır bulmak.

⁴⁰⁸ ziyâdeleşmek: artmak.

⁴⁰⁹ âsâr: etkiler, izler.

⁴¹⁰ hâl-i tebessim: gülümseme durumu.

⁴¹¹ cemâl-i mütebessim: gülümseyen güzellik.

⁴¹² çesm-i lâcirevdî: koyu mavî göz.

⁴¹³ semâî: gökle ilgili; göge benzer.

⁴¹⁴ şedid ve medid: şiddetli ve uzun süreli.

⁴¹⁵ mevsim-i şitâ: kış mevsimi.

⁴¹⁶ hükm-fermâ olmak: hükm sürmek.

başladığı zaman, Behçet Bey, ilerde kılükale⁴¹⁷ sebep olmamak ve düğün mesarifini⁴¹⁸ ifa etmek⁴¹⁹ için Dilsitan'ı satmak istiyordu. Fakat pek geç. Zira satılmak için vücuden mükemmel olması lazım gelen Dilsitan'ın bir ciğeri eksikti. Bu yeis-efza⁴²⁰ bu musirr⁴²¹, bu muannit⁴²² öksürük bazı geceler derece-i ifrata⁴²³ vararak evde herkesi ve bilhusus⁴²⁴ Behçet Bey'i taciz ettiğinden, Dilsitan'ı evin bir köşesindeki eskiliği cihetyle⁴²⁵ hâli⁴²⁶, rutubeti sebebiyle metruk⁴²⁷ bir odaya koymuşlardı ki hastalığın sürat-i terakkisine⁴²⁸ bu rutubetin pek büyük tesiri olmuştu.

Cevrifelek Kalfa, odaya girip de en son nefesini alam ve ıztırab⁴²⁹ içinde almaya boş yere çalışan Dilsitan'a, yaşlarla dolu gözlerini nasb ettiği⁴³⁰ zaman, yukarıdan, kemal-i neşe ve şetaretle⁴³¹ devam eden düğünün avaze-i zevk u şevki⁴³² bu odaya aks ediyordu.

⁴¹⁷ kiyl ü kâl: dedikodu, söylenti.

⁴¹⁸ mesârif: masraflar.

⁴¹⁹ ifâ etmek: yerine getirmek, ödemek.

⁴²⁰ ye's-efzâ: keder artıran.

⁴²¹ musirr: israrlı.

⁴²² muannid: inatçı.

⁴²³ ifrât: aşırı derecede.

⁴²⁴ bi'l-husus: özellikle.

⁴²⁵ cihet: sebep.

⁴²⁶ hâli: boş.

⁴²⁷ metrûk: terk edilmiş.

⁴²⁸ sür'at-i terakkî: ilerleme hızı.

⁴²⁹ âlâm u ıztırâb: ıztırab ve elemler.

⁴³⁰ gözlerini nasb etmek: gözlerini dikmek.

⁴³¹ kemâl-i neş'e ve şetâret: ileri bir neşe ve şenlik.

⁴³² âvâze-i zevk ve şevk: neşe ve çosku sesleri.

BİR KİTABE-İ SENG-İ MEZAR¹

Bu taşın altında; bir ciğerden rakik², bir kalpten hassas, bir ruhtan ulvi³, bir bahar sabahından taze olan Vuslat⁴ yatıyor.

Bu sükut⁵, kıyamda olan⁶ bütün mevcudatı⁷ endişe-i istikbâl⁸ ile rahnedar etse⁹ sezadır¹⁰.

Nur-ı nigah-ı cananın¹¹ sevindiği, kalb-i remide-i vuslatın¹² durduğu, ilahi bir hüsnün¹³ münkalib-i türab¹⁴ olduğu yer, bu topraklardır. Bu bir avuç toprak, içinde yatan meleğe, kurb-ı uluhîyyetinde¹⁵ bir kürre-i vuslat¹⁶ halk etmek¹⁷ için midir?

Ey kainat! Yirmi yaşında verem şehidesi olan bu duhter-i ruhpervi¹⁸ bu taşın altından, bu toprakların içinden kurtarak kevakib-i bi-nihayene¹⁹ bir zühre²⁰ daha ilave etmek için ezeliyetinle²¹, ebediyetinle, güneşlerinle, aylarınla bu mezarin ayakucuna in. Orada ağlayarak bulacağı Sezai'nin döktüğü gözyaşlarını, hayatının bu taştan, bu serhat-ı amalinden²² ileri gi-

¹ kitâbe-i seng-i mezâr: mezar taşı.

² rakîk: ince, yumuşak.

³ 'ulvî: yüksek, yüce.

⁴ vuslat: kavuşma.

⁵ sükût: sessizlik.

⁶ kıyâmda olmak: ayakta olmak.

⁷ mevcûdât: varlıklar.

⁸ endişe-i istikbâl: gelecek endişesi.

⁹ rahne-dâr: eksigi olan, zarara uğramış.

¹⁰ sezâ: uygun.

¹¹ nûr-ı nigâh-ı cânâ: sevgilinin bakışının nuru.

¹² kalb-i remide-i vuslat: kavuşma korkusu yüregi.

¹³ hüsn: güzellik.

¹⁴ münkalib-i tûrâb: toprağa dönüşen.

¹⁵ kurb-ı uluhîyyet: Allahlık vasfına yakınlık.

¹⁶ kürre-i vuslat: kavuşma küresi.

¹⁷ halk etmek: yaratmak.

¹⁸ duhter-i rûh-pervo: ruhu kuvvetlendiren kız.

¹⁹ kevâkib-i bî-nihâye: sayısız yıldızlar.

²⁰ zühre: Çoban yıldızı.

²¹ ezeliyet: ezelilik, başlangıçsızlık.

²² serhadd-i âmâl: emellerin sınırı.

demeyerek zevale²³ munkalip²⁴ olduğunu Vuslat'ına²⁵ haber ver.

*Derlerdi ona bütün melekler
Hâkinde²⁶ senin Sezai bekler
Bekler gibi bir yetimi mader²⁷
Bekler gibi bir mezarı ahter²⁸
Bekler gibi afitabi²⁹ haver³⁰
Bekler gibi zül-celali³¹ mahşer*

Ey zair-i zeval-peyrev³². Bu mezarı kemal-i mehabet³³ ve hüremetle zi-yaret et ki bu medfun³⁴ olan bir cihan-ı ismet³⁵ bir kainat-ı hüsndür³⁶.

Sami Paşa merhumun cariyelerinden olan Kafkasya'nın bu kerime-i asaleti³⁷ necabet-i fitratına³⁸ şan-ı ismetine³⁹ layık surette hüremetler mu-habbetler içinde perveriş-yab⁴⁰ olmuştu.

*Benişinem ü ser be pîş-i pâyet
Ber hîzem ü cân konem fedâyet⁴¹*

²³ zevâl: yok olma.

²⁴ munkalib: değişen.

²⁵ vuslat: kavuşma.

²⁶ hâk: toprak.

²⁷ mâder: anne.

²⁸ ahter: yıldız.

²⁹ áfitâb: güneş.

³⁰ hâver: doğu yönü.

³¹ zü'l-celâl: Allah; celâl sahibi.

³² zâ'ir-i zevâl-perver: yokluğu arayan ziyaretçi.

³³ kemâl-i mehâbet: büyük bir saygı .

³⁴ medfûn: gömülümsüç.

³⁵ cihân-ı 'ismet: masumiyet dünyası.

³⁶ kâ'inât-ı hüsne: güzellik kainatı.

³⁷ kerîme-i asalet: asaletli kız.

³⁸ necâbet-i fitrat: yaratılışın soyluluğu.

³⁹ şan-ı 'ismet: temizlik, saflık ünү.

⁴⁰ perveriş-yâb: eğitilen, terbiye edilen.

⁴¹ "Otururum ve ayağına başımı koyarım; kalkarım ve sana canımı feda ederim."

ARLEZYALI

Değirmenin bulunduğu mevki-i mürtefiden¹ inerek köye gitmek için, güzar edilmesi² lazım gelen sokağın kenarında ve kara ağaçların saye-saz olduğu³ bir avlunun⁴ ortasında bina edilmiş⁵ bir çiftlik evinin önünden geçiliyordu... Rengi siyaha mail⁶ gayrı muntazam⁷ surette yapılmış vasi⁸ bir satılıh⁹, kırmızı kiremitler, üzerinde bir yelkovan, mahsul yiğinlarını yukarı çekmek için bir makara, diğer cihette¹⁰ evin damına kadar çıkışmış kuru ot yiğintileri. İşte o çiftlik evi sokaktan geçerken böyle görünüyordu.

Niçin bu ev benim gözüme çarpıyor? Niçin bu kapalı kapı bana bu kadar dokunur? Buralarını bilmem. Şunu bilirim ki bu mesken bana pek üzün-engiz¹¹ geliyordu. Etrafında amik¹² bir sükünet¹³ hüküm-ferma¹⁴ idi. Önünden geçen köpekler havlamaz tavuklar bile insanın etrafından sessiz sedasız kaçışıyorlardı.

Evin içinden hiçbir ses seda işitilmeydi.

Eğer pencerelerin beyaz perdeleri, ve damından semaya yükselen dumani olmasa gayr-ı meskun¹⁵ bir mahal zannolunurdu.

Dün öğle sığağında köyden gelirken güneşin şiddet-i hararetinden¹⁶ kurtulmak için çiftlik duvarının kenarındaki kara ağaçların sayesine sıçınarak yürüyordum. Yolun üzerindeki evde birtakım uşaklar kemal-i sükünet-

¹ mevki-i mürtefi: yüksek yer.

² güzâr etmek: geçmek.

³ saye-sâz olmak: gölge vermek.

⁴ havlı: avlu.

⁵ binâ edilmek: yapılmak, inşa edilmek.

⁶ mâ'il: yakın, benzer olmak.

⁷ gayr-ı muntazam: düzensiz, intizamsız.

⁸ vâsi': geniş, enli.

⁹ sath: bir şeyin dış yüzü, üst tarafı.

¹⁰ cihet: taraf, yön.

¹¹ üzün-engiz: üzün veren.

¹² amîk: derin.

¹³ sükünet: sessizlik.

¹⁴ hüküm-fermâ: hüküm süren.

¹⁵ gayr-ı meskûn: içinde oturulmayan.

¹⁶ şiddet-i harâret: sıcaklığın şiddeti.

le¹⁷ büyük bir yük arabasına kuru ot yükletiyorlardı. O esnada açık kalan kapının önünden geçerken içeriye göz gezdirdim. Avlunun ta iç tarafında, taştan bir iskemlenin üstüne dayanmış, başını iki elinin içine almış bem-beyaz bir ihtiyar gördüm. Gayet kısa bir salta¹⁸, ve yamalı bir pantolon giymişti. Durdum. Oradaki adamlardan biri gayet yavaş:

“Hiş! İşte bizim efendi budur. Oğlunun felaketinden beri bu hâlde bulunuyor.” dedi.

O esnada baştan ayağa kadar siyahlar giymiş bir kadınla bir çocuk yanımızdan geçerek çiftliğe girdiler. Yine o adam şu yolda ilave-i kelam¹⁹ etti. Evin hanımı küçük oğlu ile kiliseden geliyorlar. Büyük oğlu kendisini öldürdüğünden beri her gün kiliseye giderler... Ah bilmezsiniz. Ne derecelerde meyusiyet²⁰... Ne derecelerde üzüm ve matem... Pederi hâlâ matem elbiselerini çıkarmıyor.! Çıkartmak da mümkün değil.

Yük arabası yoluna gitmek için harekete başlayınca vakayı tamamıyla anlamak arzusuyla arabacının yanına çıktım. İşte arabacının yanında, otların içinde bu hikaye-i dilhîrası²¹ dinledim.

İsmi Jan'mış. Çehresinde alayim-i masumiyyet²² görünen bu köylü gerçekten metanet-i merdaniyeye²³ malik olduğu hâlde yine bir kız çocuğu gibi uslu imiş. Pek güzel olduğundan kadınlar kendisine göz atar, fakat o, bir taneciğini düşünür... Bir küçük Arlezyalı... Bütün kadifeler, danteller içinde... Bu kızı (Lisdarel) da, tesadüfle kesb-i râbita-yı ülfet eder²⁴. Bu râbitayı²⁵ çiftlikte pek memnuniyetle telakki etmemişler²⁶. Zira kız biraz

¹⁷ kemâl-i sükûnet: büyük bir sessizlik.

¹⁸ salta: bir tür ceket.

¹⁹ ilâve-i kelâm etmek: sözlerine ekleme yapmak.

²⁰ me'yusiyet: keder, ümitsizlik.

²¹ hikâye-i dil-hîrası: yürek parçalayan hikaye.

²² 'alâyim-i ma'sûmiyyet: masumluk belirtiler.

²³ metânet-i merdâniyye:: erkekçesine metin olmak, dayanıklı olmak.

²⁴ kesb-i râbita-yı ülfet etmek: bir kişiye karşı yakınlık hissi elde etmek; sevmek.

²⁵ râbita: yakınlık, bağlılık.

²⁶ telakki etmek: iyi/kötü olduğunu düşünmek, kabul etmek.

açıkça addolunur²⁷, ve oranın yerli olmadıklarından akraba ve taallukatı²⁸ da bilinmezmiş. Fakat Jan Arlezyasını bütün kuvvet ve iktidarıyla istermiş. Dermiş ki:

-Eğer onu bana vermezlerse ben ölürem.

Artık çaresiz ekin vaktinden sonra izdivaçlarına karar verilir.

Binaenaleyh²⁹, bir Pazar akşamı bütün familya³⁰, çiftliğin avlusunda akşam taamını³¹ bitirmek üzere bulunurlar. Bu adeta bir düğün ziyafeti imiş. Kız orada bulunmaz fakat esna-yı taamda³² muttasıl³³ sıhhat ve saadetine içerlermiş... O zaman kapının önünde biri görünür. Bu adam titrer bir sesle evin efendisi ‘Esto’ yi yalnızca görmek ister. ‘Esto’ yerinden kalkarak sokağa çıkar. Bu adam der ki: “Efendim siz oğlunuza bir alçak kadına evlendirmek istiyormuşsunuz ki o benim iki seneden beri kapatmadır. İsterseniz ispat edeyim: İşte mektupları..! Bunu akrabası da bilir. Bana vereceklerini vaat de etmişlerdi. Fakat oğlunuz arkasına düşeliden beri ne onlar vermek, ne de o güzel beni almak istiyor. Zannederim ki bu kadar münasebet-i mahremaneden³⁴ sonra bir başkasının olamaz.”

Esto mektuplara baktıktan sonra: Pekâlâ. İçeri giriniz de bir misket şarabı içiniz.

Bu adam cevabında der ki: ‘Teşekkür ederim. Benim alam u ıztıra-bım³⁵ susuzluğunmdan ziyadedir³⁶’

Herif kaybolup gider.

Esto, hissiz, tesirsiz bir hâl ile içeri girerek sofraya oturur. Kemal-i

²⁷ addolunmak: sayılmak, kabul edilmek.

²⁸ ta'allukât: akrabalar.

²⁹ binâ’enaleyh: bunun üzerine, bundan dolayı.

³⁰ familya: aile.

³¹ ta’âm: yemek.

³² esnâ-yı ta’âm: yemek esnasında.

³³ muttasıl: sürekli, hiç durmadan.

³⁴ münâsebet-i mahremâne: mahrem ilişki.

³⁵ âlâm u ıztırâb: acı ve kederler.

³⁶ ziyyâde: fazla.

neşe³⁷ ile yemeğini bitirir. O akşam oğluyla beraber tarlalara gider. Geç vakte kadar dışında kalırlar. Evlerine avdet ettiler³⁸ zaman valideyi kendilerine muntazır bulurlar³⁹. Sahibü'l-beyt⁴⁰ oğlunu validesine göstererek der ki: Kucakla bunu. Bu zavallı pek bedbahtır.

Jan artık Arlezyalıdan hiç bahsetmez. Bununla beraber yine sever, bir başkasının kolunda gördükten sonra daha ziyade sever. Yalnız namusuna dokunduğu cihetle bir şey söylemez. Zavallı çocuğu işte bu bir şey söylememek öldürür!. Bazen bütün günü hiç kimildamadan bir köşede oturmakla geçirir. Bazı gün tarlalarda kemal-i tehâlükle⁴¹ çalışarak yalnız başına on gündelikçinin işini görür... Akşam olunca Arlez yolunu takip ederek bu yolun kendisine uzaktan esna-yı gurupta⁴² gösterdiği, şehrin çan kulelerine bakar. Ondan ileri hiç gitmez.

Onu böyle mahzun, yalnız, dalgın görmekten bütün ev halkı ne yapacağını şaşırır... Bir felaket zuhurundan⁴³ şüphe etmeye başlarlar... Bir kere sofrada validesi yaşla dolu gözlerini oğluna nasb ederek⁴⁴ Jan.. Eğer mutlak istersen biz onu yine sana veririz.' der.

Babası hicabından⁴⁵ yüzü kızararak başını önüne eyer... Jan bir işaret-i redd⁴⁶ ile dışarı çıkar.

Jan o günden sonra suret-i maişetini⁴⁷ değiştirir, akrabasının endişe ve izdirabını teskin⁴⁸ için yalandan şen görünür. Balolarda, meyhanelerde,

³⁷ kemâl-i neş'e: büyük bir neşe.

³⁸ avdet: geri gelme, dönme.

³⁹ muntazır bulmak: bekliyor bulmak.

⁴⁰ sahibü'l-beyt: evin sahibi.

⁴¹ kemâl-i tehâlük: büyük bir istekle.

⁴² esnâ-yı gurûb: güneşin batması esnasında.

⁴³ zuhûr: meydana gelmek, ortaya çıkmak.

⁴⁴ nasb etmek: gözünü dikmek.

⁴⁵ hicâb: utanma.

⁴⁶ işaret-i redd: reddetme işaretıyla.

⁴⁷ sûret-i maişet: yaşayış tarzı.

⁴⁸ teskin: yatıştırmak, sakinleştirmek.

eğlence mahallerinde gezer durur. ‘Fon Dil⁴⁹’ intihabında⁵⁰ edilen raksi⁵¹ kendi idare eder...

Pederi ‘büsbütün iyileşti’ der. Validesi, yalnız validesi daima endişe içinde bulunarak her zamandan ziyade⁵² evladını nazar-ı dikkat⁵³ ve muhafazasından⁵⁴ ayırmaz...

Jan küçük kardeşiyle beraber yatar. İhtiyar kadın yatağını odalarının yanında yapar.

O Aralık ‘San Alová’ yortusu⁵⁵ gelir. Bütün ev halkı için ne büyük şevk ve meserret⁵⁶!.. Herkese ikramlar olunur. Her tarafta şaraplar cereyan eder⁵⁷. Kestane fişenekleri, büyük ağaçlara asılmış rengârenk fenerler... Yaşasın ‘San Alová’ yortusu! O gece küçük oğlunun yeni gömleği yanar. Jan bile memnun görünür. Hatta validesiyle raks etmek⁵⁸ ister. Biçare kadın sevincinden eşk-i şadi⁵⁹ döker...

Gece yarısı herkes yatmaya çıkar. Herkes uyumak ihtiyacında bulunur. Jan, yalnız Jan uyumaz. Küçük kardeşi nakletmiş⁶⁰ ki o gece sabaha kadar hıckırıa hıckırı ağlamış.

Sabahleyin, gün ağarırken, validesi, birisinin odasından koşarak geçtiğini işitir, içine doğmuş gibi.

-Jan sen misin? diye sorar.

Jan cevap vermez. Merdivenleri çıkmakta bulunur.

⁴⁹ Fon Dil: bir çeşit müzik.

⁵⁰ intihâb: başlama, başlangıç.

⁵¹ raks: dans; dans etmek.

⁵² ziyâde: fazla.

⁵³ nazar-ı dikkat: dikkatli bakış.

⁵⁴ muhâfaza: koruma.

⁵⁵ San alová yortusu: bir Hristiyan kutsal günü.

⁵⁶ şevk ve meserret: sevinç ve çosku.

⁵⁷ cereyân etmek: akmak; hareket etmek; gezmek.

⁵⁸ raks etmek: dans etmek.

⁵⁹ eşk-i şadi: sevinç gözyaşları.

⁶⁰ nakletmek: anlatmak, aktarmak.

Validesi acele acele kalkar.

-Jan nereye gidiyorsun?

Jan çatı arasındaki odaya çıkar validesi de arkasından çıkar.

-Oğlum Allah aşkına!

Jan kapıyı sürmeler.

-Jan, Jan'cığım, cevap ver bana. Ne yapacaksın? İhtiyar kadın titrek elliyle sürmeyi aramaya başlar. O esnada içeri odadan bir pencere açıldığı duyulur, avlunun kaldırımları üzerine bir yüzünden sukutu⁶¹ iştilir. Her şey biter. Bu zavallı çocuk zaten demiş ki: 'Nihayet derecede⁶² seviyorum.. Ben biteceğim⁶³.' Ah ne alçak gönüllerim var. Şayan-ı nefret ve hakaret⁶⁴ olan ahvalin⁶⁵ muhabbeti⁶⁶ öldürememesi biraz elimdir⁶⁷..!

O sabah köylüler aşağıda ve Esto'nun çiftliğinde, böyle feryat ve figan eden kim olabilir diye birbirlerinden sorarlar.

Avluda üstü sabahın şebnemi⁶⁸ ve çocuğun kaniyla alude olan⁶⁹ taştan iskemlede, çırılıçiplak olduğu hâlde⁷⁰ evladının cesed-i bî-rûhunu⁷¹ kucaklayarak feryat ve figan eden validesi imiş.

⁶¹ sukût: devrilmeye, düşmeye.

⁶² nihâyet derecede: son derece, çok fazla.

⁶³ bitmek: ölmek.

⁶⁴ şayân-ı nefret ve hakaret: nefret ve hakarete yaraşır olan.

⁶⁵ ahvâl: hâller.

⁶⁶ muhabbet: sevgi.

⁶⁷ elîm: üzücü.

⁶⁸ şebnem: çığ, rutubet.

⁶⁹ alûde olmak: bulaşmış olan, karışmış olan.

⁷⁰ olduğu hâlde: olarak.

⁷¹ cesed-i bî-rûh: ruhsuz ceset.

PANDOMİMA

Haseki taraflarında bir çıkmaz sokağın içinde yalnız duran üç odalı bu ev, bir mezar gibi sükunet-i ebediyye¹ ile muhat² idi. Bir hâl-i nisyan ve metrukîyyette³ bulunuyordu... Çatısından kopan bir tahta damından uçan bir kiremit, duvarından yuvarlanan bir taş senelerce düştüğü yerde kalır. Ara sıra çirkin, ihtiyar bir Rum karısı cadılara mahsus dehşet ve sükunetle⁴ dışarı çıkarak malzeme-i beytiyesini⁵ iştira⁶ ve tedarikle alelacele eve girip kaybolurdu. Evin küçük bahçesinde duvara yakın bir büyük ağaç, temmuzun o ateşli günü İstanbullu bu cihetlerini⁷ takatsız bir hararet⁸ içinde bıraktığı zaman, yapraklarının arasına gizlenmiş serin bir rüzgâr neşretmeye⁹ başlayarak o evin, o mahallenin bir büyük yeşil yelpazesи gibi havayı tecdid ve tehziz¹⁰ ederdi. Hiçbir kimsenin geçmediği, hiçbir sedanın işitilmemiş harekat-ı insaniyenin¹¹ nadiren görüldüğü bu evde, bu tenha sokakta izhar-ı hayat¹² eden yalnız bu ağaçtı... Bahar gelince çiçeklerle donanır. Yazın yapraklarla tezeyyün¹³ eder.

Dallarının, yapraklarının arasında lanesaz¹⁴ olan bir alem-i zi-bal¹⁵, semada aşık, havada hamil, yaprakların arasında valide olurlar. Ziyaya¹⁶ karşı uçuşurlar. Hep birlikte ötüşerek uzaktaki tarlalara gittikten sonra yine yeşil

¹ sükûnet-i ebediyye: ebedi bir sessizlik, durgunluk.

² muhât: çevrilmiş, kuşatılmış.

³ hâl-i nisyan ve metrukîyyet: unutulmuşluk ve terk edilmişlik hâli.

⁴ sükûnet: sessizlik, durgunluk.

⁵ malzeme-i beytiye: ev malzemesi.

⁶ iştirâ: satın alma.

⁷ cihet: taraf, yön.

⁸ harâret: sıcaklık.

⁹ neşretmek: yaymak, dağıtmak.

¹⁰ tecdîd ve tehzîz: tazelenme ve titreme.

¹¹ harekât-ı insâniye: insan hareketleri.

¹² izhâr-ı hayatı: canlılık gösterme, yaşam belirtisi.

¹³ tezeyyün: süslenmek.

¹⁴ lâne-sâz: yuva yapan.

¹⁵ alem-i zî-bâl: kanatlı alem.

¹⁶ ziyâ: ışık, parlaklık.

memleketlerine avdet ederler¹⁷. Bu azimet¹⁸ ve avdet¹⁹, bu muşakalar²⁰, bu ötüşmeler, bu uçuşmalar, heyecanlı bir hareket-i umumiye²¹ hasıl eder²².

Yazın bir cuma günü öğle üzeri bu evden koltuğunda bohçasıyla çikan bir adam kapısını itina ve dikkat ile kapadıktan sonra yoluna devam etmeye başladı. Arkadan bakılınca omuzlarıyla belinin genişliği bir derecede bulunacak kadar şişman olan otuz üç yaşındaki bu adamın enli fakat pek kısa bacakları üzerindeki yükü bu kaldırımların arasında istediği tarafa götürmekte müşkülât çektiği görünüyordu. Bu sokaklarda ilerledikçe sükünet²³ derece derece artarak ta uzaktaki bir mahallenin kaldırımlarından geçen bir arabanın gürültüsü, camları, çerçeveleri kırılmış bir evin iç tarafindan bazı çocukların ağlaması işitilir, ara sıra esen sıcak bir rüzgârin kaldığı tozlar gündüzün ziyasını bir gubâr-ı gam-âlûd²⁴ ile lekedâr²⁵ ederdi.

Bu uzak mahallelerin tenha sokaklarında mütefekkir²⁶, mahzun bir surette yoluna devam eden bu adam, halkı güldürmek için gidiyordu.

Evinden çıktıktan yarım saat sonra idi ki kurun-ı vusta²⁷ mesirelerinden olan yeni bahçeye vasil oldu²⁸. Karşısında, o bir avuç toprağı, her yıkılmış taşı bir asr-ı münhezim²⁹ olan duvarların arasında, güya birkaç yüz sene evvelki baharin yetiştirip hazanın³⁰ o kuşe-i nisyanda³¹ unuttuğu soluk, bayın çiçeklerden birkaç tane kopararak yine o duvarların ortalarında

¹⁷ avdet: geri gelme, dönme.

¹⁸ azîmet: gitmek.

¹⁹ avdet: geri gelme, dönme.

²⁰ muşaka: birbirini sevme.

²¹ hareket-i umumiye: ortak hareket.

²² hasıl etmek: meydana getirmek.

²³ sükünet: sessizlik.

²⁴ gubâr-ı gam-âlûd: keder verici bir toz.

²⁵ lekedâr: lekeli, pislenmiş.

²⁶ mütefekkir: düşünceli, düşünmen.

²⁷ kurûn-ı vustâ: orta asırlar.

²⁸ vâsil olmak: ulaşmak.

²⁹ ‘asr-ı münhezim: bozguna uğramış olan asır.

³⁰ hazân: sonbahar.

³¹ kûşe-i nisyân: unutma kölesi.

semaya doğru açılmış mavi pencerelerinden sürat-i tayeranıyla³² girip çıkan kırlangıçların, diğer tuyurun³³, başı ucundaki hisarın ta tepesine kanatları dokunacak surette uçuşan kuşların, Bizantin³⁴ usul-i müzikisini³⁵ andırıyor gibi gelen seslerini dinledikten sonra orada, o harap kalelerin yanında o asırların zir-i pay-i azametinde³⁶, ince tahtalarla inşa edilmiş ve yıkılmamak için etrafına destekler vurulmuş bir binanın önüne geldi.

Bu binanın kapısının üzerinde beyaz kağıda büyük siyah yazıyla şu levha talik edilmişti³⁷.

Meşhur Paskalın Pandomiması

Burada her Cuma ve Pazar günleri meşhur Paskal enva³⁸ türlü hünerler ve gülünçlü icra-ı lu'biiyat³⁹ eder. Rağbetli⁴⁰ müşterilerinin teşvikatlarını⁴¹ kazanan Paskal her hafta yeni yeni oyunlar sahne-i temâşaya⁴² vaz' edecekтир⁴³.

Paskal kendisi idi. Tiyatronun kapısından girip bohçasını açarak hiç değişmeyen oyununa mahsus şalvar biçimindeki beyaz pantolonunu, yakası oymalı beyaz saltasını⁴⁴, başına sıvri beyaz külahını giydikten ve teknili⁴⁵ yüzünü unlara, kurbağa bakışlı siyah gözlerinin alt kapaklarını kırmızıya boyadıktan bir saat sonra idi ki boş zihinlerle gailesiz gönüllerden çöküp yükselen kahkaha sedaları ve alkış avazeleri⁴⁶ arasında icra-ı lu'biiyat' ediyordu.

³² sür'at-i tayerân: uçuş hızı.

³³ tuyûr: kuşlar.

³⁴ Bizantin: Bizans.

³⁵ usul-i müsikî: müzik tarzı.

³⁶ asırların zir-i pây-i azameti: asırların büyülüğünün ayakları altında.

³⁷ ta'lîk etmek: asmak.

³⁸ envâ': çeşitler, türler.

³⁹ icrâ-ı lû'biiyât: eğlence icra etmek.

⁴⁰ rağbetli: istekli, ilgili.

⁴¹ teşvikât: teşvikler.

⁴² sahne-i temâşaya: gösteri sahnesi.

⁴³ vaz' etmek: koymak.

⁴⁴ salta: bir tür kısa ceket.

⁴⁵ teknil: bütün, tüm.

⁴⁶ âvâze: yüksek ses.

O gün bu tiyatro bütün iktidar u maharetini⁴⁷ ibraz ettiğinden⁴⁸ her şey şevke gelmişti. Tavanını teşkil eden bir yelken bezi rüzgâra karşı nesinden öte beriye atılarak içerideki havayı tecdid ettiği⁴⁹ ve tahtaların aralarından nüfuz eden güneşin zerrat-ı zerrin-i gubardan⁵⁰ müteşekkil bir amudun⁵¹ içinde birtakım böcekleri oynattığı gibi tiyatronun müzikası olan bir laterinede⁵² ihtiyarlığın hutut-ı inhitatı⁵³ görünmeye başlamış çirkin çehresi düzgünler, meta’ib⁵⁴ ve mesa’i-i ten-fersasından⁵⁵ dolayı her tarafi sarkmış eülerden terekküb eden⁵⁶ endamı, kesret-i istimalden⁵⁷ solmuş kanarya sarısı atlaslar içinde, bir kadını raks ettiriyordu.

Oyunda bu kadına aşıklık vazifesi icra eden Paskalin, ilan-ı muhabbet⁵⁸ için dilini çıkarması, ve şükrâne-i iltifat⁵⁹ olmak üzere taklak⁶⁰ kılmasız oradaki halkı çok güldürüyordu. Tiyatronun bezden tavanını başının üstünde tutan ortadaki müteharrik⁶¹ direğe arkasını dayayarak ağızındaki sigarasıyla oyunu temaşa eden⁶² bir seyirci ‘Paskal’ın dilini çıkarması yok mu? İnsan buna gülmekten bayılır’ diyordu.

Zaten bunu orada küçük iskemlelerin üzerinde oturanların ekserisi⁶³ tasdik etmişti.

Oyuncuların yanındaki locada o samimi, o masum, o tiflancı⁶⁴ gülüş-

⁴⁷ iktidâr u mahâret: yetenek ve ustalık.

⁴⁸ ibrâz etmek: ortaya koymak.

⁴⁹ tecđid etmek: yenilemek, tazelemek.

⁵⁰ zerrât-ı zerrin-i gubâr: altın tozlarının zerreleri.

⁵¹ amûd: direk.

⁵² laterine: bir tür org aleti.

⁵³ hutut-ı inhitât: çökmüşlük çizgileri.

⁵⁴ metâ’ib: yorgunluk.

⁵⁵ mesâ’i-i ten-fersâ: bedeni yoran çalışma.

⁵⁶ terekküb etmek: birleşmek, karışmak.

⁵⁷ kesret-i istî’mâl: fazlaca kullanmak.

⁵⁸ i’lân-ı muhabbet: aşkı ilan etmek.

⁵⁹ şükrâne-i iltifât: iltifata teşekkür etmek.

⁶⁰ taklak: takla.

⁶¹ müteharrik: hareket eden.

⁶² temâşâ etmek: izlemek.

⁶³ ekserisi: çoğu.

⁶⁴ tiflancı: çocuksu.

leri alam-ı hayatı⁶⁵ teselliler veren genç kızlardan biri, kemal-i neşे⁶⁶ ile kanatlarını sallayarak uçusan kuşlar gibi, o küçük pembe dudaklarının üzerinde nuranı⁶⁷ bir tebessüm olduğu hâlde⁶⁸, sevdayı okşayan ellerini bir-birine çarparak Paskalı alkışlıyordu.

Efdelya ismindeki yirmi yaşında bu genç kız ihtiyar validesiyle hemen her hafta bu locaya gelirdi. Validesi: ‘Kızım burada çok mu eğleniyorsun?’ diye sorduğu vakit, kerimesi⁶⁹: Paskalı bundan evvel olan sevgili köpeğine benzettiğini, ve bazen de hâl ve tavrı, bir kere gözünde pek hoşa giden bir maymunu andirdiğini söylerdi.

Paskal, tiyatrosunun bu genç müdafimini, maskaralıklarının bu güzel müsterisini daha ziyade eğlendirmek için karşısına geçerek oynar, ve bazen oyunda münasebet getirerek⁷⁰ locasının altına düşerdi.

O gün ise beyaz ketenler, sihri tebessümler⁷¹ içinde bulunan bu genç kız, o gürültüler arasında takdir-i istihzâ-âmîzine⁷² bir delil olmak üzere locadan çiçek atıyordu.

Attığı bu çiçekler, Paskal’ın yüzüne göğsüne dokundukça eliyle kalbinı tutarak en alacak yerinden vurulmuş bir yırtıcı hayvan gibi acı acı feryat ediyordu. Bir iki dakika sonra tiyatrosunun iç tarafındaki toprağın üzerine oturarak, hâlâ güldürdüğü adamların kahkahaları devam ederken içini çeve çeve ağlıyordu.

Gözünden dökülen yaşlar yüzündeki unları kırmızı boyaları bozarak kivilcim taneleri gibi o harap duvarların yıkılmış taşlarına damlıyordu.

Bu zavallı Paskal o güzel Efdelya’yı seviyordu! Bu nakış⁷³ vücut o

⁶⁵ âlâm-ı hayatı: hayatın elemleri.

⁶⁶ kemâl-i neş'e: büyük bir neşe.

⁶⁷ nûrânî: nurlu.

⁶⁸ olduğu hâlde: olarak.

⁶⁹ kerîme: kız çocuk.

⁷⁰ münâsebet getirerek: denk getirerek.

⁷¹ sihri tebessüm: sihirli gülüş.

⁷² takdir-i istihzâ-âmîzine: gülünç takdir.

⁷³ nâkîs: kusurlu, noksan olan.

kemal-ı hilkate⁷⁴ aşık olmuştu.

Fakat gönlünün en gizli bir köşesinde hıfz ettiği⁷⁵ bu muhabbeti⁷⁶ kimseye söylemeye, küçükten beri mahrem-i her-hâli⁷⁷ olan evindeki ihtiyar hizmetçisiyle hasbihal etmeye, hatta kendi kendine düşünmeye bile cesaret edemiyordu. Zira kimseye itimadi, hiçbir şeye itikadı⁷⁸ olmadığından zihninde gizlenerek bais-i hayatı⁷⁹ olan timsal-ı muhabbetin⁸⁰ görünmesinden ihtaraz ediyordu⁸¹. Ömründe bir kadının nazar-ı nüvâzişkaranesine⁸² hiç kimsenin muamele-i mültefitanesine⁸³ nail olmamıştı.

Kendisinden beklenilen yalnız güldürmek. Bak, bu hâl-i inkisarında⁸⁴, gözüşleri içinde boğulduğu şu zaman-ı yeis ü igbirarında⁸⁵, herkes kahkahalarla güliyor.

Evet⁸⁶, kimseye söylemeye hatta düşünmeye bile cesaret edemiyordu.

Oyun bittiği cihetle⁸⁷ akşamdan sonra yine bohçasını koltuğuna alarak geldiği yoldan muhterizane⁸⁸ evine avdet ediyordu⁸⁹.

Yolun yarısında, asabi bir hâl ile arkasından bir şeyin takip ettiğini, o şey-i meçhulün⁹⁰ gözlerinden girerek haremserâ-ı ruhunda⁹¹ gizlediği gü-

⁷⁴ kemâl-ı hilkat: kusursuz yaratılış.

⁷⁵ hıfz etmek: saklamak.

⁷⁶ muhabbet: aşk.

⁷⁷ mahrem-i her-hâl: çok samimi olunan kimse, sırdaş.

⁷⁸ i'tikâd: inanç.

⁷⁹ bais-i hayatı: yaşama sebebi.

⁸⁰ timsâl-ı muhabbet: sevginin işaretî, sembolü.

⁸¹ ihtaraz etmek: kaçınmak, çekinmek.

⁸² nazar-ı nüvâzişkârane: iltifat edici bakış.

⁸³ muâmele-i mültefitâne: iltifat edici davranış.

⁸⁴ hâl-i inkisâr: kırılma, gücenme hâli.

⁸⁵ zamân-ı ye's ü igbirâr: ümitsizlik ve kırgınlık zamanı.

⁸⁶ evet: ama, ancak.

⁸⁷ cihet: sebep.

⁸⁸ muhterizâne: sakınarak, çekinerek.

⁸⁹ avdet: geri gelme, dönme.

⁹⁰ şey'-i mechûl: bilinmeyen şey.

⁹¹ haremserâ-ı rûh: ruhun gizli, yasak bölgesi.

zel Efdelya'sını görmek istedğini hissediyordu. Bir hâl-i telaş u ihtiraz⁹² ile başını çevirdi. Ay! Yarısından büyük bir kîsm-ı nûrânî⁹³ Ayasofya'nın ali⁹⁴ kubbelerinin üzerinden zuhur ederek⁹⁵ ilk şua⁹⁶ o tenha sokağın arasına düştü. Evine vâsil olup⁹⁷ biraz bir şey yedikten sonra odasına çekildi. Aradan birkaç dakika güzar etmiş⁹⁸ ki odasının kapısını açarak içinde kimse olmayan evinde birisinin dolaşıp dolaşmadığını, penceresini kaldırıp sokaktan kimsenin geçip geçmediğini anladıktan sonra güzel Efdelya'sını düşünmeye başladı.

Bugün oyunda kendisine niçin o kadar ziyade gelmişti acaba..? Koyundaki çiçekleri çıkarıp bir hürmet-i dindarane⁹⁹ ile öptükten sonra hürresinin en yüksek cihetine¹⁰⁰ koydu!

“Bu çiçekler, ah bu çiçekler... beni öldürrecek!” diyordu.

Kendisini bir kere kabul edecek olursa... Bu hücreleri saksılarla donatacak. O güzel Efdelya'sını şu köşeye ikad edecek¹⁰¹.. Kendi kendine ayağa kalkıp oda kapısının eşiğinde oturdu! Ne kadar garip hikayeler söyleyecek, bütün geceler güldürecek! (galiba gündüzün kendisine gülerek bakan o büyük siyah gözler bunu ziyadece mest etmişti.) Mesela şimdî odaya giriyor... Bir ilahe-i hüsün¹⁰² karşısındaki putperest¹⁰³ gibi başını tahtaların üzerine koydu.... Bir müddet o vaziyette kaldıktan sonra gayet güzel rüyalı bir uykudan uyanır gibi bir hâl ile başını kaldırdı. ‘Ah, pek de çirkin.. Âlemin maskarası...’ Ağlamaya başladı.

⁹² hâl-i telâş u ihtirâz: telaş ve çekinme hâli.

⁹³ kîsm-ı nûrânî: ışıklı, parlak kîsm.

⁹⁴ ali: yüksek.

⁹⁵ zuhûr etmek: görünmek.

⁹⁶ şua⁹⁶: ışık.

⁹⁷ vâsil olmak: varmak.

⁹⁸ güzâr etmek: geçmek.

⁹⁹ hürmet-i dindarâne: dindarca bir hürmet.

¹⁰⁰ cihet: yan, taraf.

¹⁰¹ ik'âd etmek: oturtmak.

¹⁰² ilâhe-i hüsün: güzellik ilahesi, heykeli.

¹⁰³ bütperest: putperest.

Bu tahayyülât-ı duradur¹⁰⁴ içinde iken o büyük ağaçtaki kuşlar ötüşmeye başladilar. Sabah oluyordu. Bitab-ı hayal¹⁰⁵ olarak orada bir köşeye düştü.

Son günümüzde bir haber-i matem¹⁰⁶ getiren o ay ne kadar da süratle cereyan edip¹⁰⁷ gitmişti. İki haftadan beri tiyatrosuna gelmeyen Efdelya evleniyordu. Senelerden beri hiçbir ses seda işitilmeyen bu evden, o günlerde birisinin hiçkira hiçkira ağladıği iştilmişti.

Bu zavallı Paskal bir Cuma günü locaya kocasıyla beraber gelen Efdel-yayı güldürerek ve teessürat-ı can-hırاسından¹⁰⁸ renk vermemek için başına önüne eğerek kemal-i süratle¹⁰⁹ evine gidip içine kapandığı odasının kapısını sırmeledi. Ertesi sabah öğleden sonra kapısını kıracak gibi vuran ihtiyar Rum karısı hiçbir cevap alamayınca kemal-i havf ü telaş¹¹⁰ ile mahalleden topladığı adamlarla kapısını kırıp odaya girdiler. Odaya girer girmez herkes gülüşmeye başladı. Zira Paskal asılmış bir adam taklidi yaparak o meş-hur maharetiyle dilini çıkarmıştı.

Hayatında herkesi güldürdüğü hâlde¹¹¹ mematında¹¹² kimseyi ağlatmayan zavallı Paskalın bu seferki hâli taklit değil, ölüm gibi hakikat idi.

¹⁰⁴ tahayyülât-ı dûrâdûr: uzun uzadıya hayal etme.

¹⁰⁵ bitâb-ı hayâl: hayalden yorgun düşmüş.

¹⁰⁶ haber-i mâtem: matem haberi.

¹⁰⁷ cereyan edip: geçmek.

¹⁰⁸ teessürât-ı can-hırâş: yürek parçalayan üzüntüler.

¹⁰⁹ kemâl-i sur'atle: büyük bir hızla.

¹¹⁰ kemâl-i havf ü telâş: büyük bir korku ve telaşla.

¹¹¹ güldürdüğü hâlde: güldürdüğü şekilde, güldürdüğü gibi.

¹¹² memât: ölüm.

Küçük Şeyler

SAMI PAŞAZADE SEZAI

Halit Ziya Uşaklıgil'in, en çok etkilendiği eserlerden biri olarak andığı Sami Paşazade Sezai'nın Küçük Şeyler adlı kitabı, Türk edebiyatında Batılı anlamda kısa öykünün başlangıcı olarak kabul edilir. Söz konusu kitapta Sami Paşazade Sezai, küçük şeylerden, küçük dünyalardan büyük anlatılar ortaya çıkarmıştır. Kitapta, toplumca büyük kabul edilen olaylar değil, küçük yanlış anlamalar; toplumun onde gelen insanları değil, kıyıda köşede kalan insanların derin dünyaları konu edinilir. Bu kitaptan tüm Açıköğretim öğrencilerinin istifade etmesini temenni ediyoruz...

ISBN 978-975-06-2294-6

9 789750 622946

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
ESKİŞEHİR